

**METAFIZYCZNOŚĆ I POLSKOŚĆ
W SZTUCE
PIERWSZEGO DWUDZIESTOLECIA
XXI WIEKU**

METAFIZYKA

TRANSCENDENTALIA:

BYT

i zasady bytu:

PRZYCZYNA

CEL

ISTNIENIE

RZECZ

ODRĘBNOŚĆ

METAFIZYKA

UNIWERSALIA:

PRAWDA

DOBRO

PIĘKNO

METAFIZYKA

wartości transcendentalne - fundamentalne dla możliwości poznania

wartości transcendentne - których do końca poznać nie można

METAFIZYKA

„racjonalnie zasadne i intelektualnie sprawdzalne poznanie realnie istniejącego świata (nie wyłączając z tego afirmacji Bytu Absolutnego), nakierowane na poszukiwanie ostatecznych przyczyn jego istnienia, których ślady rozum ludzki odkrywa w rzeczach danych w doświadczeniu empirycznym”

NARÓD

ETNOS

ETHOS

EIDOS

Poczucie

Swojość

Pragnienie, by to co dobre, stało się narodowym

POLSKI

- Emocjonalność
 - Religijność
- Wolnościowość
 - Sarmatyzm
 - Romantyzm
 - Solidarność

Polska jako wartość i marginesy transcendencji w sztuce współczesnej.

**Polskość i metafizyczność a estetyka, rozważane
według myśli Władysława Stróżewskiego
i obserwacji Grzegorza Sztabińskiego**

OBSERWACJE

Artur Żmijewski,
***Nasz śpiewnik*, 2002**
Oryginalne media: 16
mm, kolor, 13'35'

09,30; 11,50

Film o problemach z pamięcią indywidualną i powolnej degeneracji pamięci zbiorowej. Podczas pobytu w Tel Awiwie w 2003 roku Żmijewski odszukał polskich Żydów, którzy po wojnie opuścili Polskę – ziemię swoich przodków. Poprosił ich o przypomnienie sobie piosenek z młodości. Bohaterowie filmu wydobywają z pamięci różne melodie: ułańskie pieśni, przedwojenne szlagiery, polski hymn. Żmijewski pokazał świat, który odchodzi raz na zawsze. Jest to jedna z najbardziej poruszających i nośnych realizacji w polskiej sztuce ostatnich lat, która znalazła odbicie w debatach na temat **narodowej tożsamości i wspólnej polsko-żydowskiej historii**. Żmijewski **poszerza za pomocą swoich filmów pole sztuki**, traktując ją jako narzędzie do pamiętania, „produkowania” wiedzy i jej kwestionowania.

- **Artura Żmijewskiego** film pt. **Katastrofa**. Natychmiast po rozbiciu samolotu z prezydencką delegacją, lecącego w 10 kwietnia 2010 roku na obchody siedemdziesiątej rocznicy zbrodni katyńskiej, w której zamordowano polskich oficerów – jeńców sowieckich obozów, artysta rozpoczął rejestrację reakcji ludzi na ulicach Warszawy.

- **Solidarni 2010** – film zrealizowany przez dokumentalistkę **Ewę Stankiewicz** oraz publicystę **Jana Pospieszalskiego** po katastrofie polskiego Tu-154 w Smoleńsku. Dokument stanowi zapis rozmów prowadzonych pomiędzy ludźmi zgromadzonymi podczas żałoby narodowej po katastrofie na Krakowskim Przedmieściu w Warszawie oraz podczas uroczystości pogrzebowych Pary Prezydenckiej w Krakowie.

Druą część filmu SOLIDARNI 2010 pod tytułem KRZYŻ
na stronie Ahaaa.pl

Allan Sekula

Polonia i inne opowieści

11 grudnia 2008 - 28 lutego 2009
ul. Wileńska 2, godziny otwarcia: 12-20

GAŁERIA

Instytut Kultury Polskiej
ul. Wileńska 2, Warszawa
www.ikp.org.pl

Allan Sekula, *Polonia and Other Fables*, 2009

ŻYWE ZAANGAŻOWANIE

**Jerzy Bereś,
Manifestacja romantyczna,
2000**

**ROMANTYZM
WYNAGRODZONEGO
RYZYKA**

Pierwsza *Manifestacja Romantyczna* odbyła się 18 listopada 1981 roku, w czasie istnienia związku zawodowego Solidarność. Istnienie Solidarności, tak jak plan powtarzania *Manifestacji*, przerwał stan wojenny. Powtórzenia odbyły się dopiero w latach 2000, 2006 i 2011 (a także w 2014, dwa lata po śmierci artysty, z udziałem m.in. jego córki Bettiny Bereś), wtedy uznano je za żywe pomniki Solidarności. Projekt corocznego rozpalania ognisk nadziei, wolności, miłości, godności i prawdy na rynku pochodził jeszcze z roku 1975.

19 listopada 2000 roku na krakowskim Rynku Głównym zapłonęło pięć ognisk podpisanych: nadzieja, wolność, godność, miłość, prawda

Michał Szlaga

Stocznia Szlaga, fotoksiążka, wyd. 2013

wznowiona 2021 (jako *Stocznia*)

**„SKÓRA TRANSCENDENCJI”
I TRANSCENDENCJI EKWIWALENT**

Włodzimierz Pawlak

Polacy formują flagę narodową, olej na płótnie, **1989**, Muzeum Narodowe, Warszawa.

Kolejną wersją tego tematu jest obraz z **1997** roku, w kolekcji Zachęty, który dobitniej podkreśla, że proces „formowania flagi narodowej” wymaga ciągłych starań wszystkich Polaków. Obraz ten wywodzi się z serii *Dzienników*, które malowane regularnie od 1988 roku dokumentowały upływ czasu, także w sposób formalny, nawiązując do więziennego oznaczania mijających tygodni przez odznaczanie kresek na ścianie. Tak samo artysta żłobi kreski w warstwach farby.

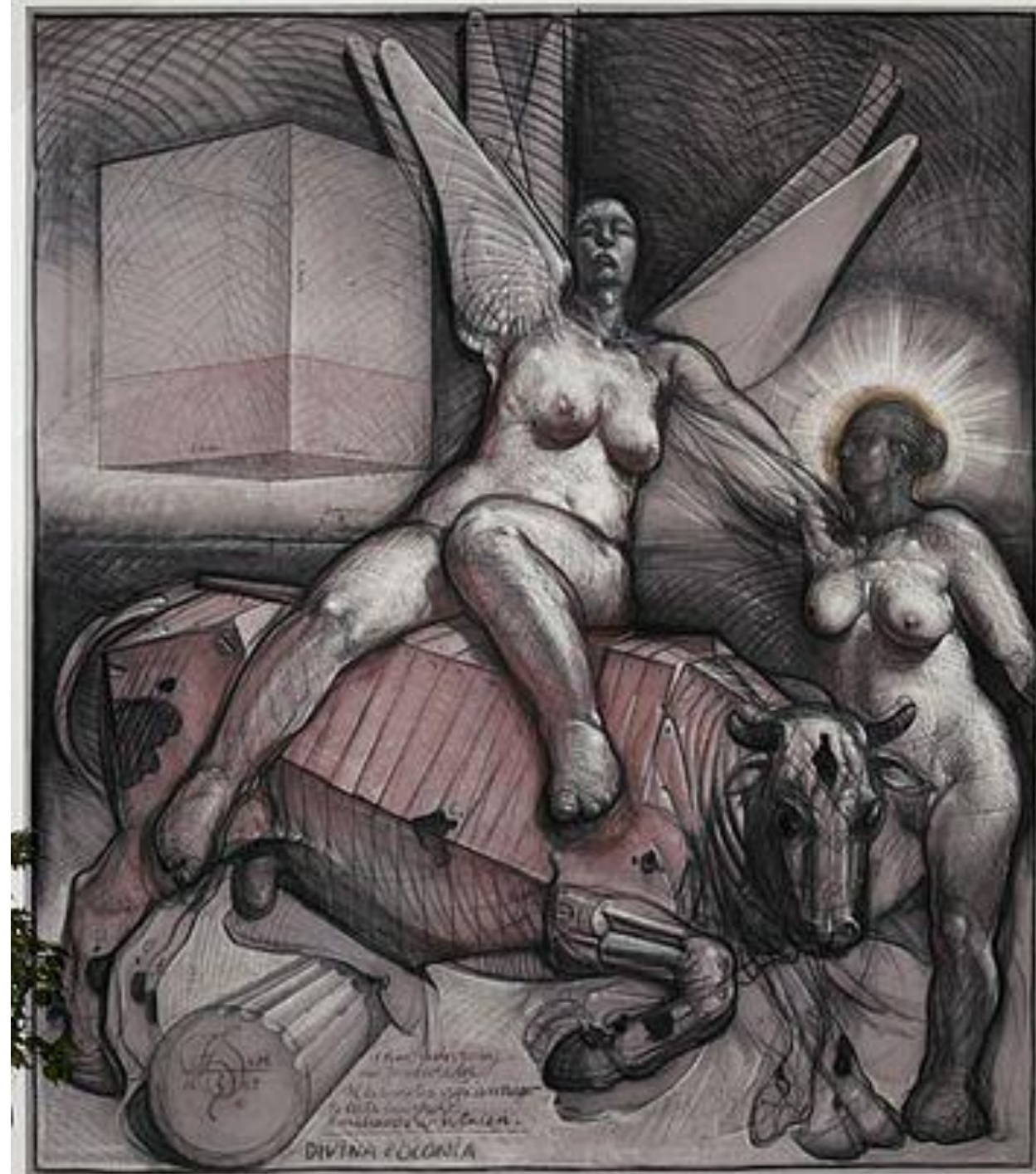

Włodzimierz Pawlak, Przestrzeń logiczna obrazu R
oraz seria **Anatomia samolotu**

Franciszek Andrzej Bobola Starowiejski

Divina Polonia Rapta Per Europa Profana,
„Boska Polska porwana przez świecką Europę”
wystawiony w polskim przedstawicielstwie w
Unii Europejskiej w Brukseli (1998)

Wojciech Duda

***Solidność*, 2002**

- c-print diasec face-mounted, 150 x 75 cm

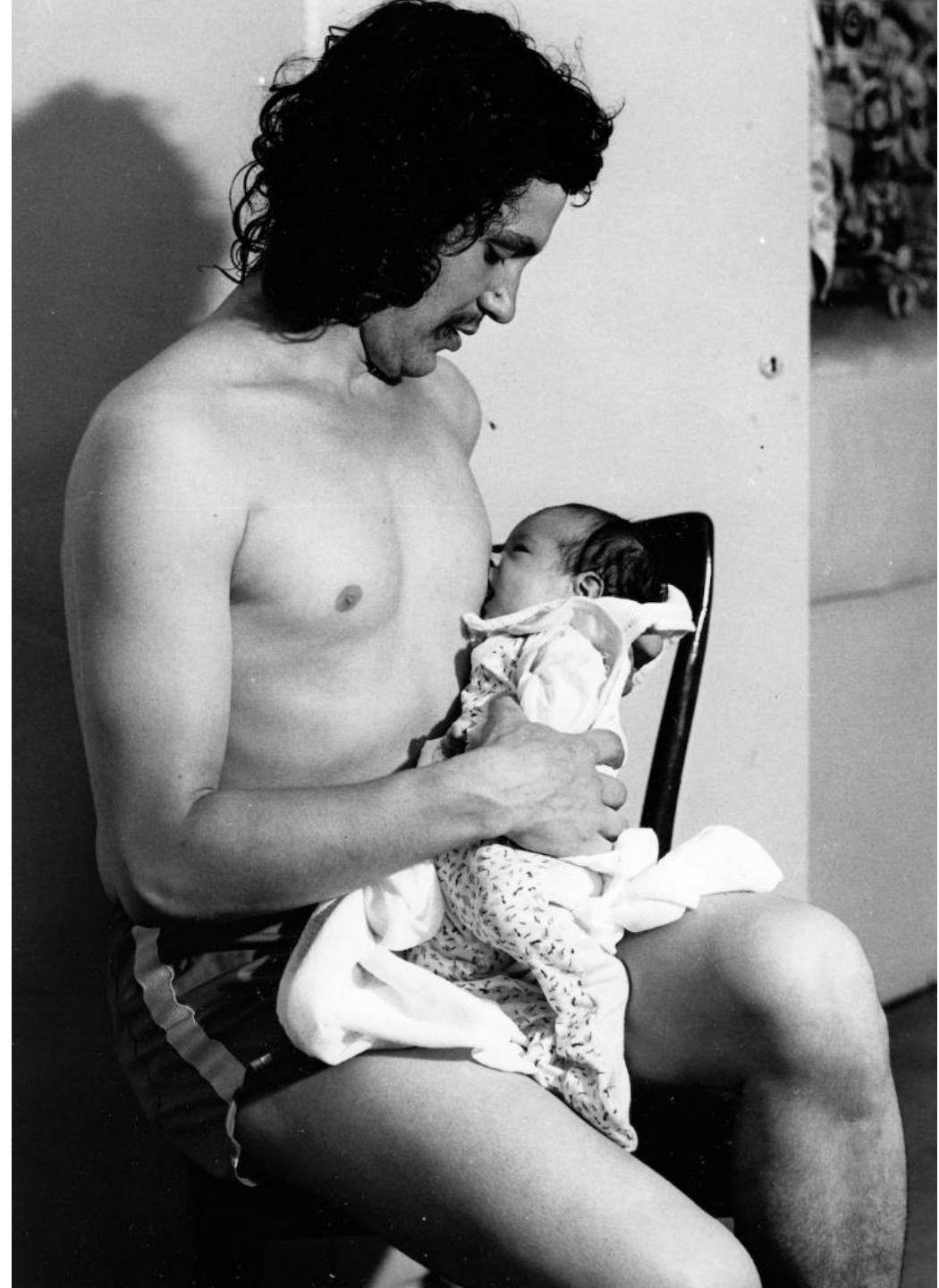
***Polska jakość*, 2005**

- neon, 325 x 47 x 5 cm

Łódź Kaliska,
Orlica polska,
2003

Adam Rzepecki, *Projekt pomnika Ojca Polaka*, 1981

Tomasz Kozak

Polacy! Jeszcze jeden wysiłek!

2004, mural, 950x400 cm

„trawestując antyreligijny apel markiza de Sade, przekształca Grottgerowskich powstańców w sadystycznych rewolucjonistów. Zabieg ten Maria Janion zinterpretowała jako symboliczny atak na fantazmatyczną figurę Polonii”

Jerzy Koszałka

- *Polska żółć, 2007*

- *Przybornik prawdziwego Polaka, 2010*

Krzysztof Wojciechowski,
***Streszczenie*, 2010**
Video, czas trwania pętli 12 min.

Jarema Drogowski, *Kto ty jesteś*, 2013
(kolaż, w oprawie, 70,3 cm x 43 cm)

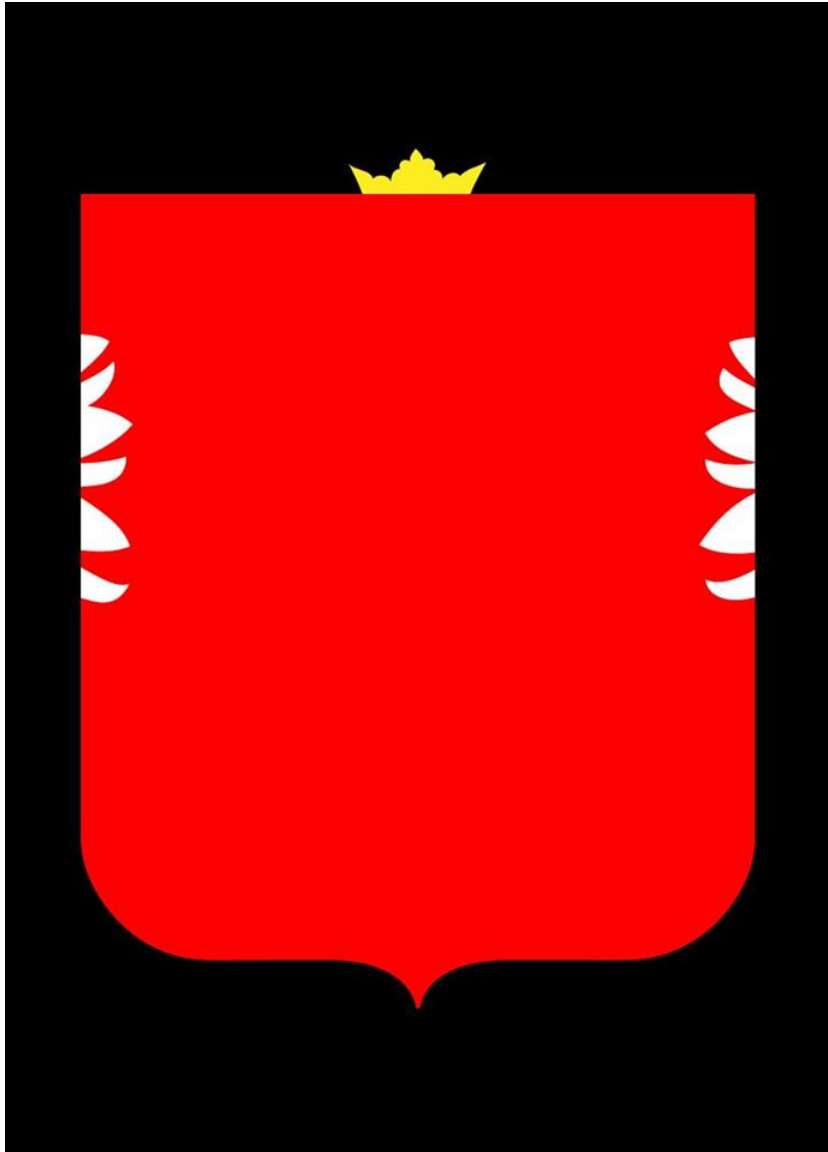
Wojciech Zasadni, cykl *Orły polskie*, 2005

godło państwa polskiego przerobione na galerię portretów typów ludzkich i polskich strojów regionalnych (np. księdza, papieża, hiphopowca, krakowianki, biznesmena), ironicznie odnoszący się do rzeczywistości społeczno-politycznej

Wojciech Zasadni, *Krakowski*
z cyklu *Orły*, 2005,
relief, plastik, technika własna, 60 x 45 x 2,5 cm

Szymon Szymankiewicz, *Godło*, 2017

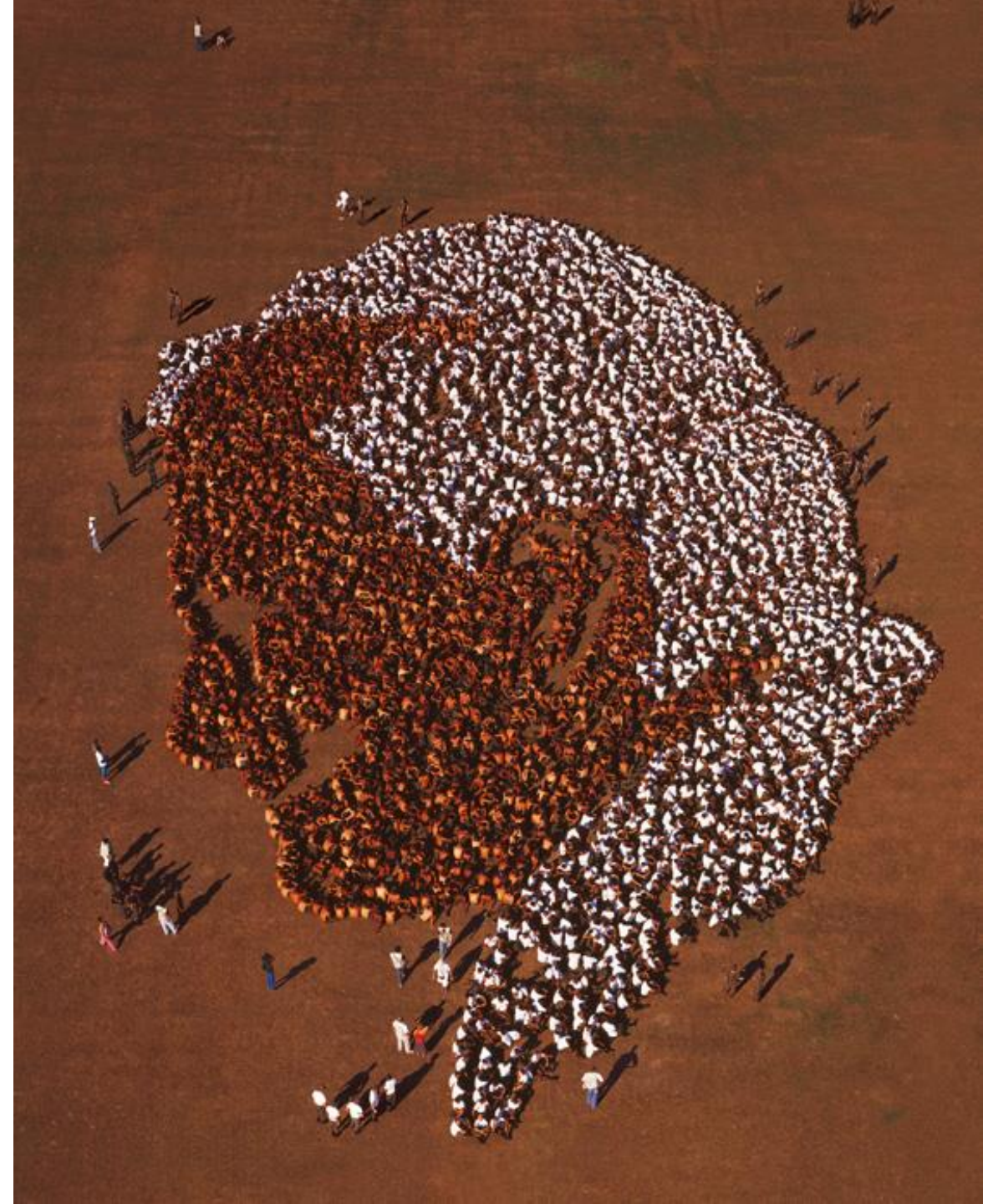
Jan Buczek, *Trytykolandia*, 2020, asamblaż

Artur Żmijewski, *Oni*, 2007

Do udziału w tym projekcie zaprosił osoby związane z lewicą, starsze panie silnie manifestujące swoje prokościelne stanowisko, młodych przedstawicieli mniejszości żydowskiej oraz członków ugrupowania politycznego Młodzieży Wszechpolskiej. Pierwszym zadaniem dla każdej z grup było stworzenie rozumianego przez siebie symbolu państwa polskiego. Symbole te zostały następnie umieszczone na koszulkach rozdanych uczestnikom projektu. Później nastąpiła konfrontacja wszystkich grup, wraz z wcześniej stworzonymi przez nich planszami z symbolem Polski, podczas której wykonywano dalsze zadania otrzymane od reżysera. Przedstawiciele danej grupy mogli na przykład coś domalować do symbolu innej grupy lub coś z niego usunąć..

Piotr Uklański, *Bez tytułu (Jan Paweł II)*,
2004

Piotr Uklański,
Bez tytułu, 2007

Polonia, 2005

Polska, 2018

Bez tytułu (Księga Wyjścia 3,5), 2015, fotografia barwna

Bez tytułu (Polska Über Alles), 2012 (Czterdzieści i cztery)

Piotr Uklański

Krzycząc Polska, 2018

Jerzy Janiszewski

Solidarność

- 1980

3xNIE

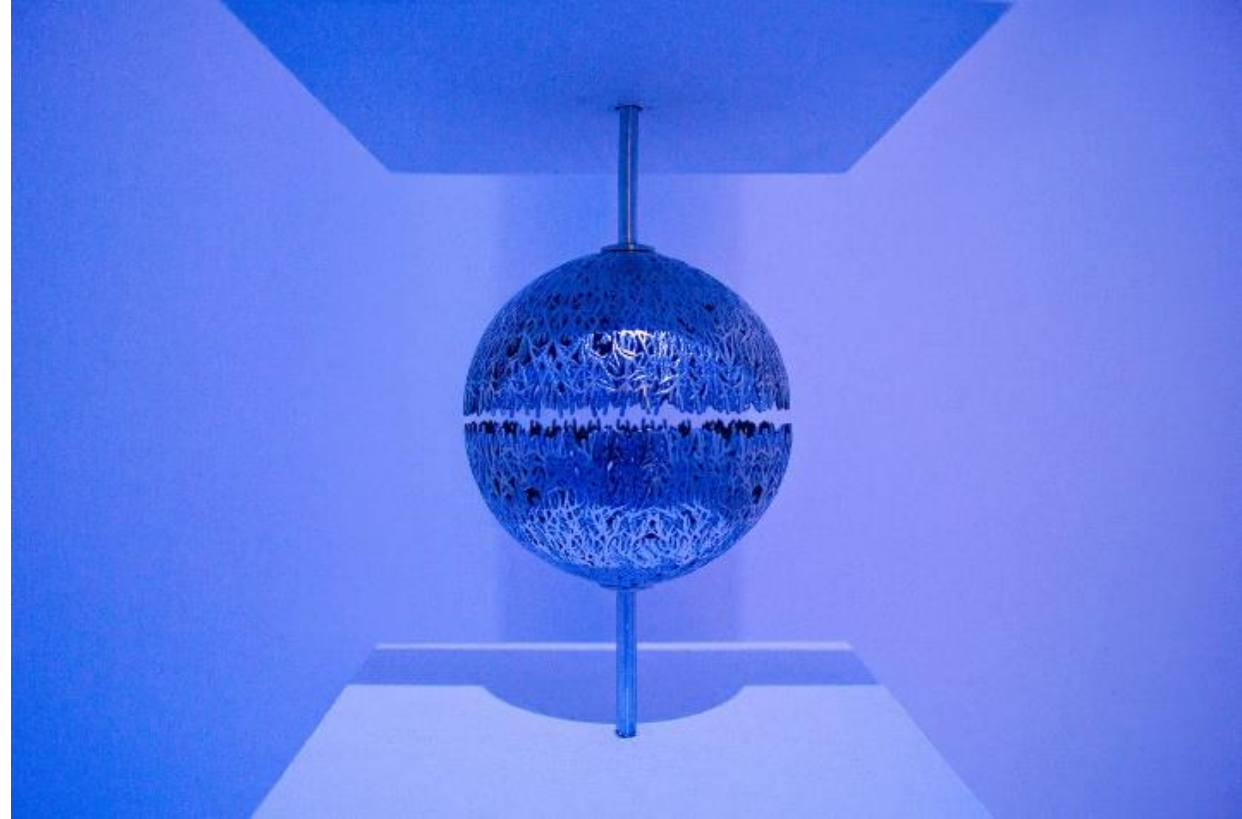
- 2017

(dla prezydenta, że ma zawetować 3 prawa)

Jakub Woynarowski, Jakub Skoczek,

***Epoka Błękitu*, 2017,**

instalacja (nagranie dźwiękowe, obiekt,
projekcja wideo), 480 x 480 x 480 cm

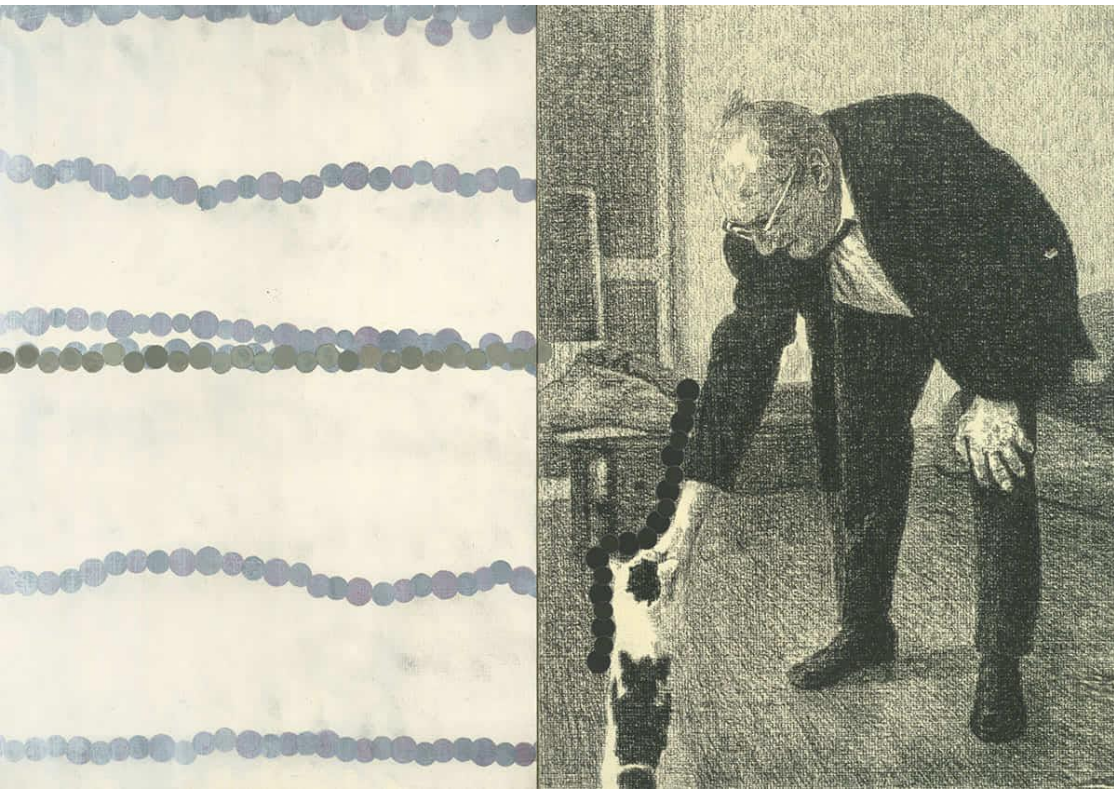
Łukasz Huculak, *Geopolityka*, 2020
90×80 cm, tempera, płótno

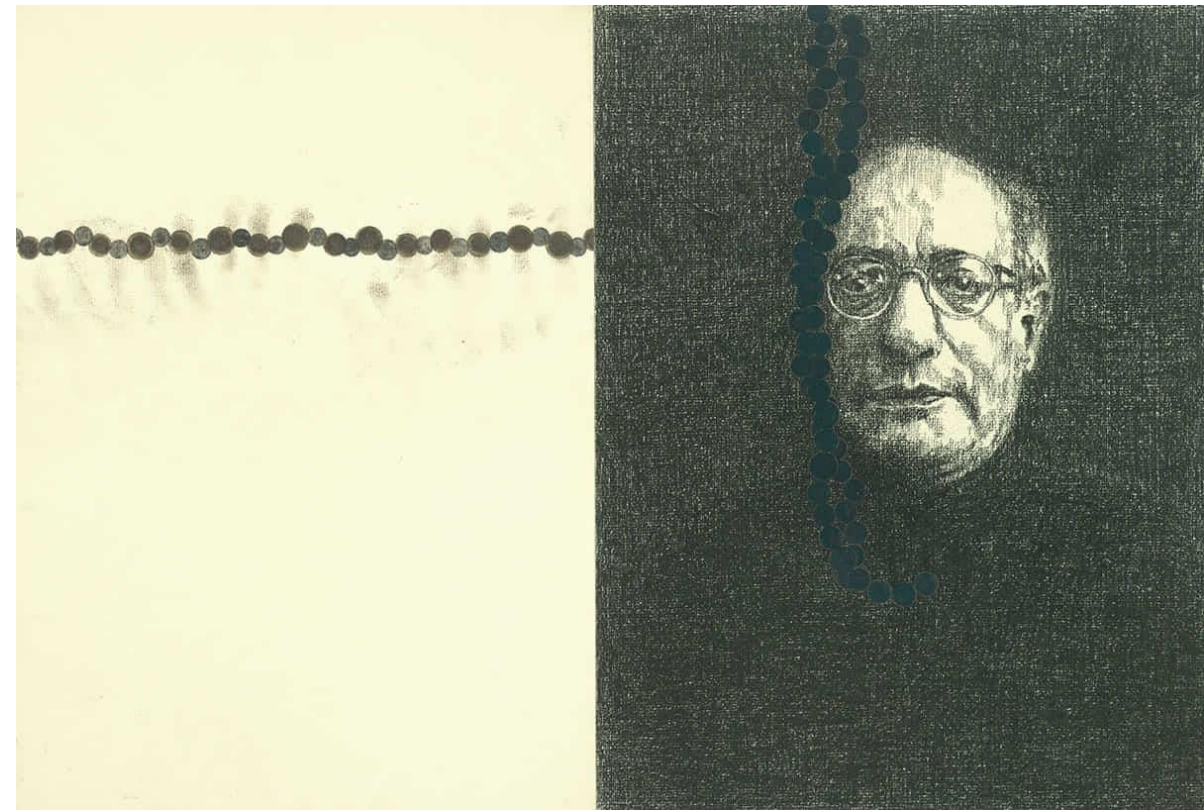
NIEUNIKNIONOŚĆ OFIARY

Marek Chlanda, *Beatyfikacje*, 2006-2007

Rothko 1. "Pracownia, Bowery", obraz na kartonie, 33,7×47,8 cm

Rothko 5. "Mark Rothko (Rothko – pracownia. Dvinsk – N.Y.)", obraz na kartonie, 35,1×52,7 cm

Marek Chlanda, *Beatyfikacje*, 2006-2007

Boniszewska 2. "On tu jest", obraz na płótnie (dyptyk), 50×80 cm

Boniszewska 4. "On tu jest", obraz na płótnie, 27×41 cm

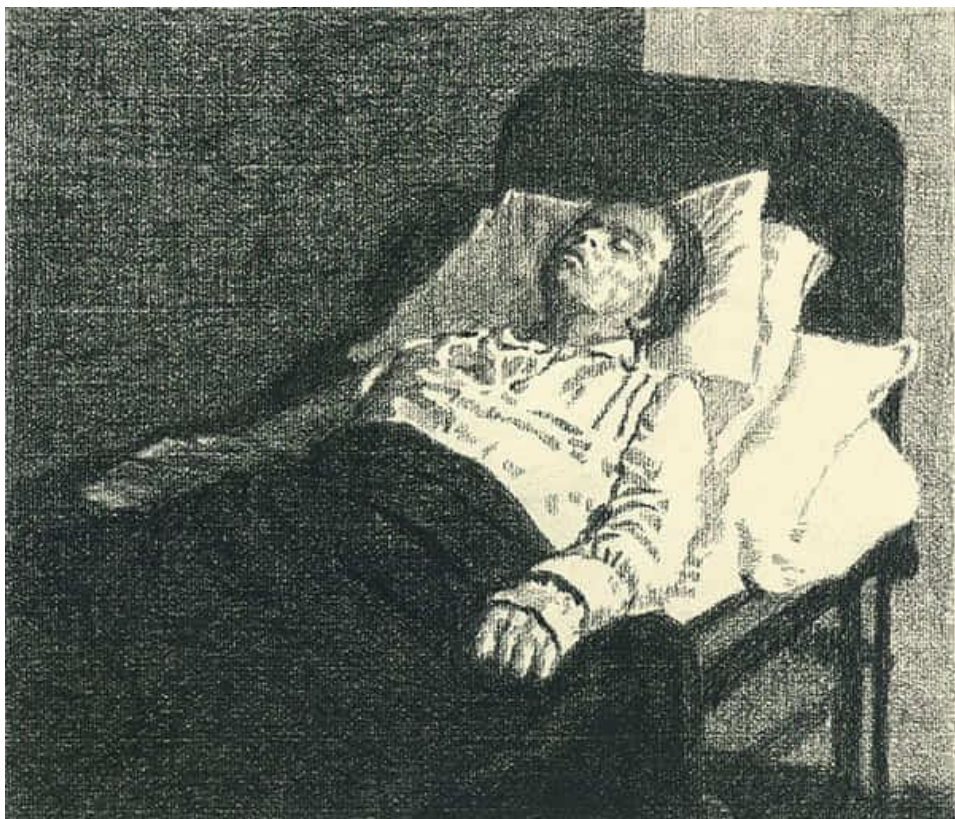

Marek Chlanda, *Beatyfikacje*, 2006-2007

Boniszewska 1. "On tu jest", obraz na płótnie, 25×16,7 cm

Boniszewska 5. "Wanda Boniszewska", obraz na kartonie, 27,2×64 cm

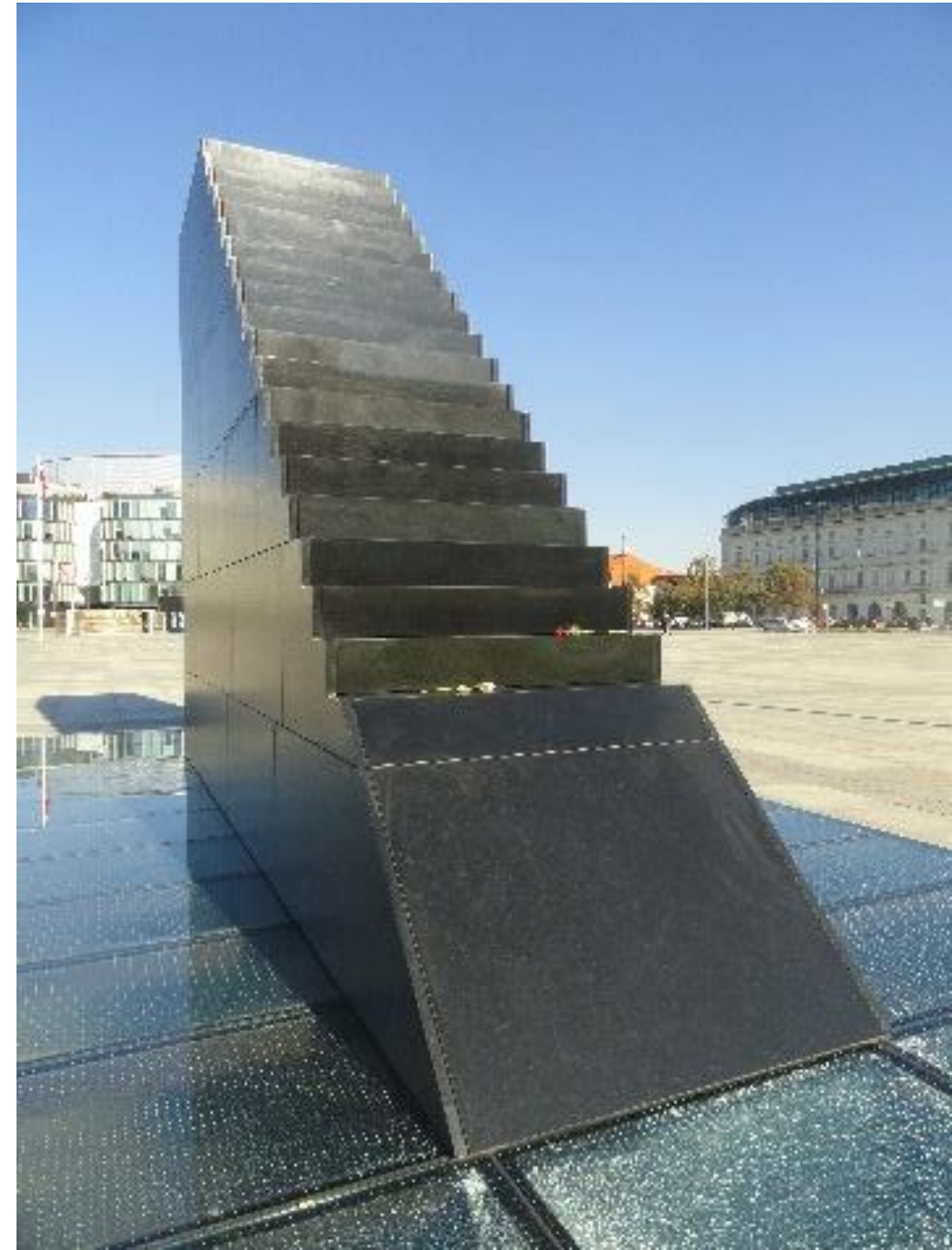

Jerzy Kalina, *Pomnik Ofiar Tragedii Smoleńskiej 2010 roku*, pl. marsz. Józefa Piłsudskiego w Warszawie, 2018

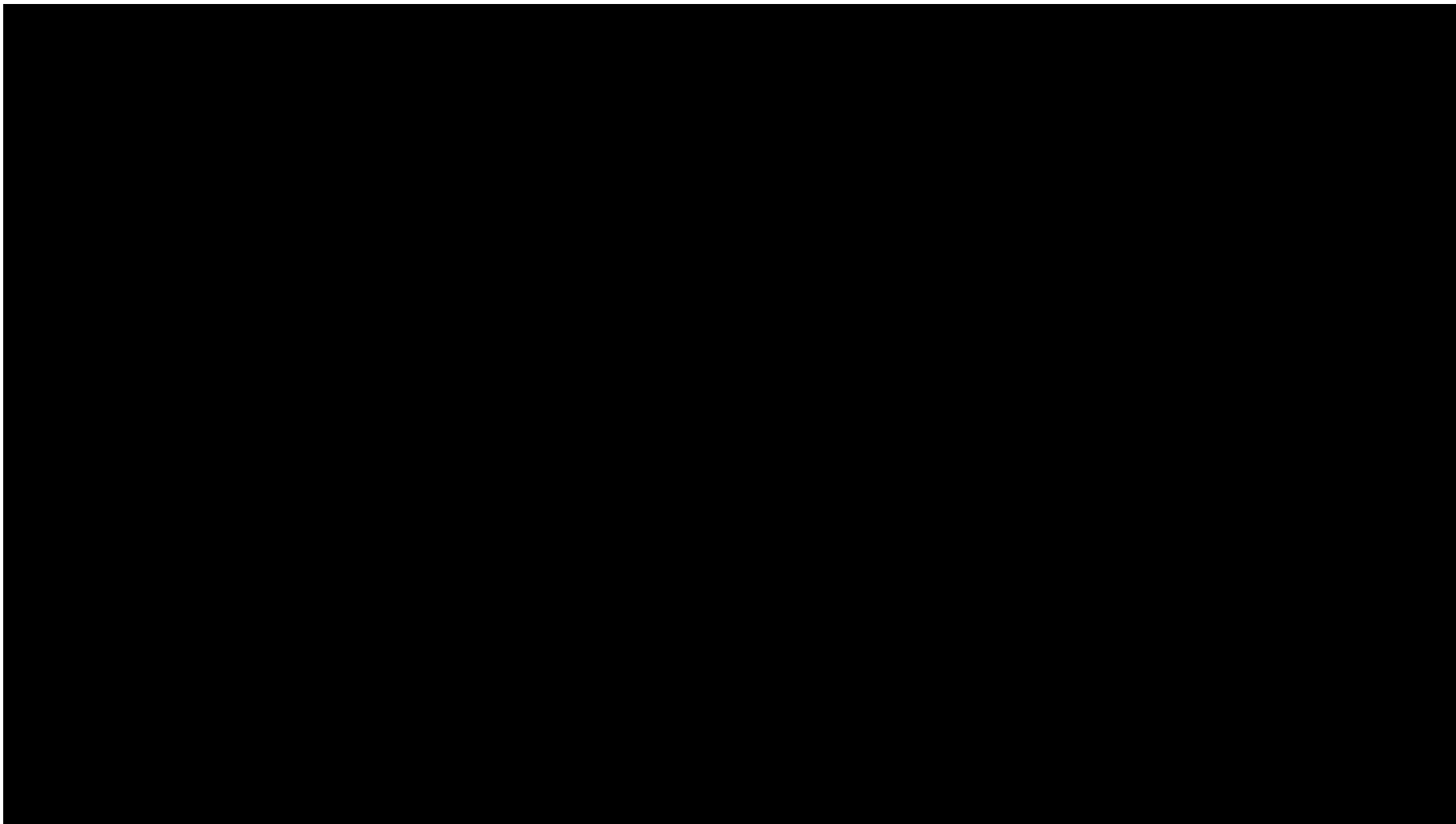
A my stoimy na czymś kruchym, bo to jest nasze bycie krótkie na tej ziemi. (...) Jednocześnie to dla mnie taka linia podziału na to, co jest tu i na to, co było. To, co będzie i to, co trwa, jest w tym trapie. To droga w nieskończoność. Autor: Źródło: Jerzy Kalina o Pomniku Ofiar Tragedii Smoleńskiej. W pobliżu powstanie „ściana życia i śmierci”, onet.pl, 10 kwietnia 2018

Odślonięty 10 kwietnia 2018 na placu Piłsudskiego monument to pokryta czarnym marmurem schodkowa bryła wysokości dziewięciu metrów, nawiązująca zarazem do trapezu samolotu oraz pogrzebowego katafalku, na której wyryte zostały nazwiska wszystkich 96 ofiar. Pod masywna czarna bryłą znajduje się też zakryta szkłem podziemna część pomnika – sięgająca pod powierzchnię placu na głębokość dwóch metrów, w nawiązaniu do dołów, w których zakopano ciała polskich oficerów zamordowanych w zbrodni katyńskiej.

Prosta, niefiguratywna bryła monumentu wydaje się zawieszona pomiędzy tradycją współczesnych wtopionych w miasto antypomników i monumentalnych, surowych, ekspresyjnych, abstrakcyjno-aluzyjnych powojennych realizacji w rodzaju Pomnika Walki i Męczeństwa na Majdanku. Konkursowy projekt zakładał ściślejsze powiązanie bryły z otoczeniem – pomnik stanąć miał na skwerze ks. Jana Twardowskiego obok Krakowskiego Przedmieścia. Jego budowa na placu Piłsudskiego wzbudziła kontrowersje ze względu na podwójne zignorowanie kontekstu urbanistycznego – zniekształcające odbiór samego pomnika, zaprojektowanego z myślą o zupełnie innym kontekście architektonicznym, i powodujące niekontrolowane zagęszczenie na samym placu Piłsudskiego, wypełnianego się niewspółgrającymi z sobą urbanistycznie monumentami.

Lech Majewski, *ONIRICA*, 2013

POSZERZONE MARGINESY TRANSCENDENCJI?

**Polska religijność i metafizyczność
w sztuce początku XXI stulecia.
Odnowiona ikonografia i afirmatywny
charakter dreszczu transcendencji.**

Polskość i metafizyczność a religia

**SZTUKA SAKRALNA.
TRWAŁOŚĆ I ODNAWIANIE
CHRZEŚCIJAŃSKIEGO SYSTEMU
IKONOGRAFICZNEGO
W RELACJI Z POLSKOŚCIĄ**

Jezus Chrystus Król Wszechświata

**– żelbetowa rzeźba w Świebodzinie, wzniesiona w 2010 według projektu Mirosława Pateckiego
Całkowita wysokość pomnika wynosi 36 m**

**Miroslaw Patecki, *Pomnik Jezusa Chrystusa Króla
Wszystkiego w Świebodzinie*, 2010**

[z szalikiem w barwach klubowych klubu żużlowego
Falubaz, 2012]

Na wystawie ***Co widać. Polska sztuka dzisiaj***, kuratorowanej przez Sebastiana Cichockiego i Łukasza Rondudę, 2014

- Artur Żmijewski w filmowym przedstawieniu osób obserwujących Mirosława Pateckiego wykonującego replikę głowy z monumentu, „badać” miał poddawanie się religijnym uczuciom i reagowanie na nie, przez niektórych oceniane jako „kiczowate”. Przez to zestawiane mogło być owo reagowanie z łączeniem religijności i patriotyzmu przez kibiców, eksponujących na piłkarskich trybunach sektorowy transparent z hasłem „Boże, chroń fanatyków”

Na wystawie ***Co widać. Polska sztuka dzisiaj***, kuratorowanej przez Sebastiana Cichockiego i Łukasza Rondudę, 2014

**IKONICZNE UOBECNIENIE.
OBRAZ JEZUSA MIŁOSIERNEGO**

**Adolf Hyła, *Obraz
Jezusa Miłosiernego,*
1943**

Jezu ufam Tobie

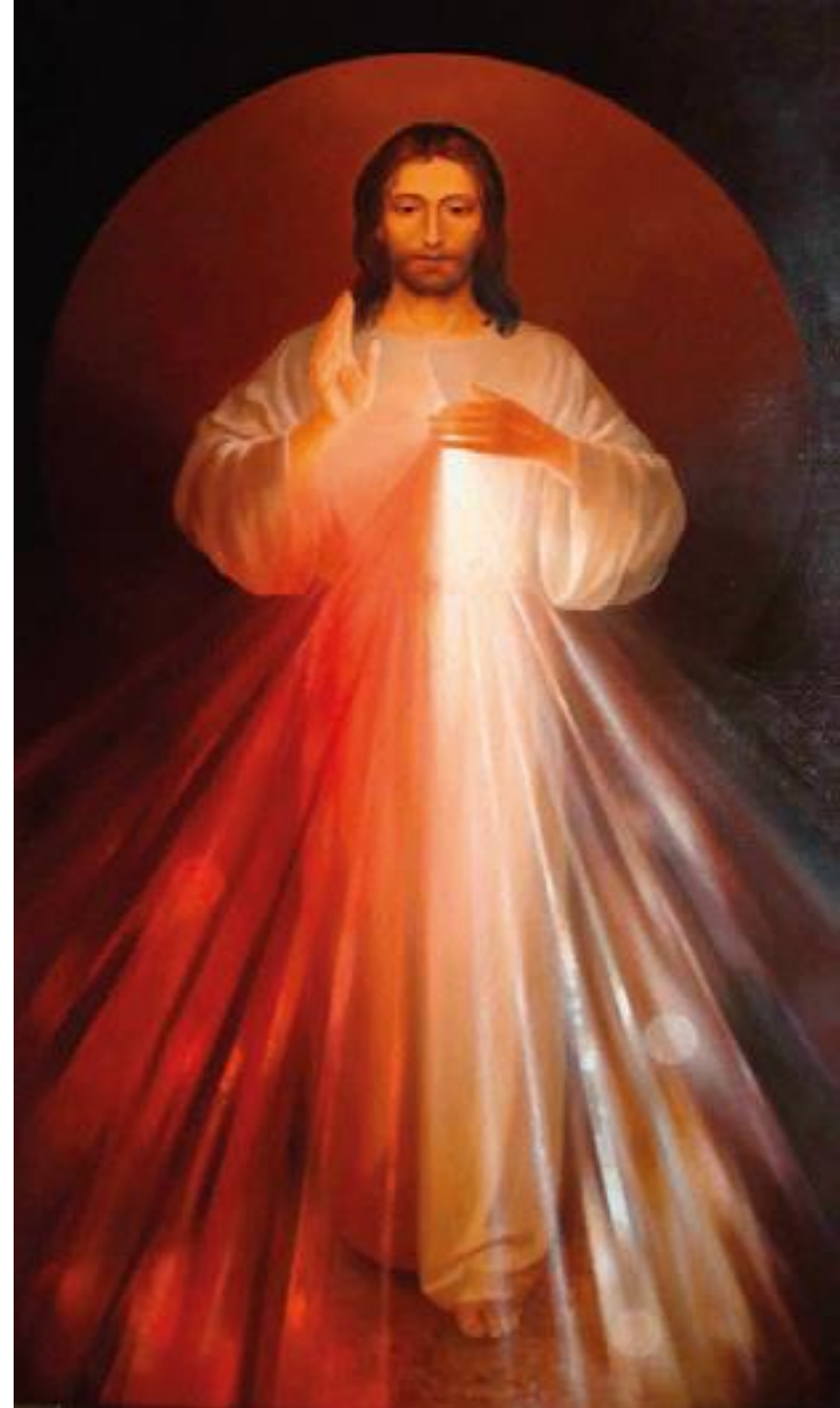
**Eugeniusz Kazimirowski
w 1934 według
wskazówek świętej
Faustyny, Wilno**

Danuta Waberska, *Obraz Miłosierdzia Bożego*, 2002–2004, olej na płótnie, 163 × 81 cm, kościół pw. NMP Wspomożycielki Wiernych w Swarzędzu k. Poznania

Danuta Waberska, *Obraz Miłosierdzia Bożego*, 2009, olej na płótnie, kościół pw. św. Królowej Jadwigi w Płocku

Czy sztuka wysoka wróci do Kościoła? Polscy artyści namalują ponownie obraz Miłosierdzia Bożego

Fundacja Świętego Mikołaja (Teologii Politycznej) i Instytut Kultury św. Jana Pawła II na Angelicum (Papieski Uniwersytet Świętego Tomasza z Akwinu w Rzymie)

bp prof. Jacek Grzybowski, dr Dorota Lekka i dr Izabela Rutkowska

- Jarosław Modzelewski,
- Krzysztof Klimek,
- Jacek Dłużewski,
- Beata Stankiewicz,
- Wojciech Głogowski,
- Ignacy Czwartos,
- Bogna Podbielska,
- Artur Wąsowski,
- Damian Bąk,
- Jacek Hajnos,
- Wincenty Czwartos

**IKONICZNE UOBECNIENIE
Z MOTYWEM MARTYROLOGICZNYM**

Henryk Widelski

Matka Boża Żołnierska, 2007

Matka Boża Smoleńska

DROGA KRZYŻOWA

**Jerzy Duda-Gracz,
Stacja XI, Golgota
Jasnogórska, 2001**

wiersze - Ernest Bryll

komentarze i obrazy - Jerzy Duda Gracz

Przybicie do krzyża, chociaż brak oprawców.
Chrystus sam kładzie się na krzyżu,
"przygwożdżony" do niego ludzkim bólem,
męczeństwem ofiar, co cierpiały i umarły w
więzieniach, obozach i łagrach, za Boga i Ojczyznę.
Pamięć o nich to symbole Polskiej Drogi wiodącej
do naszego Zmartwychwstania. Wagon - pomnik
Pomordowanych na Wschodzie - i samochód -
"pomnik" męczeństwa ks. Popiełuszki. Zwieńcza je
Stacja - Pomnik Krzyżowanego Chrystusa, gdzie nie
ma dumy męczeństwa, lecz ludzki ból i strach.
"Przebodli ręce i nogi moje, policzyli wszystkie
kości moje". (Ps,22(21)-17,18)

Jerzy Duda-Gracz, Stacja XII, Golgota Jasnogórska, 2001

Consumatum est. Wypełniło się. Kiedy Jezus woła z krzyża: "Eli, Eli lema sabachthani" (Mt,27,46), jest najbliżej współczesnego człowieka przez swoje zagubienie i zwątpienie. W swoim "błóżnierczym" apogeum osamotnienia i umierania staje najbliżej nas, zniżając swoje Bóstwo do ludzkiej nędzy i słabości. Przez to właśnie chwila śmierci Ciała Chrystusowego rozmnożyła i wyzwoliła krzyże na całej Ziemi, a ludzkość zrozumiała, że idąc za Chrystusem, trzeba umierać, żeby żyć. "Człowiek, który patrzy na te ramiona, może pomyśleć, że z najwyższym wysiłkiem ogarniają one człowieka i świat. Ogarniają! Oto człowiek. Oto sam Bóg". (Kard. K. Wojtyła, Rekolekcje w Watykanie 1976 r.) "Bo w nim żyjemy, ruszamy się i jesteśmy". (Dz,17,28). **Również i nasz naród rodzi naśladowców Chrystusa i podąża za Nim w bólu Jego Matki, Królowej Korony Polskiej. Cały Jej.**

Jerzy Duda-Gracz, Stacja XII, Golgota Jasnogórska, 2001

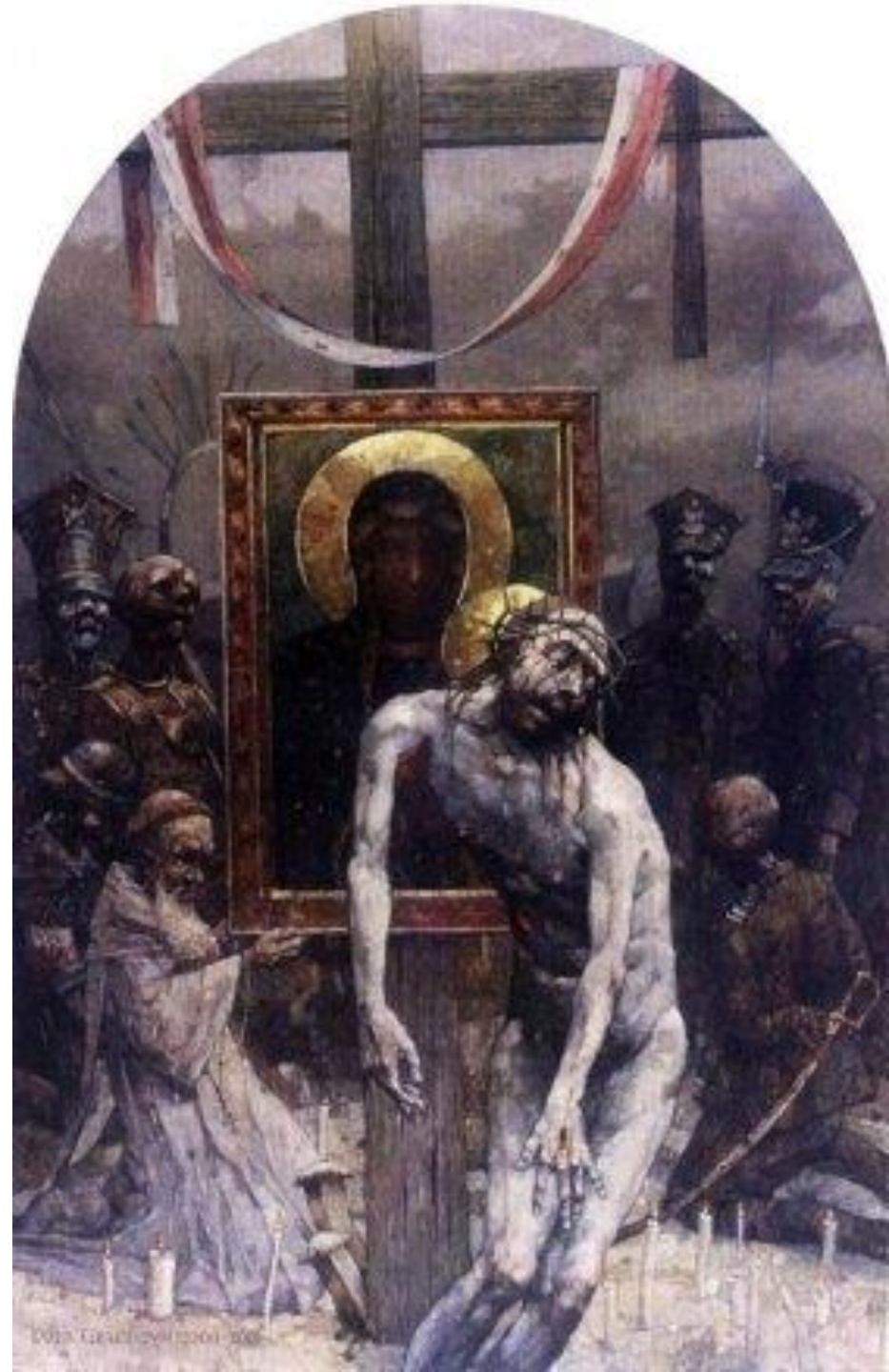
Narody małe - kiedy krzyżowane
Są jako Chrystus czyste. Gdy się urwą z krzyża
Muszą ozdrowieć szybko, zamknąć każdą ranę

Więc jako pies wytrwale krew językiem liżą
I pozostają czasem w tym półpsim ukłonie
Już z dobrowoli czujnie uśmiechnięci
Do tych co mogą kopnąć ...

Dawniej jako święci

Dzisiaj już tylko... Jezu czuwaj nad mym krajem
Bo czasem nie wiem:
- Czyśmy wielkim bólem zgięci
Czyli też z przypodchlibstwa?...

Jak wierni lokaje

**Stanisław Kulon,
*Sybiracka droga
krzyżowa,*
2013–2014**

***Stacja IV
Spęd do
bydlęcych
wagonów***

***Stacja XIII
Chusta św.
Weroniki***

**Stanisław Kulon,
*Sybiracka droga
krzyżowa,*
2013–2014**

***Stacja XXI
Złożenie
do grobu***

***Stacja XXIV
Wniebowzięcie***

Stanisław Kulon, *Sybiracka droga krzyżowa*, 2013–2014

Stanisław Kulon, „Sybiracka Droga Krzyżowa”. Matka rzeźbiarza z dziećmi po przywiezieniu na zesłanie

Stanisław Kulon, *Sybiracka droga krzyżowa*, 2013–2014

I Beztraskie dzieciństwo,

XXIII Rozstrzeliwanie polskich oficerów,

XXVIII Zapowiedź czerwonego zniewolenia

Stanisław Kulon, *Sybiracka droga krzyżowa*, 2013–2014

Zestaniec umiera na krzyżu w Stacji XIX

*Na Nieludzką
ziemię
mogiłami
uślaną ze stacji
XXV,*

*w XXVI
zstępuje
Duch Święty
pod znakiem
krzyża.*

Jacek Kucaba, *Sanktuarium Królowej Męczenników, Kalwaria bydgoska – Golgota XX wieku*, 2009

Tadeusz Gustaw Wiktor, *Treny smoleńskie*, 2010-2011

Henryk Widelski, *Golgota*, 2018

XIV Ukrycie
Dla ciebie jestem tylko popiołem, lecz dla Ojczyzny jestem
diamentem.

NOWA HAGIOGRAFIA POLSKA

mozaiki: o. Marko Ivan Rupnik SJ

Centrum Jana Pawła II „Nie lękajcie się”
siedziba Instytutu w pobliżu Sanktuarium Bożego
Miłosierdzia na terenie tzw. Białych Mór
(poeksploatacyjne tereny dawnych zakładów Solvay)
Andrzej Mikulski 2007-

Centrum Jana Pawła II „Nie lękajcie się”
boczna kaplica górnej części świątyni, nosi nazwę
Wyzwolenia Polski albo *Wyzwolenia polskiego*
Kościoła

Marco Ivan Rupnik, SJ,
Łagiewniki, po 2007

Jan Paweł II jako
opiekun Polskiej
rodziny

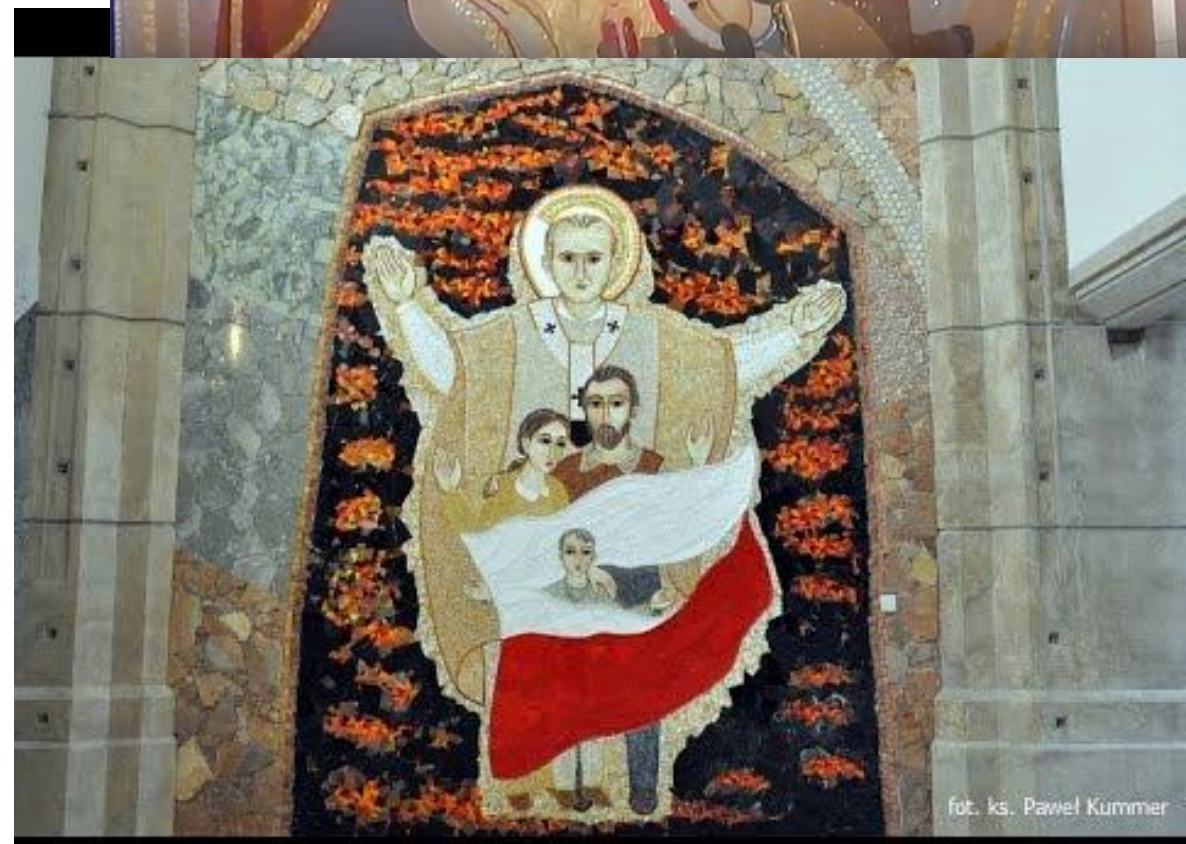

foto. ks. Paweł Kummer

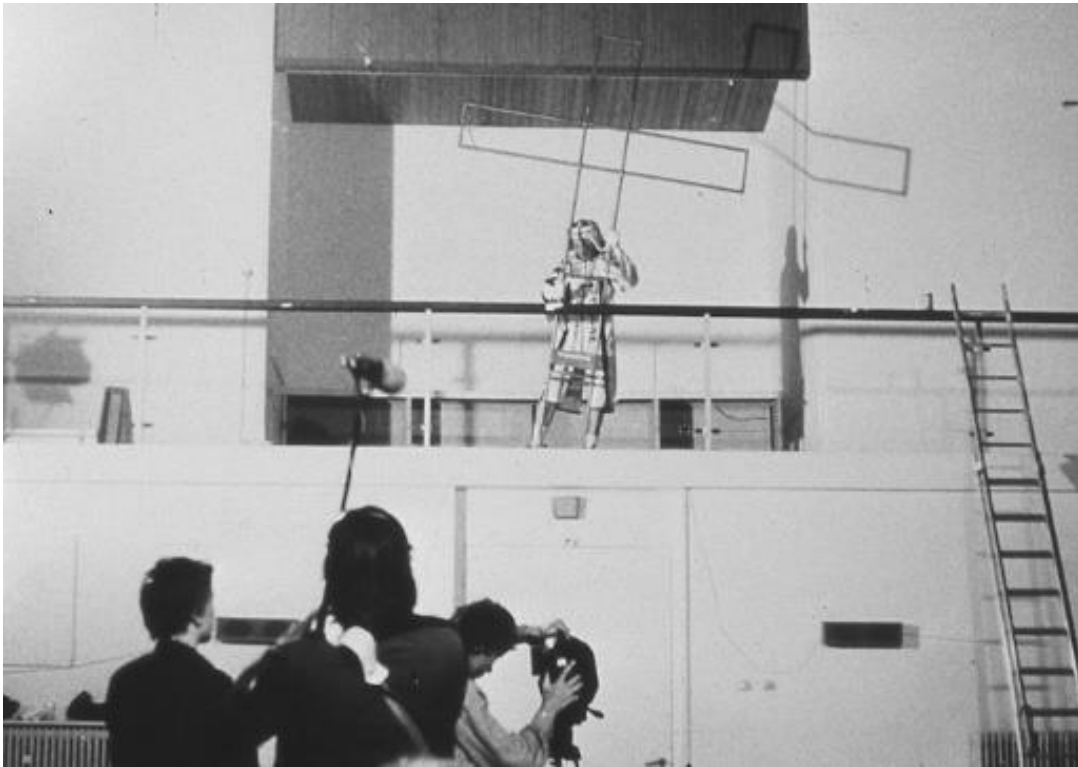
**PATRIOTYCZNOŚĆ I RELIGIJNOŚĆ
„AKTYWNEGO PRZEŻYWANIA”**

Zbigniew Warpechowski

Champion of Golgotha, 1978-1994

Pierwsze wystąpienie miało miejsce podczas Międzynarodowego Spotkania Artystów „Performance and Body”. Festiwal, choć w ostatniej chwili nie otrzymał oficjalnej zgody władz, odbył się półoficjalnie.

Warpechowski zapomniał zabrać ze sobą przygotowanego wcześniej stroju "Championa" w związku z czym postanowił okleić się wycinkami z gazet, szczególnie z pisma "Kultura". Pole działania performerera, które odbywało się na zewnątrz galerii, wyznaczała niebieska guma do majtek o długości 10 metrów, którą z jednej strony trzymał Andrzej Mroczek. Artysta, przywiązany gumą z drugiej strony, w skórzanym kasku na głowie, wszedł na swój główny rekwizyt – metalowy krzyż, wygłosił tekst i wypił coca-colę.

Galeria Labirynt,
Lublin, 1978

1. Idolatria – bezmyślne i obłudne uwielbienie, kreowanie idoli przez menadżerów i bezmyślne uleganie im.
2. Droga krzyżowa – XIV stacji jako najważniejszy i najdonioślejszy dramat człowieka w niezwyklej kondensacji.

Stichting De Appel, Amsterdam, 1979

Zbigniew Warpechowski, *Obywatelstwo dla czystego odczucia Kazimierza Malewicza*, 1985,

Stowarzyszenie Twórców Kultury, Łódź

Malewicz w Polsce (25.06.2004 - 15.08.2004), Galeria Arsenał w Białymstoku

hołd oddany Kazimierzowi Malewiczowi, który „otworzył sztuce wszechświat”, także krytyka władz II Rzeczypospolitej, które kierowane „polską głupotą, oportunizmem i tchórzostwem” odmówiły przyznania Malewiczowi obywatelstwa. Artysta stara się zrekompensować malarzowi krzywdę reprodukując w sobie właściwy sposób zawieszony na ścianie *Czarny kwadrat* „najradykałniejsza i najgłębsza decyzja artystyczna XX wieku”. Warpechowski leży na podłodze przykryty kołdrą z wyciętym kwadratem, podczas gdy artystka Natalia LL smaga go batem. Czas biczowania nie został z góry ustalony. Działanie zostaje zakończone demonstracją kwadratu wybitego batem na plecach oraz kołdry z kwadratowym otworem.

Wieczorem 24 lutego w warszawskiej galerii XX1 Zbigniew Warpechowski miał wystąpienie autorskie pt. *Wariant nadrzędny*. Był to jego kolejny atak na *New Age* i głos wołającego na postmodernistycznej pustyni. Udając w kożuchu pierwszych chrześcijan, których mordowano jak dzikie zwierzęta, paląc lalki przypominające pochodnie Nerona, odwołując się do Bierdiajewa, Warpechowski ostro krytykował ostatni francuski zakaz noszenia tzw. znaków ostentacyjnych poszczególnych religii i proponował, by pozostałość po posągu Nerona - jego ogromny palec - stał się znakiem UE. Charyzmatyczny Warpechowski wyrażał pragnienia nie tylko polskiego Kościoła, partii prawicowych i katolickich, ale także znacznej części polskiej lewicy, którą notabene jako taką zwalcza. Gdy zapytano, czy uosabia *katolicką awangardę*, artysta kategorycznie zaprzeczył.

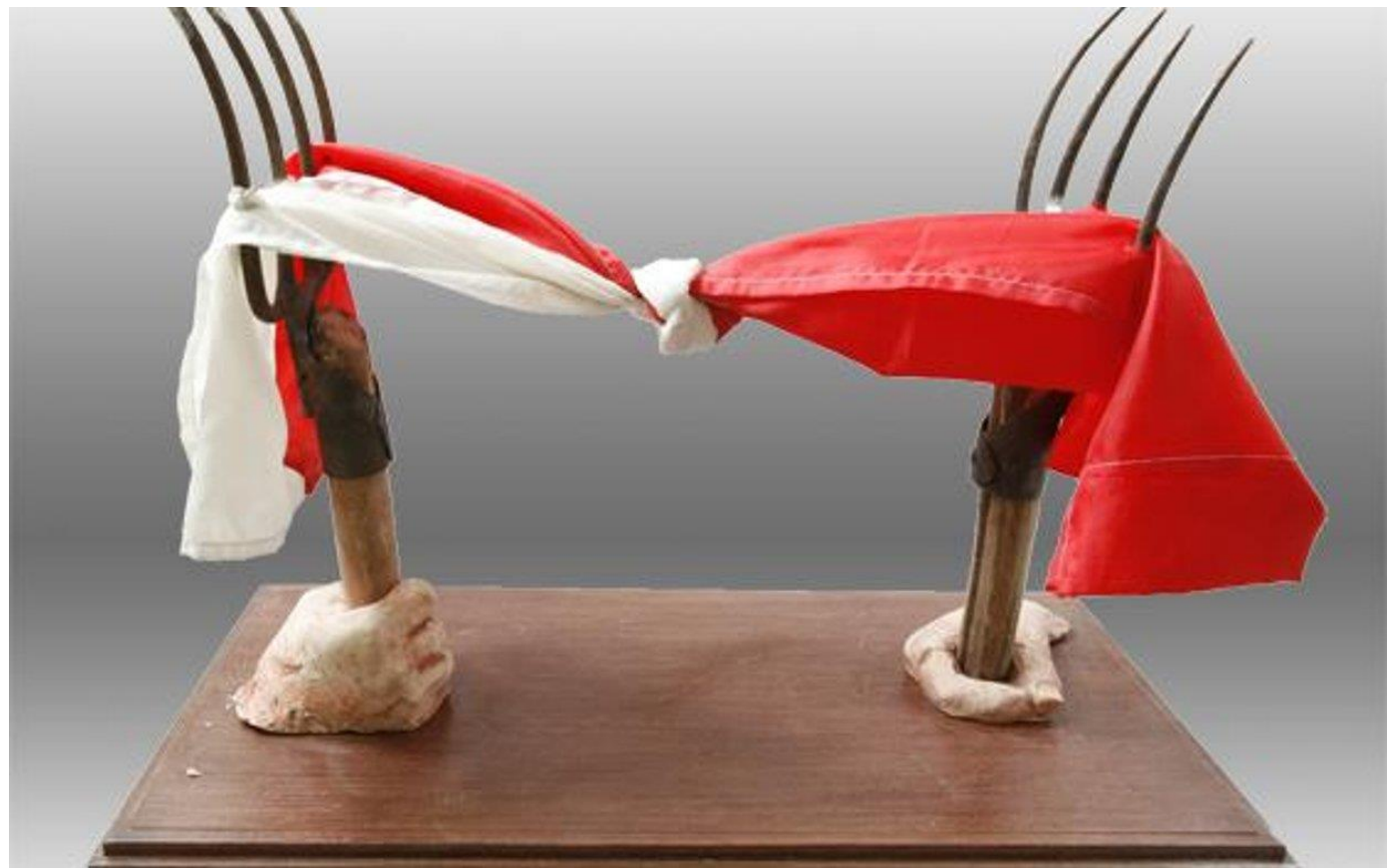
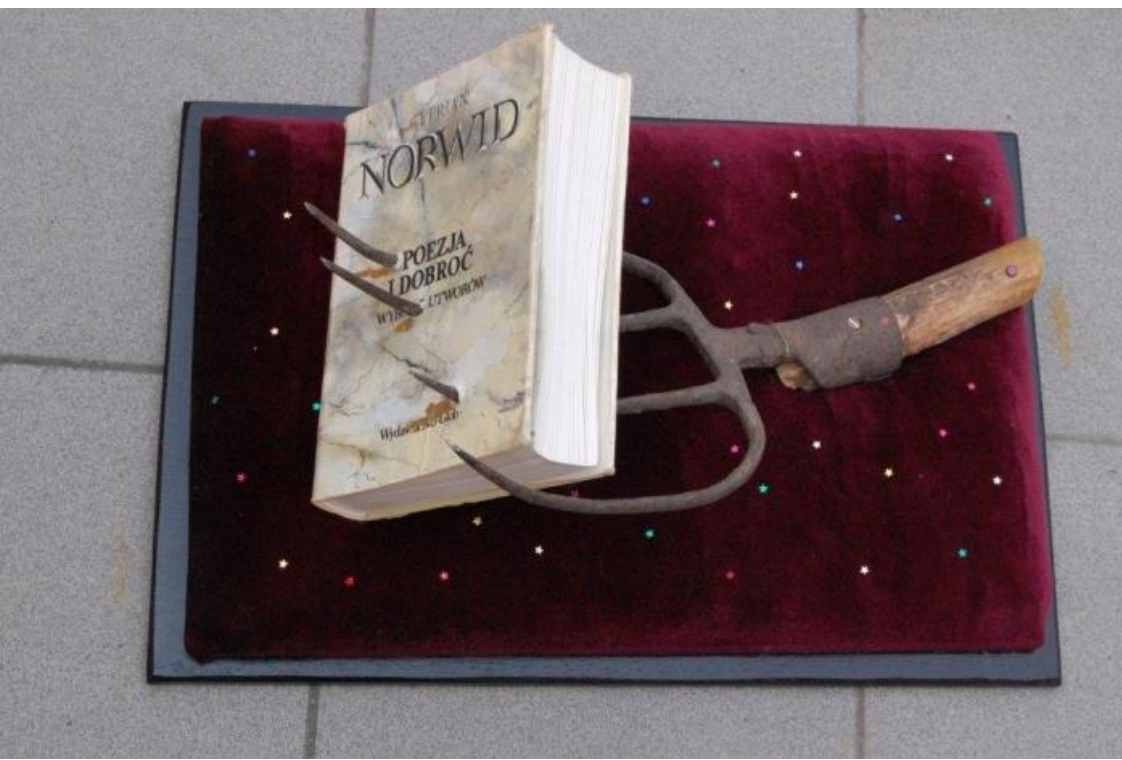
**Zbigniew Warpechowski, *Wariant nadrzędny*, 2004, Galeria XX1
i *Palec Nerona*, 2005**

Zbigniew Warpechowski,
Norwid na widłach. Autorytet na wystawie *Wlazł kotek na płotek* w 2011

Polska i polska na wrocławskiej ekspozycji *Pięć panien rozumnych i jeden mężczyzna lekkomyślny* w 2018

Zbigniew Warpechowski,
Co jeszcze,
2009

AWANGARDOWY KONSERWATYZM

- Podstawą pojęcie *teurgii*,
- zaczerpnięte przez Zbigniewa Warpechowskiego od Nikołaja Bierdiajewa, zakładające **współdziałanie Boga i wolnego człowieka w akcie twórczym. Współdziałanie godzące odtwórczość, podążanie za NADPRZYRODZONYM WZOREM właściwe konserwatyzmowi z ideą SWOBODNEGO TWORZENIA rzeczywistości właściwą awangardzie**. Postawa zrównoważonej wiary w Boga i w człowieka, przeciwna postmodernistycznemu zwątpieniu we wszystko niosącemu jednoczesny antykonserwatyzm i antyawangardowość.
- Według Rojka awangardowy konserwatyzm jest alternatywą zarówno dla mimetycznego platonizmu jak i dla awangardowego stalinizmu. Sprzeciwia się też postmodernistycznemu nihilizmowi. Zachowuje zdroworozsądkowy balans i wkalkulowuje **współistnienie niezmiennego rdzenia wartości z twórczą swobodą wielości jego ludzkich egzemplifikacji**. Dopełnienie i wyjaśnienie przeczuwanej idei odnajduje autor w tekstach Jana Pawła II, odkrywając na nowo treści od dawna obecne w nauczaniu Kościoła. **Lekarstwo dla poranionej polskiej tożsamości widzi w poważnym zaangażowaniu w republikańską politykę albo w religię. Religii nadaje przy tym rolę kierującą działania wspólnoty politycznej. Odnosi się do idei MESJANISTYCZNEJ** - od sarmackiego przedmurza chrześcijaństwa, poprzez wyśnioną przez romantyków zmartwychwstałą Polskę - początek Królestwa Bożego na ziemi, po zadanie postawione wyzwolonym z komunizmu Polakom przez Jana Pawła II – nową ewangelizację Europy. Rojek pisze: „Polska idea wewnętrznie związana z chrześcijaństwem, jest w stanie nadać absolutny sens ludzkiemu życiu, przełamać nudę demokracji liberalnej i zakwestionować cały program nowoczesności.”
- **Paweł Rojek, *Awangardowy konserwatyzm. Idea polska w późnej nowoczesności*, Wydawnictwo Ośrodek Myśli Politycznej, Kraków 2016, s. 66 -115)**

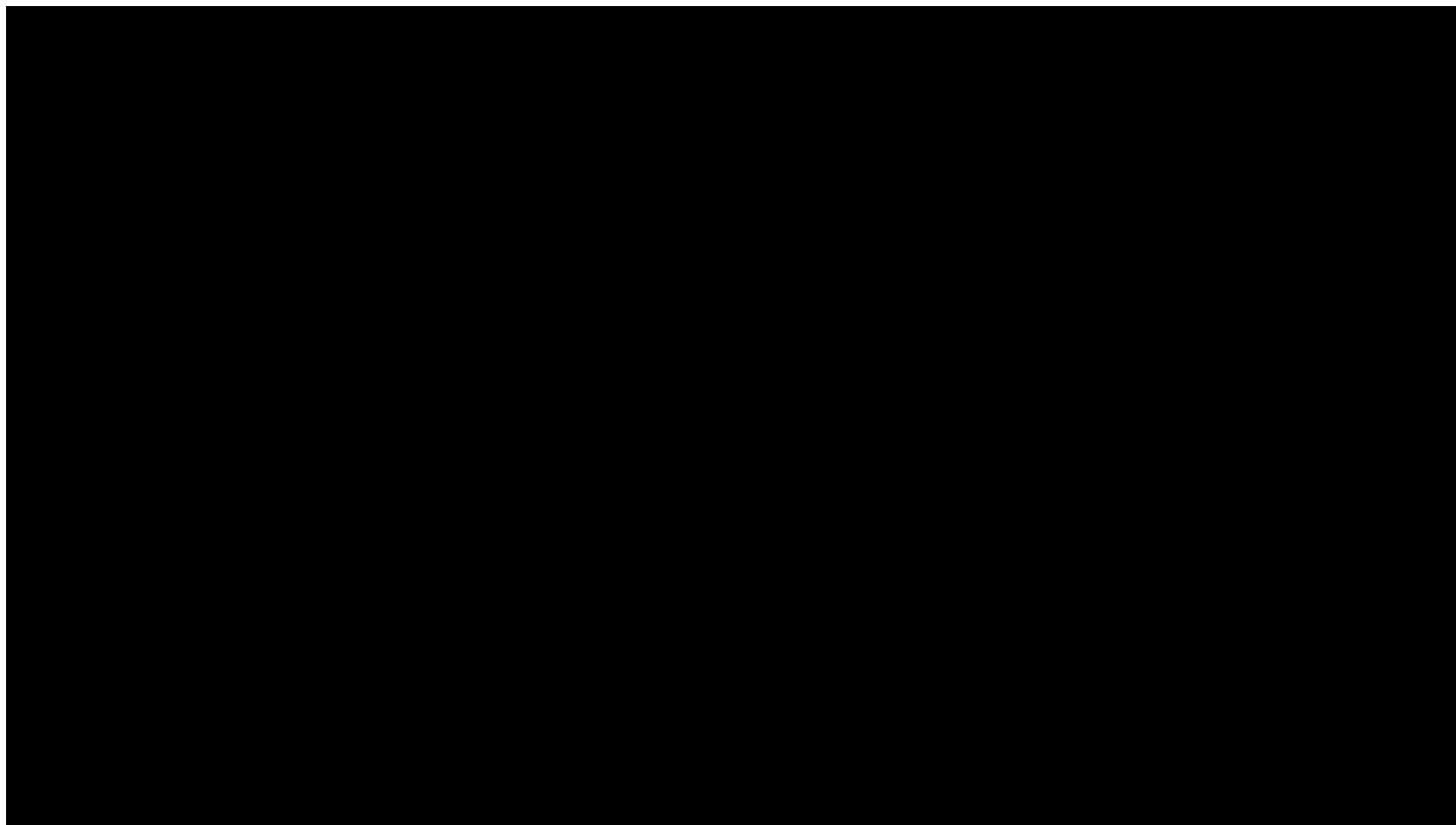

11 listopada 2017 Adu w lateksowej patriotycznej pelerynce Gazety Polskiej.

😊 Fotkę zrobiłam po Marszu Niepodległości "Chcemy Boga" stojąc w bardzo rozśpiewanej biało-czerwonej kolejce po kebab..

[#ChcemyBoga](#) [#Niepodległość](#) [#PelerynkaGPC](#) [#Kebab](#)

ADU Ada Karczmarczyk - Hej husarzu! / NIE_PODLE_głości dzień

ADU Ada Karczmarczyk - odcinek 1 WIELKA ROZGRZEWKA NARODOWA "Ćwiczenia z szalikami"

odcinek 3

WIELKA ROZGRZEWKA NARODOWA

"Ćwiczenia z lekturami"

8 marca 2018

I oto nadszedł czas aby ogłosić radosną wiadomość! Mój Instagram mesjanistyczny ogłaszam za oficjalnie otwarty!!! Zapraszam do obserwowania projektu stypendialnego wielokrotnie odrzucanego przez nasze Ministerstwo Kultury i projektu wielokrotnie krytykowanego przez konserwatywnych krytyków jeszcze przed jego odpaleniem. Lajkujcie, forwardujcie i piszcie! Niechaj Duch Wielkiej Świetlistej Przemiany będzie z Wami! - wasza dzielna mesjanistka - **Ada Karczmarczyk**.

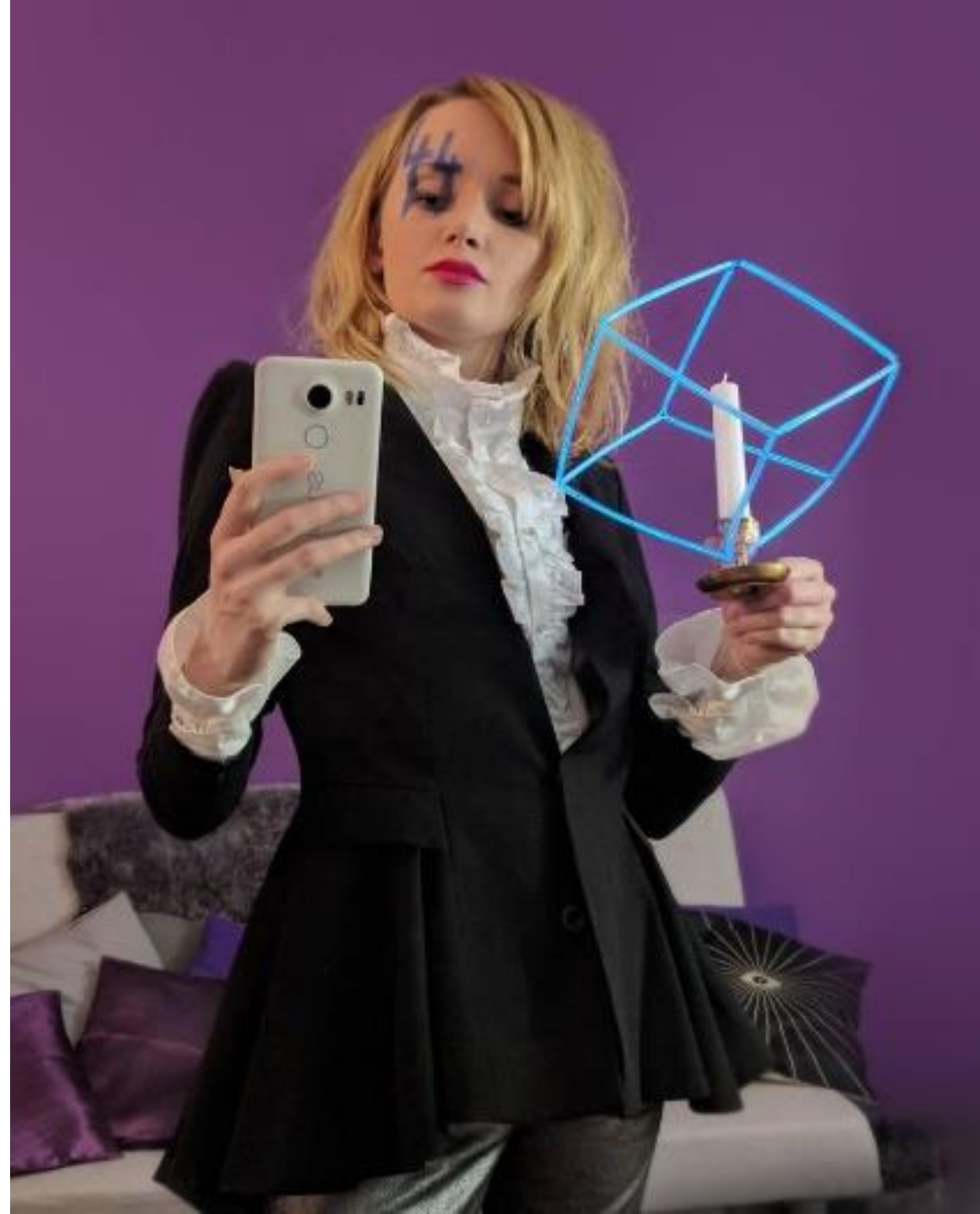
https://www.instagram.com/miss_messianist/

2018

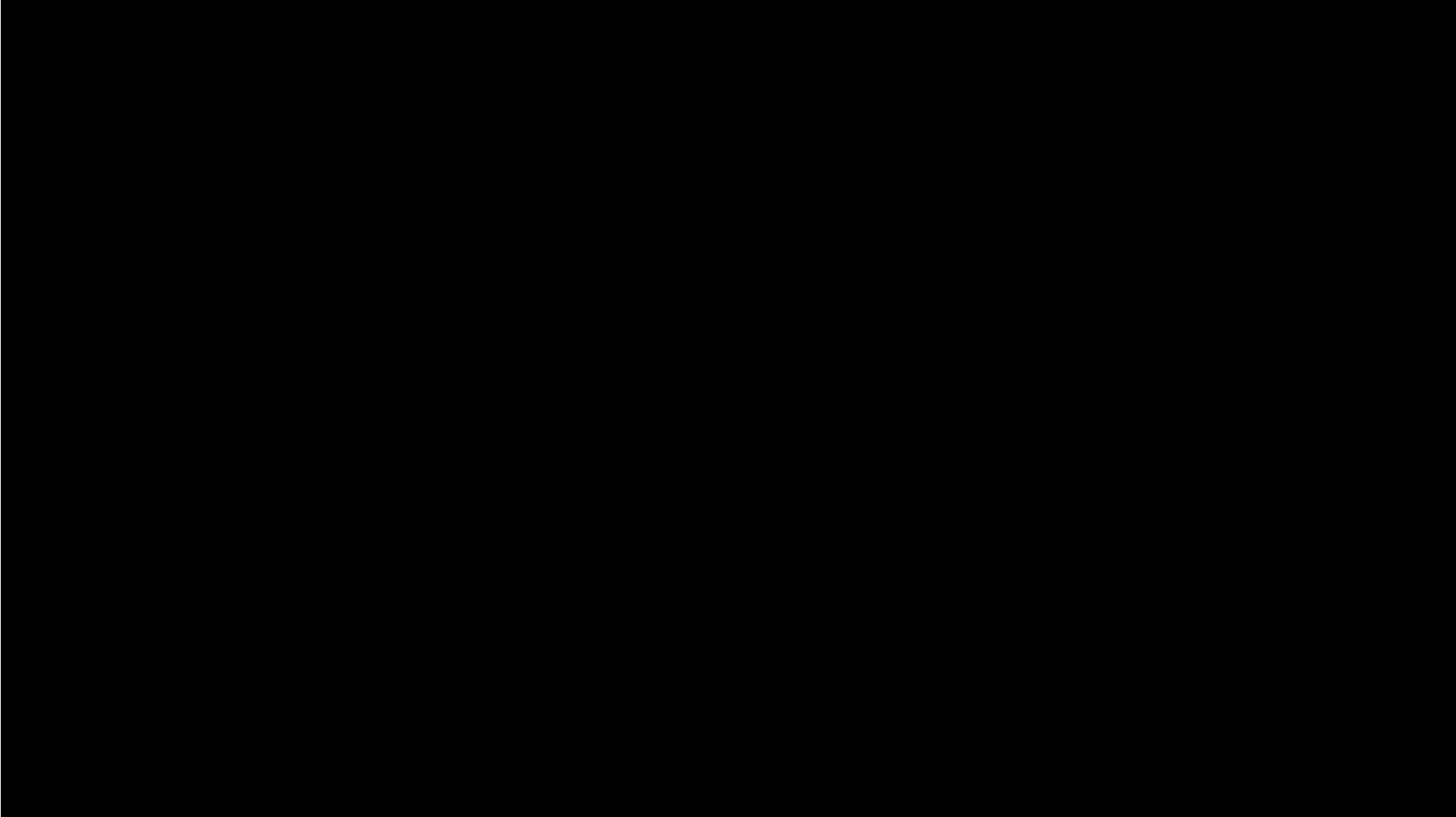

Ada Karczmarczyk ADU - *Miss Messianist*, 2018

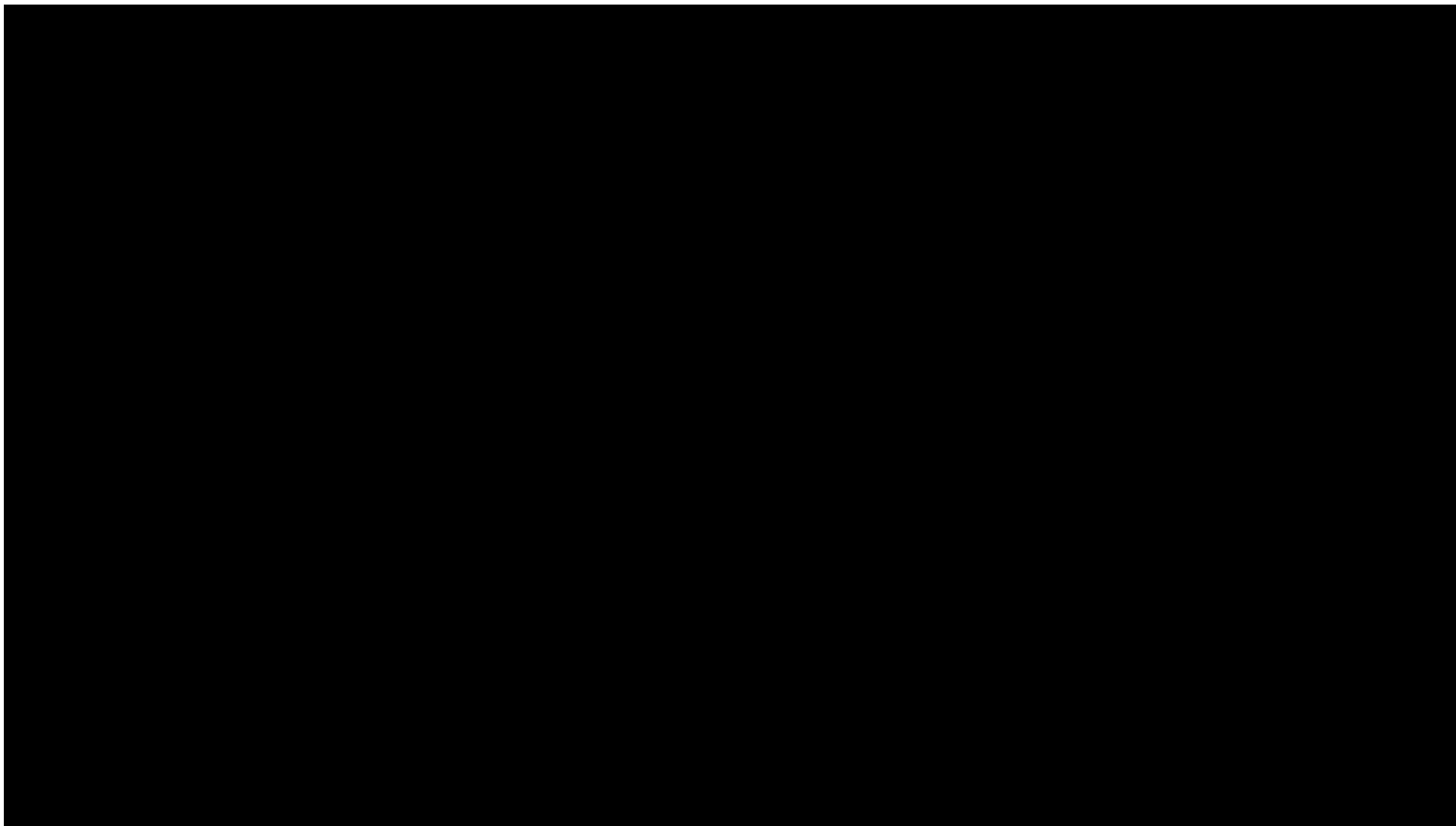
Selfie z kagankiem oświaty,
towarzyszy mu fragment
wiersza Juliusza Słowackiego
Testament mój: „Lecz zaklinam
niech żywi nie tracą nadziei i
przed narodem niosą kaganek
oświaty”

Ada Karczmarczyk ADU - *Miss Messianist*

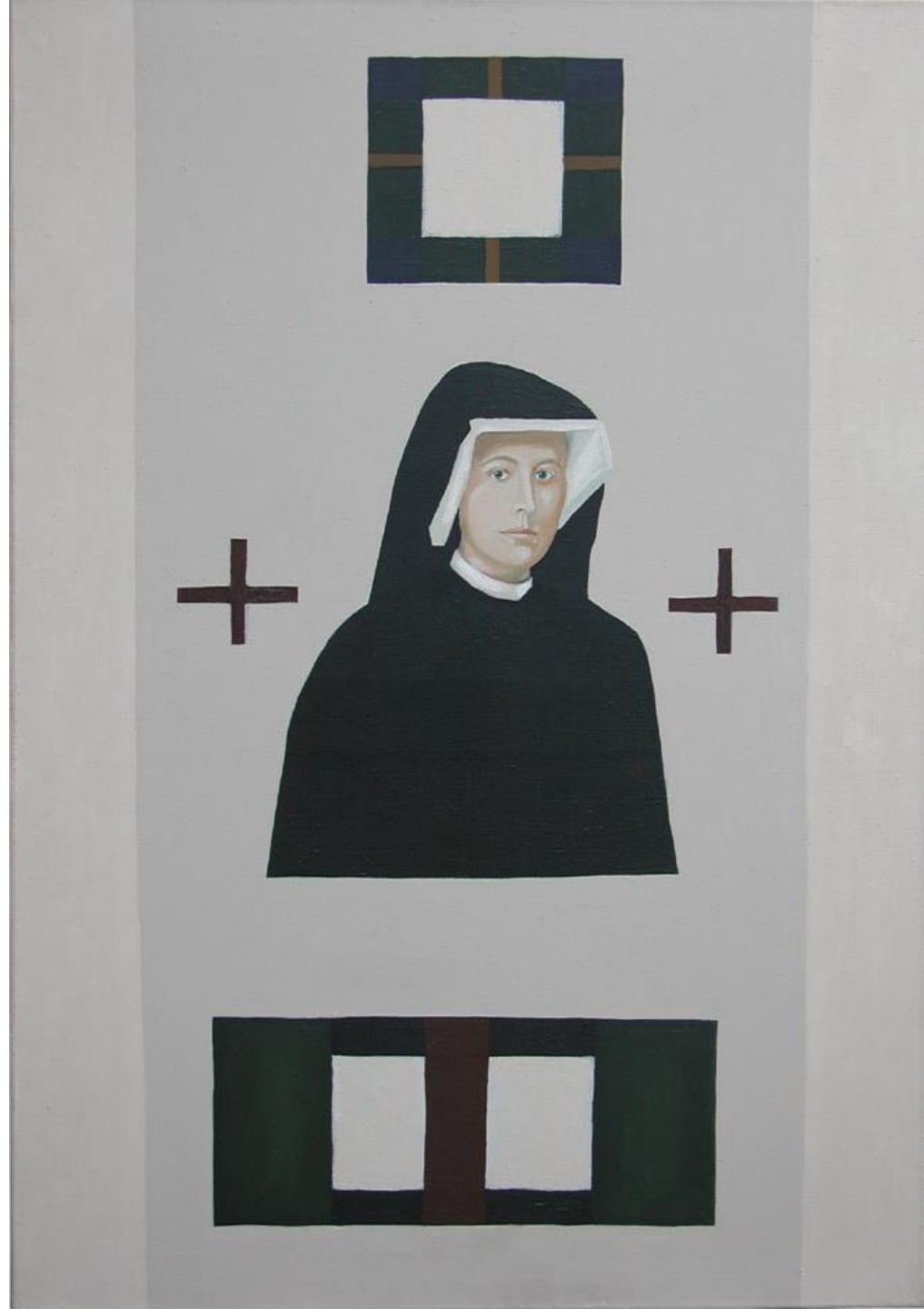

ADU - *Lecimy ze Smoleńska z powrotem, 2021*

TRANSCENDENTNY DRESZCZ ODWRÓCONEJ SUBWERSJI

Ignacy Czwartos
Siostra, 2000
(olej na płótnie, 128×88 cm)

SARMATYZM

- **Sarmatyzm** – barokowa formacja kulturowa w Polsce od końca *XVI* do schyłku *XVIII* w. Opierał się na micie, jakoby szlachta polska miała pochodzić od Sarmatów - starożytnego ludu zamieszkującego początkowo między Dolną Wołgą a Donem. Po Sarmatach szlachta miała odziedziczyć umiłowanie wolności, gościnność, dobroduszość, męstwo oraz odwagę. Odegrał on ważną rolę w barokowej literaturze polskiej i miał ogromny wpływ na kształtowanie umysłowości, obyczajowości i ideologii polskiej szlachty.

The Krasnals. Whielki Krasnal, *Spotkanie ekumeniczne 2008 Aleksy II i Jan Paweł II*, 2008
olej, płótno, 50×70 cm

**The Krasnals, Whielki Krasnal,
Święty Jan Paweł II, 27.04.2014**
olej na płótnie. 45x40cm

Piotr Jargusz, *Bóg się rodzi*, 23-12-2009

Piotr Jargusz, Obrazy uliczne z cyklu *Święta polskie, Wielkanoc/Wielkamoc*, Kraków, 15-04-2009

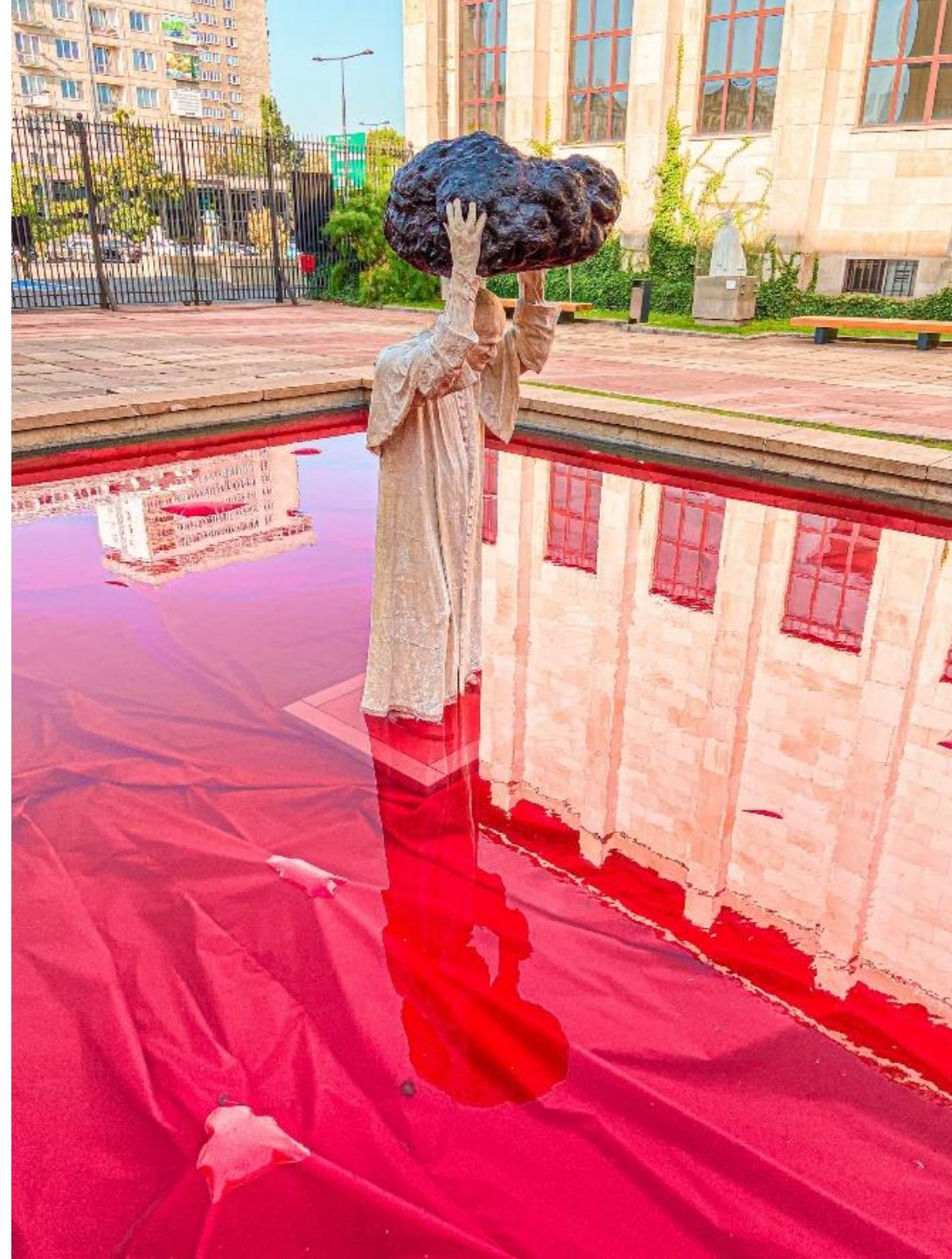
Piotr Jargusz,
Wielkanoc/Wielkamoc
Kraków, 15-04-2009

Grzegorz Niemyjski, *Lamentacje*,
Legnica 2015

**Jerzy Kalina, *Zatrute źródło*, 2020,
Muzeum Narodowe w Warszawie**

Maurizio Cattelan, *Dziewiąta Godzina*, 1999

nawiązanie do godziny, w której wiszący na krzyżu Jezus wypowiedział słowa „Boże, mój Boże, czemuś mnie opuścił”

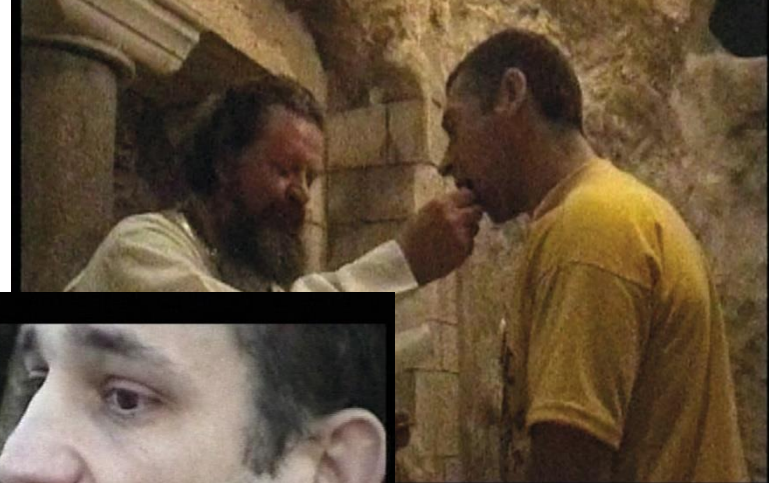
Piotr Grzybowski,
Zniszczenie przez posła Tomczaka rzeźby Maurizio Cattelana, Warszawa, 21 grudnia 2000

Witold Tomczak wraz z posłanką Haliną Nowiną-Konopczyną zniszczyli instalację „La Nona Ora” („Dziewiąta godzina”) Maurizio Cattelana usuwając element symbolizujący meteoryt, który przygnał figurę papieża Jana Pawła II. Powstała w 1999 roku praca Cattelana była częścią jubileuszowej wystawy przygotowanej przez kuratora Haralda Szeemanna na stulecie istnienia Zachęty Narodowej Galerii Sztuki pt. „Uważaj, wychodząc z własnych snów. Możesz znaleźć się w cudzych”.

OBSERWACJE

Kobas Laksa *Pojechałem z mamą na pielgrzymkę*, 2000
Paweł Althamer, Artur Żmijewski, *Pielgrzymka do Ziemi Świętej*, 2003

Wojciech Wilczyk, Kalwaria
1995-2004

Marcin Kędzierski, *Procesja Bożego Ciała na Sielcach*, 2018, akwarela, ok.27,9 x 21 cm

Marek Chlanda, *Kodeks nadwiślański*, 2003
Galeria Foksal

**Marek Chlanda, *Kodeks nadwiślański*, 2003,
BWA Tarnów**

Krzysztof Sokołowski (Sokolovski), polichromia we wnętrzu budynku samorządu sołecznickiego, 2014

Krzysztof Klimek – *Szastały, koło Bielska Podlaskiego, widok na cerkiew Ikony Matki Bożej Pomnożycielki Chlebów, DK 66, zima, Podlaskie, 2021, olej na płótnie, 90×500 cm*

Krzysztof Klimek – Szastały, koło Bielska Podlaskiego, widok na cerkiew Ikony Matki Bożej Pomnożycielki Chlebów, DK 66, zima, Podlaskie, 2021, olej na płótnie, 90×500 cm

UJĘCIE POLSKIEJ RELIGIJNOŚCI Z PERSPEKTYWY KRYTYCZNEJ

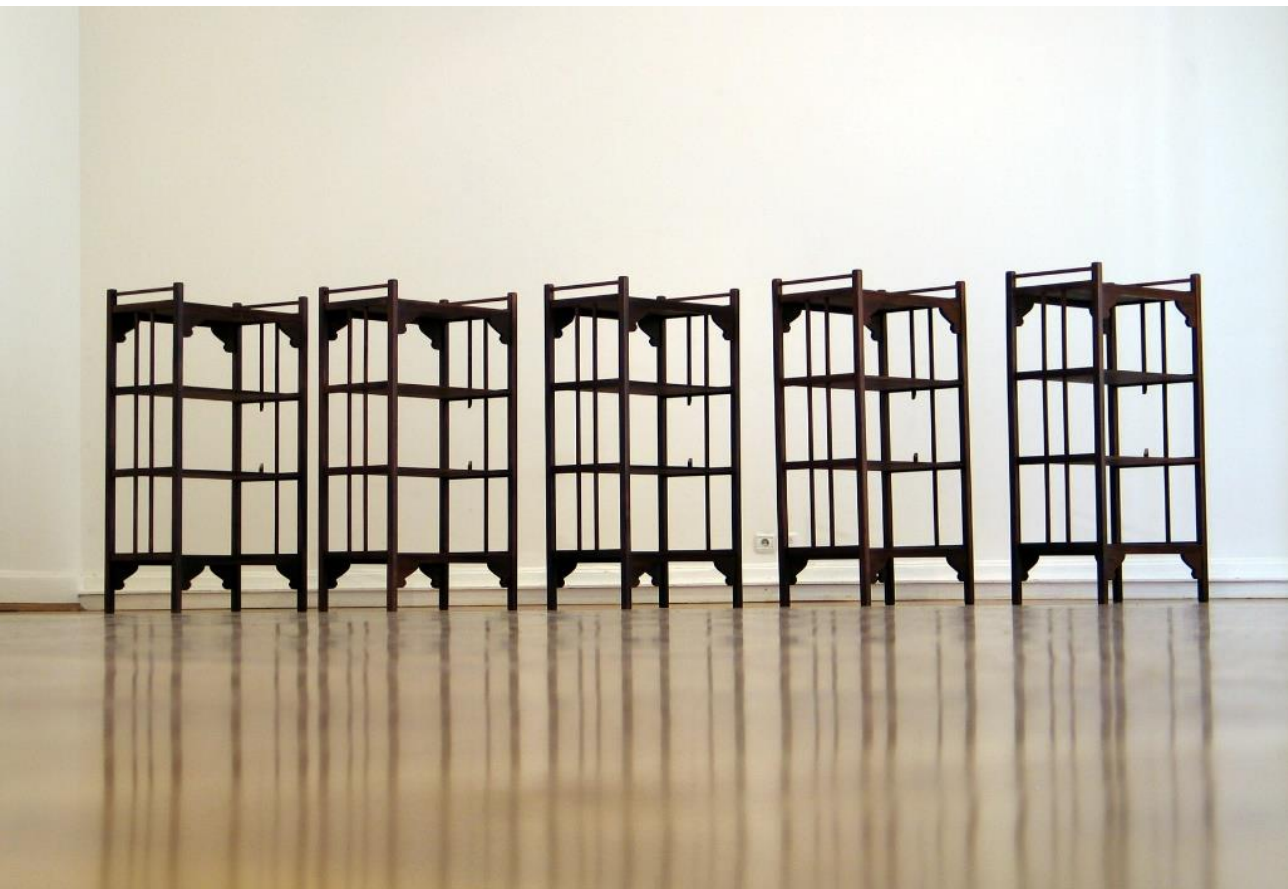
Irreligia. Morfologia nie-sacrum w sztuce polskiej,

Bruksela 2001

Kurator Kazimierz Piotrowski

Rafał Bujnowski

Last saved, 2004

8 drewnianych etażerek o wymiarach 120 x 65 x 40 cm każda

- *Schemat malowania papieża, 2001*
olej na płótnie, 120 x 120 cm

Wilhelm Sasnal, ilustracje do „Płomieni” Stanisława Brzozowskiego, 2011

Częstochowa, 2010

Dorota Nieznalska, Nr 44, 2005-2006,
obiekt rzeźbiarski z brązu

***Królowa Polski*, 2008, brąz, naturalny
bursztyn, drewno, szkło, welwet,
140 x 38 x 38 cm**

Agata Grzych, *Niepokalane*, (zestaw 55 prac), 2014

naturalnych rozmiarów świnia z wytatuowanymi na boku napisami: "Jezu ufam tobie" i "Bóg honor ojczyzna".

- Moje prace nawiązują do malarstwa Brandta czy Chełmońskiego i tworzonych przez nich romantycznych pejzaży - mówił podczas wernisażu **Grzegorz Kłaman**. - Dziś każdy twórca ma wybór: może bałwochwalczo być zapatrzony w formę albo wykorzystywać ją do komentowania tego, co się wokół niego dzieje. Ja jestem przekonany, że artysta powinien być kompatybilny do rzeczywistości, dlatego opowiadam między innymi o stoczni, tym znikającym elemencie, który rozpada się na naszych oczach

Grzegorz Kłaman, *Polonia*, 2016

Kle Mens, *Sąd Ostateczny*,
video, 1'30, 2019;

***Pieta* 2016**

Iness Rychlik

Tomasz Biłka, *Nielegalny Chrystus u słupa*
(mezzotinta na papierze, 30,7 x 28 cm, 2021)

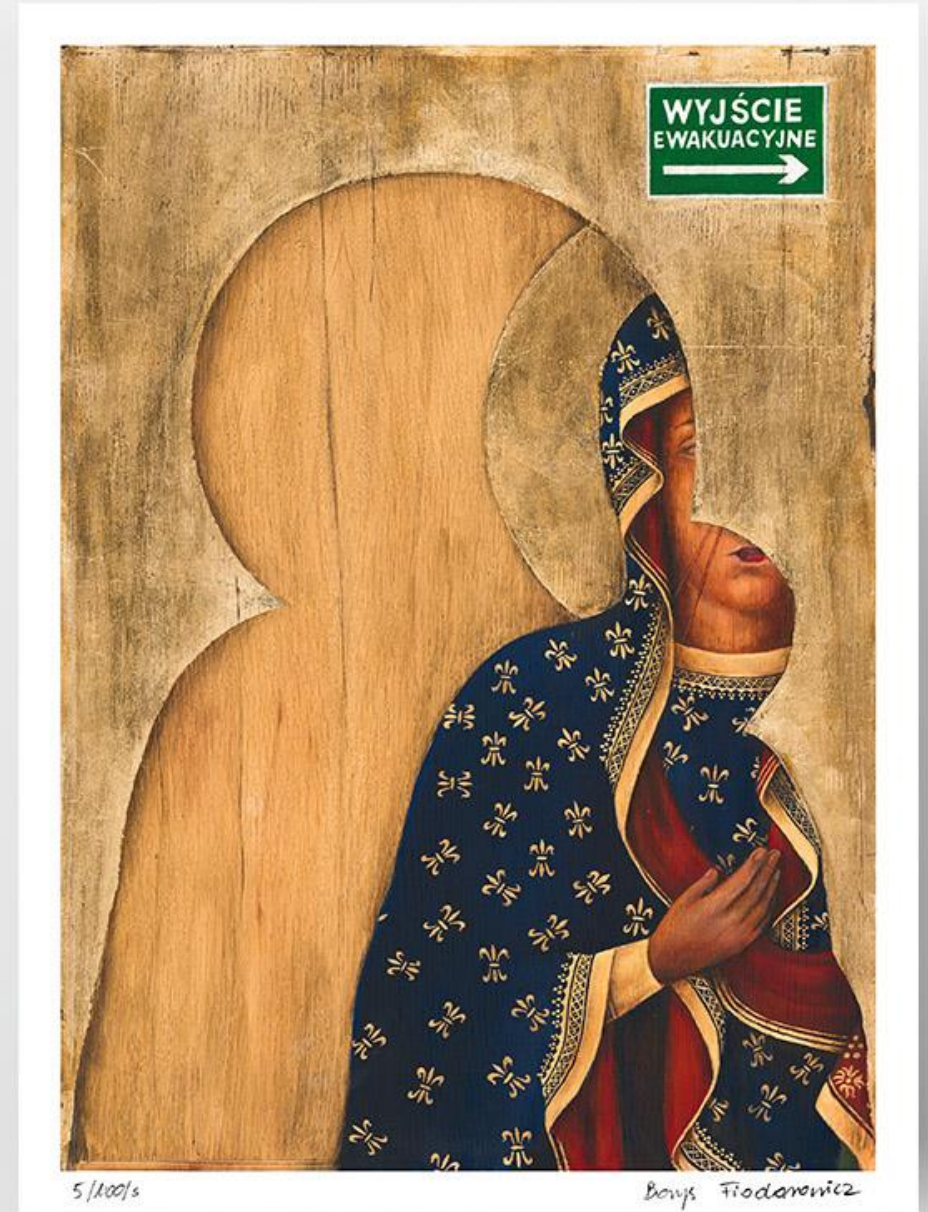
Borys Fiodorowicz

Welon opieki, 2020

*Welon opieki II,
2021*

Borys Fiodorowicz, *Była Polką*, 2017

***Sorry, Polsko*, 2021**

Metafizyczne pojęcie historii i dziedzictwo polskie w sztuce współczesnej

DZIEDZICTWO HISTORYCZNE JAKO *SACRUM*

**Czesław Dźwigaj, *Pomnik Piotra Skargi*, 2001
na Placu Marii Magdaleny w Krakowie**

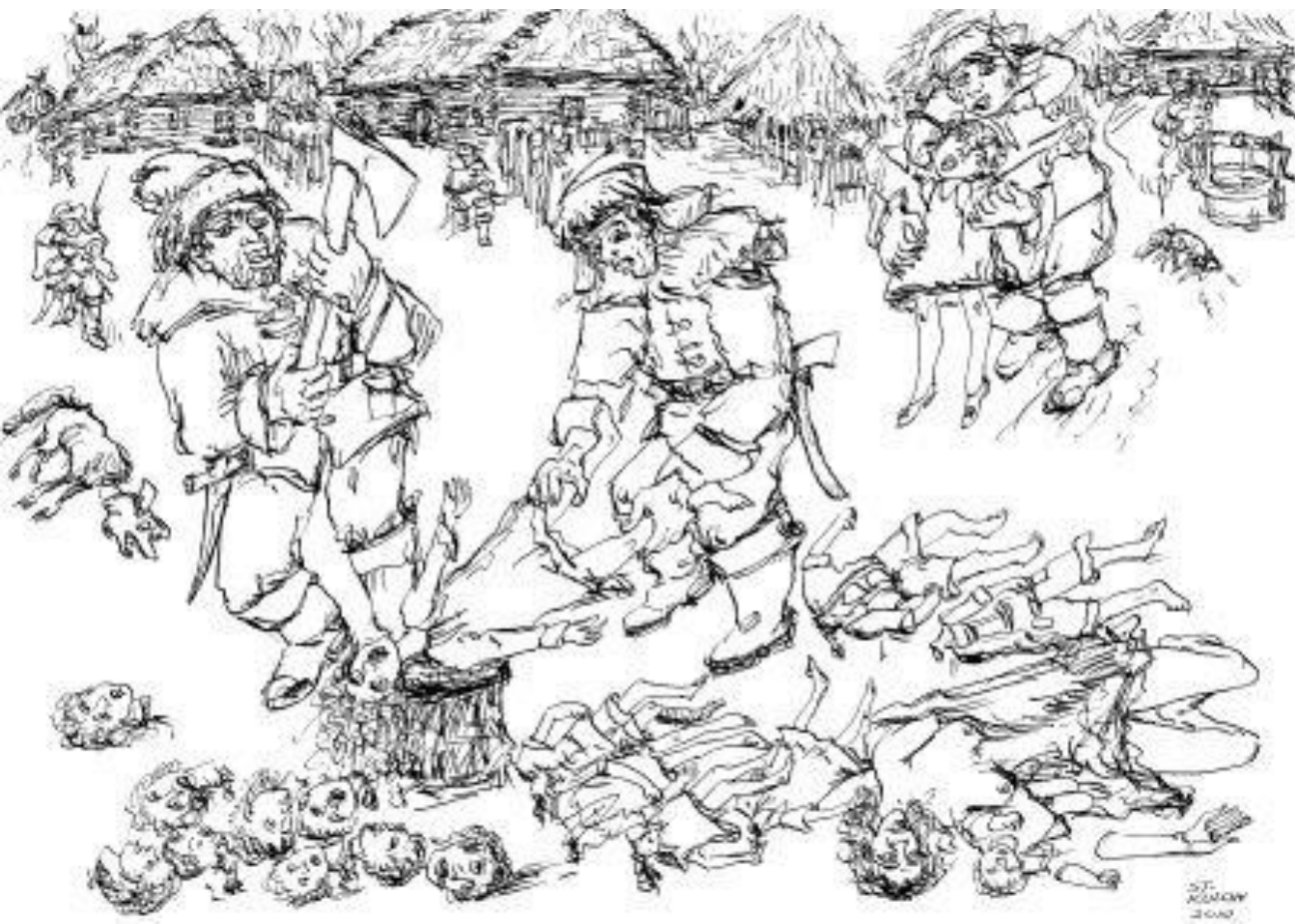
DZIEDZICTWO WOJENNE JAKO *SACRUM*

Stanisław Kulon, *Świadectwo II 1939-1946*, 2017

Stanisław Kulon, *Żydzi polscy witają „oswobodzicieli” – Stary Rynek – Podhajce* z cyklu *Świadectwo 1939–1946*, nr 5, 2013, relief barwiony na tablicy sosnowej, 45 × 81 cm

Stanisław Kulon, *Szkice. 1943 Wołyń 1944*, księga-dokument, 2010

Stanisław Kulon, *Szkice. 1943 Wołyń 1944*, księga-dokument, 2010

Maciej Szańkowski

Fontanna Pamięci z elementem Węzełka, 2004

SAKRALIZACJA I HEROIZACJA

Jan Kucz, *Pomnik Cyryla Ratajskiego*, 2002
Stanisław Radwański, *Karol Marcinkowski*, 2005
Poznań

Mariusza Kulpa, *Pomnik Polskiego Państwa Podziemnego i AK*, Poznań 2007

Jacek Kucaba, Pomnik Jana Pawła II *Wstańcie – chodźmy*, Dębica 2005

Jacek Kucaba, *Pomnik Jana Pawła II przy kościele pw. błogostawionej Karoliny Kózkówny, Tarnów 2010*

Jakub Woynarowski, *Figury niemożliwe*, Wenecja 2014

Adolf Szyszko-Bohusz, hołd dla
marszałka Piłsudskiego
(pochowanego na Wawelu w roku
1935), 1937

SAKRALIZOWANE „DZIEDZICTWO SMOLEŃSKIE”

Zbigniew Maciej Dowgiałło, *Smoleńsk*, 2011

Michał Fierek, *Pejzaż*, 2010 – *Rozdarcie*
[część z Triduum + *Całun polski, Światłość*]

relief piaskowy - ziarenka zadających pytania
+ mesjanistyczna narracja – sypane w tryby
propagandy rozłożą ją

160 cm

300 cm

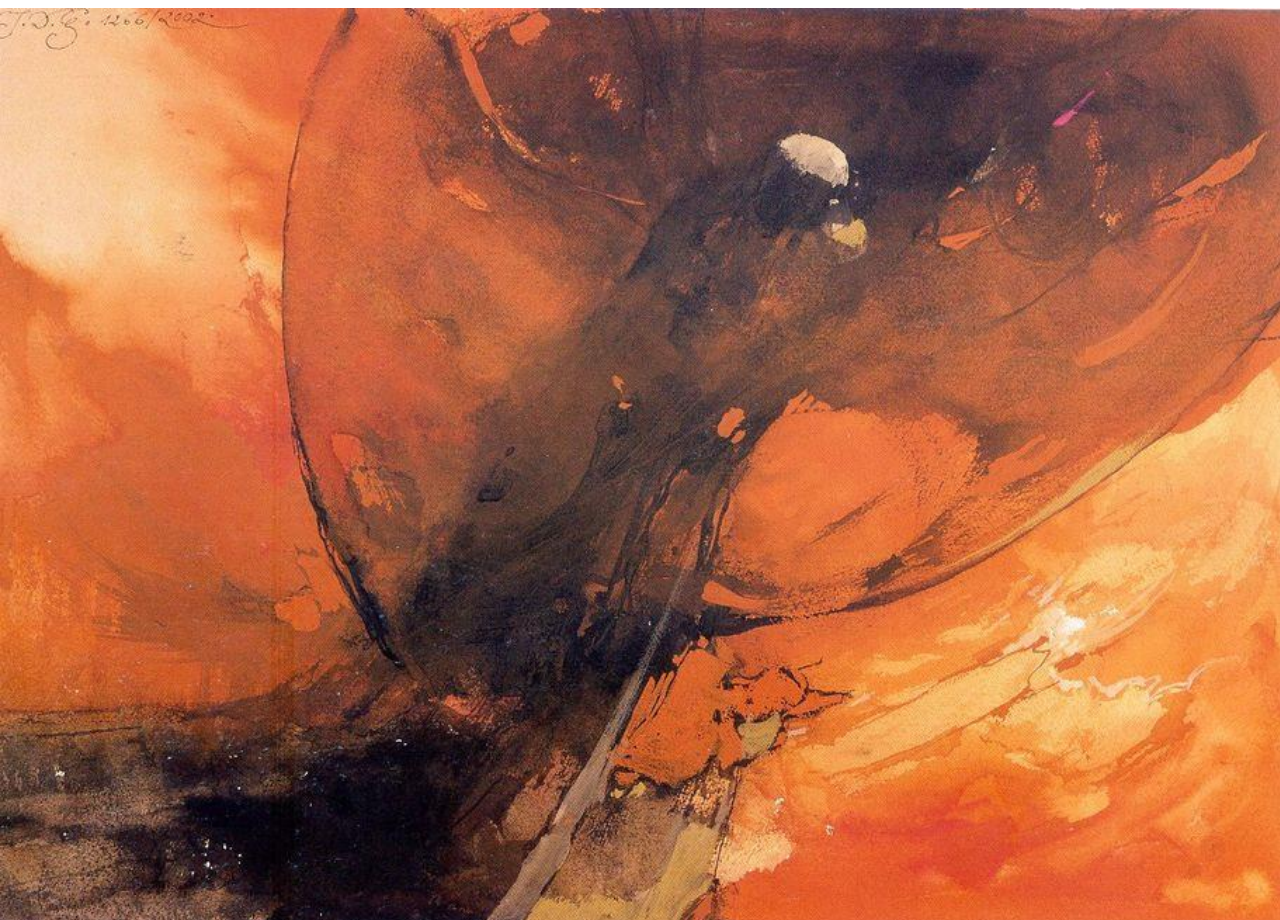
Roman Stańczyk, *Lot*, Biennale w Wenecji, 2019

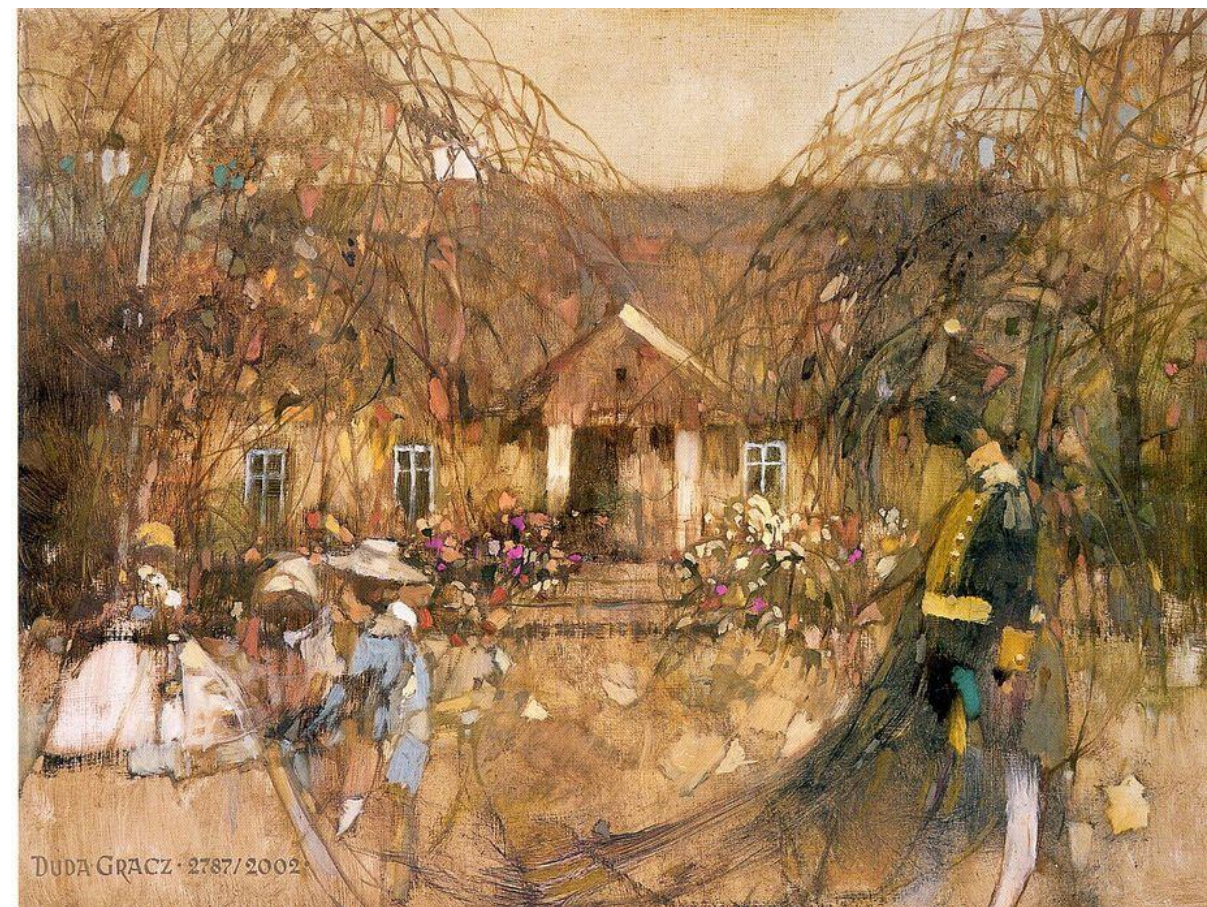
POLSKOŚĆ MIEJSC I CZASÓW JAKO SAKRALIZOWANE DZIEDZICTWO

Album *Chopinowi Duda-Gracz*, 2005

***Warszawa – Etiuda c-moll op. 10 nr 12
„Rewolucyjna”***

Żelazowa Wola - Polonez B-dur bez op.

Album *Chopinowi Duda-Gracz*, 2005

Hotylub – Polonez nr 2 op. posth. 71

Stare Siolo, Polonez As-dur op. 61 Fantazja

Album *Chopinowi Duda-Gracz*, 2005

Kranobród - Preludium 2 a-moll op. 28

**Album *Chopinowi Duda-Gracz*,
2005**

***Radziejowice Mazurek g-moll
op. 67 nr 2***

***Puławy
Walc As-dur
op. 64 nr 3***

Album *Chopinowi Duda-Gracz*, 2005

***Poturzyn – Rondo Es-dur op. 16*, olej 120 x 130 cm**

***Słońsk Walc Es-dur op.18*, 2001, olej 120x190 cm**

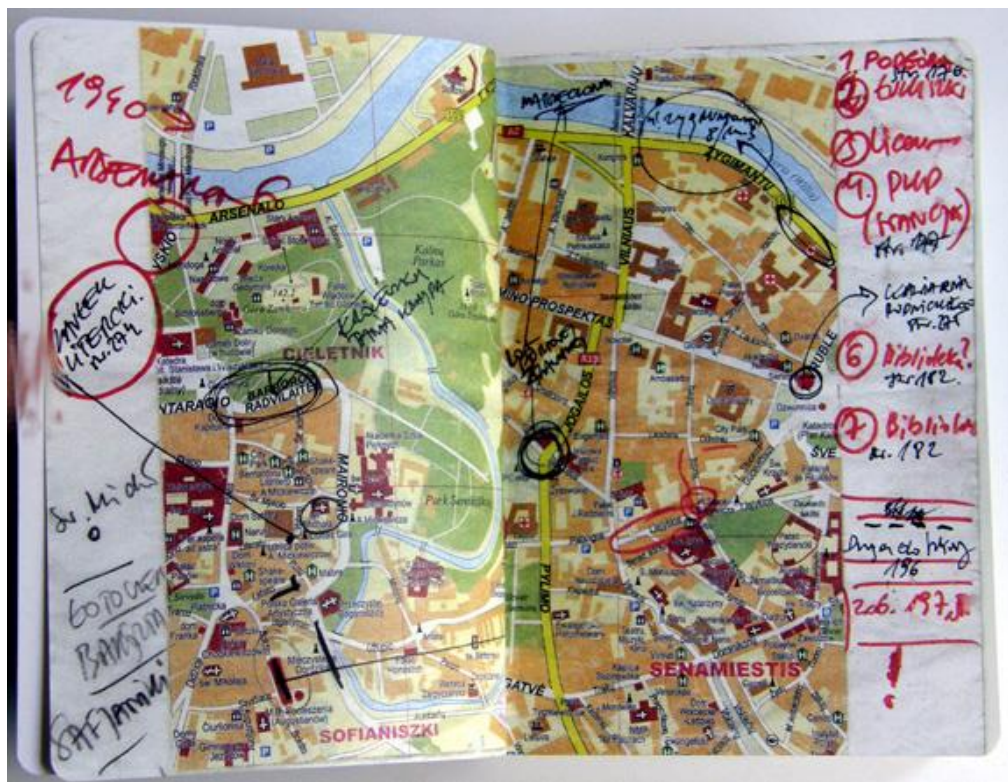

Album *Chopinowi Duda-Gracz*, 2005

***Brzegi Scherzo h-moll op. 20* olej 60x240, 2002**

Wojciech Prażmowski, Miłosz. Tutejszy, 2011

Wojciech Prażmowski, *Jurajski Dziennik*
2018

Jakub Różalski

Przed burzą, 2014

Sierp i młot, 2014,
z cyklu i uniwersum 1920+

Jakub Różalski

Koneser jabłek, 2014

Jakub Różalski

Warszawska syrenka, 2016

Łukasz Murzyn

Proroctwo – Zesłani, 2018

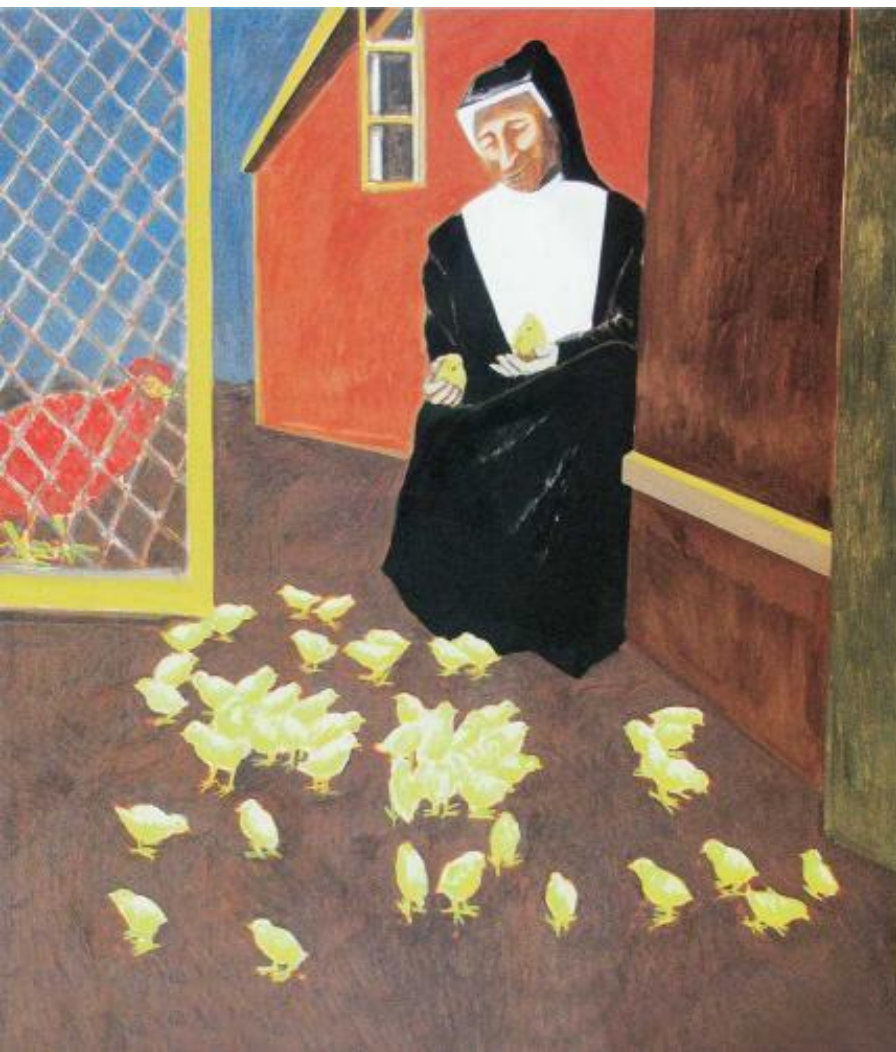
Polonia, 2019

POLSKOŚĆ JAKO LINIA PRZEWODNIA

Jarosław Modzelewski

Caritas – kurczątka, 1998

Caritas, kucharstwo, 2022

Proboszcz we wnętrzu (Duży), 2000

Jarosław Modzelewski

Przed kościołem w Tyliczu, 2012

Jarosław Modzelewski

Bez tytułu (Rodło), 1980

ten motyw wróci na wystawie *Kraj nad Wisłą* w 2022

***Obrońcom, zwycięzcom*, 2012, 135×160 cm**

Jarosław Modzelewski

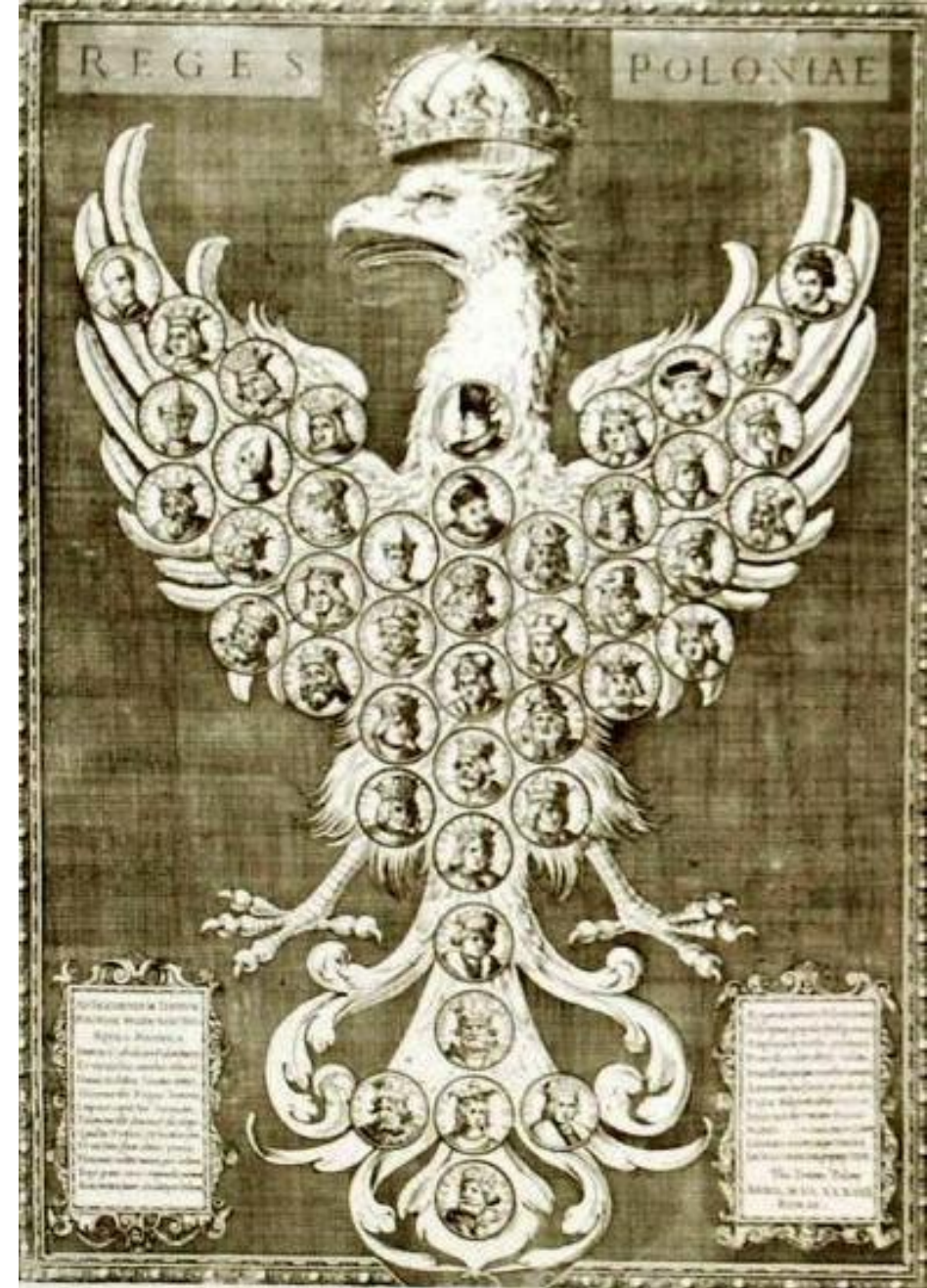
Co? Nowy katalog zmysłów. Czym?
Regierungsprasidium, 2015, 180 x 230 cm

Co? Gwiazda Dawida. Czym? Anarchicznymi nóżkami, 2014

Ignacy Czwartos

Orzeł

Reges Poloniae ks. Tomasza Tretera

Ignacy Czwartos

Figura Matki Boskiej naprzeciw obrazu INRI (2018); widok wystawy *Ignacy Czwartos. Malarz Polski* w Muzeum Współczesnym Wrocław

Ignacy Czwartos

Epitafium dla żołnierzy wyklętych, 2017

Hieronim Dekutowski „Zapora”, Zygmunt Szendzielarz „Łupaszka”, Antoni Olechnowicz „Pohorecki”

Ryby, 2019

Ignacy Czwartos

Czwórka, 2017

Stanisław Marciński, „Niewinny”, Edward Taraszkiewicz „Żelazny”, Stanisław Torbicz „Kazik”, Józef Domański „Łukasz”

Epitafium dla Józefa Franczaka „Lalka”, 2018

Edward Dwurnik, *Bitwa pod Grunwaldem*, 2010

Edward Dwurnik, *Bitwa pod Grunwaldem*, 2010

Własna wizja historii, zrealizowana na płótnie o wymiarach 2,7 m wysokości i 4,5 m długości. Mimo znacznych rozmiarów obraz Dwurnika jest od dzieła Matejki o połowę mniejszy, ale równy picassowskiej "Guernice", jak podkreśla sam artysta. Przede wszystkim jednak zmienia się znacząco ikonografia. Miejsce wielkiej bitwy wojsk polskich i litewskich z Zakonem zajmuje zwykła bijatyka Polaków z Polakami, "nawalanka na całego", jak to ujął Bogusław Deptuła, w której uczestnicy okładają się nie tylko kijami i pałkami, ale także krzyżami. W beładnej szamotaninie trudno wskazać strony konfliktu, każdy walczy z każdym, brak tu jakiegokolwiek szyku bojowego. "Bitwa" Dwurnika nie ma swego kluczowego momentu, tak wyraźnie zaznaczonego w kompozycji matejkowskiej, zbudowanej wokół postaci uśmiercanego Mistrza Zakonu i triumfującego księcia Witolda. W obrazie Dwurnika brak takiej dominanty czy choćby kilku wyróżnionych punktów. Wszystko jest równie ważne, albo równie nieistotne. Cała powierzchnia płótna jest równomiernie i szczelnie wypełniona drobnymi postaciami, wśród których daremnie poszukiwać bohaterów. Historyczne postaci zastępuje anonimowy tłum, chaotyczna masa.

Ironiczny komentarz do polskiej rzeczywistości społecznej i politycznej w 2010 roku. Przedstawienie walczących postaci mówi poprzez aluzję o konkretnych wydarzeniach, czytelnych poprzez znaki, na przykład krzyża. Jest zarazem diagnozą konfliktów i napięć, wynikających z rozmaitych podziałów współczesnego społeczeństwa. Realizując swe płótno paradoksalnie Dwurnik bliski pozostaje matejkowskiej koncepcji diagnozowania aktualnej sytuacji poprzez historię, w obrazach kierowanych przecież do współczesnych.

Różnica polega na tym, że historia jest u Dwurnika już tylko swobodnie potraktowanym punktem wyjścia, podczas gdy u Matejki była materia sugestywnej i perswazyjnej narracji. Jest ona także niezwykle atrakcyjna, urzeka barwnością, której bliski jest pierwszy rysunek Dwurnika na temat tego obrazu, wykonany w wieku czternastu lat. Natomiast jego namalowany w 2010 roku obraz uderza ciemną i ograniczoną paletą barw, zbliżoną do prac powstałych w stanie wojennym, z dominacją błękitu i czarnego. Nie ma tu właściwego obrazom Matejki przepychu, który cieszył oko widza, ani śladu lśniących zbroi, bogatych czapraków i zdobionych tkanin, połyskujących klejnotów i mieczy.

Zestawienie dwóch wersji "Grunwaldu" zwraca jednak przede wszystkim uwagę na całkowicie inny stosunek artystów do odbiorcy, inaczej zaprojektowaną jego pozycję wobec przedstawienia. O ile Matejko wrzuca go w samo centrum bitewnej akcji, to Dwurnik, zgodnie zresztą z dawną batalistyczną tradycją, oferuje szeroki ogląd pola w perspektywie z lotu ptaka. W efekcie pierwszy z obrazów "absorbują" widza, wciągają do przedstawienia i narzuca identyfikację z nim, podczas gdy drugi daje możliwość zdystansowania się do przedstawionego wydarzenia, a widok ze znacznej odległości bezlitośnie obnaża bezsensowny i groteskowy wymiar działań zwaśnionych postaci.

The Krasnals, *Bitwa pod Grunwaldem. Statek głupców*, 2012, olej, płótno, 430×990 cm

The Krasnals
"Bitwa pod Grunwaldem / Statek Głupców"
Polska Epopeja Narodowa XXI wieku

The Krasnals, *Bitwa pod Grunwaldem. Statek głupców*, 2012, olej, płótno, 430×990 cm

Oświadczenie grupy The Krasnals dotyczące pytań na temat zasłoniętych (ocenzurowanych) miejsc na „Bitwie pod Grunwaldem/Statek Głupców” podczas wystawy w Galerii EL w Elblągu.

Kontrowersyjne punkty, które pojawiły się na naszym obrazie na wystawie w Galerii EL, symbolizują czarne plamy naszej podświadomości, i to one określają, definiują, ciemną stronę mocy naszej narodo-psychologii. Każdy z organizatorów kolejnych pokazów „Bitwy” ma możliwość według swojego uznania wybrać czułe punkty, które może zasłonić. Owe punkty tworzą mapę obszarów, terenów polskiego tabu, polskiego lęku, polskiego strachu, wstydu, mapę podświadomości traumy niezidentyfikowanej, zacofanej (bez względu czy w lewo czy w prawo czy centralnie) Polski.

Każdy może przykryć miejsca na obrazie według swojego poczucia lęku, wstydu, lub aby świadomie manipulować. A jak do tego podeszli organizatorzy obecnej wystawy – proszę ich zapytać co mieli na myśli. My w ten sposób daliśmy możliwość dalszej kreacji Bitwy. I jak widzimy po pierwszych reakcjach, mało co się mówi o Bitwie, zaś o przysłowiowych trzech kropkach. Zatem tym razem głównymi kreatorami dzieła są właśnie dwaj kuratorzy, którzy według własnego uznania (świadomie) pokierowali strumieniem podświadomości, odczuć emocjonalnych widzów, a z drugiej strony media, które doszukują się sensacji, a to zaś mówi o tym, jakie są potrzeby na rynku informacji, jaki towar informacyjny najchętniej spożywa konsument. Jest jeszcze inna opcja – iż to media są głównymi kreatorami tworząc owe zapotrzebowania. Podając towar wmawiają ludziom iż to on jest im potrzebny do szczęścia właśnie w takiej formie.

Już podczas poznańskiej wystawy przy skandalu który wywołał Ogólnopolski Komitet Obrony przed Sektami ogłosiliśmy oficjalnie, iż zgadzamy się na zasłanianie dowolnych fragmentów, które w jakiś sposób dotyczą odbiorców. Powstała wówczas hipotetyczna wizja, iż w pewnym momencie mogłoby dojść do zasłonięcia całego obrazu. Proszę sobie wyobrazić, jak wyglądałaby Polska cała przysłonięta czarną kotarą? Tylko pytanie – czy chcielibyśmy zamiast Polski widzieć na mapie świata jedną wielką czarną plamę...?

Jan Papina, *Bitwa pod Grunwaldem*, 2010

Jan Papina - Byłem żołnierzem zawodowym. To, że zacząłem rzeźbić, to zupełny przypadek. Od dziecka lubiłem zabawy plastyczne. Malowałem, rysowałem, jednak potem poszło to w kąć i zacząłem iść przez życie w mundurze. Później, gdy opuściłem armię, zacząłem pracować w energetyce, potem otworzyłem bar w Zielonej Górze. Miałem jednak taki zwyczaj, że przy różnych okazjach dawałem ludziom takie małe rzeźby w mydle. No i prawdopodobnie dlatego zwróciła się do mnie teściowa mojego syna, która chciała, żeby ktoś zrobił figurę Matki Bożej Orędowniczki Cierpiących do kaplicy w szpitalu MSW. Rzeźbę zrobiłem, stoi do dziś w kaplicy, no a sam złapałem bakcyła. Więc zacząłem robić kolejne rzeczy, m.in. do kościołów. Np. Ostatnia Wieczerza jest u nas w kościółku. Pierwszą rzeźbę zrobiłem w 1991 roku, więc gdy zaczynałem rzeźbić Grunwald, miałem już kilkanaście lat praktyki. Wówczas pan Jan Stawiarski, profesor architektury na Uniwersytecie Zielonogórskim zaproponował, żebym najpierw zrobił go w skali 1:3, żeby zobaczyć, jak mi to będzie szło, czy podołam. Po roku okazało się, że nie jest źle, więc w 2005 roku stanąłem przed ścianą drewna i zacząłem **rzeźbić Grunwald w skali 1:1**.

Jest pan artystą? Nie wiem. Nie mogę tego określić. W naszym kraju trzeba mieć dyplom, że jest się artystą. Gdy rzeźbiłem jeszcze w Ochli, to była to pracownia otwarta. Zaglądali tam zwiedzający muzeum, czasem kogoś specjalnie przywozili, żebym zobaczył to co robię. W sumie mam pięć ksiąg pamiątkowych z tamtego okresu. No i kiedyś odwiedziła mnie wycieczka dwudziestu Francuzów. Gdy tłumacz powiedział im co jest napisane na tablicy informacyjnej, która była na ścianie, wszyscy wybuchnęli śmiechem. Napis brzmiał: artysta nieprofesjonalny. Więc może to jednak nie szkoła decyduje o tym czy jest się artystą. Sztuki nie da się nauczyć. Oczywiście, szkoła może pomóc w warsztacie, ale artystą się jest chyba przez to co ma się w głowie i sercu, przez to jak się to przekazuje widzowi. Ja już rzeźbię ponad trzydzieści lat i wciąż tego nie wiem. Chyba każdy odbiorca musi to ocenić samodzielnie.

A utrzymywał się pan z rzeźbienia? Nie mogę tego powiedzieć. Zwykle, gdy sprzedawałem jakąś rzeźbę, to większość pieniędzy inwestowałem w materiał na kolejne. Inna sprawa, że przy pracach na zlecenie, jako „artysta nieprofesjonalny”, nie mogłem żądać wysokich stawek. Kiedyś odtwarzałem duże rzeźby skradzione z jednego z kościołów. Robiłem to na podstawie zdjęć. Kościół oczywiście zwracał się w tej sprawie do artystów z dyplomem. Za kwotę, jaką tamci żądali za dwie rzeźby, ja zrobiłem dwanaście.

Żatobnicy

Jacek Adamas

Smoleńsk Puzzle

TU-SK 154 M, 2010

Na wystawie ***THYMÓS. Sztuka gniewu 1900 – 2011***, kuratorowanej przez Kazimierza Piotrowskiego w CSW Znaki Czasu w Toruniu (2012)

Jacek Adamas

Strategie buntu, 2015, widok wystawy;
na pierwszym planie Jacek Adamas, *Klocki*,
2014

Flaga Polska

Historiofilia. Sztuka i polska pamięć, 2017

Jacek Adamas, Ignacy Czwartos, Michał Fierek, Piotr Drozdowicz, Jacek Lilpop, Andrzej Kalina, Jerzy Kalina, Marcin Kędzierski, Jakub Kijuc, Wojciech Korcuć, Grzegorz Królikiewicz, Zenona Olejniczak, Eugeniusz Rudnik, Michał Szłaga, Zbigniew Warpechowski, Jerzy Ryszard „Jurry” Zieliński, Akcja Alternatywna „Naszość”

Jerzy Kalina, *Topos*, 2017

w instalacji "Topos" z 2017 roku sześć pustych krzeseł ustawił wokół okrągłego stołu pod postacią ogromnej piły tarczowej

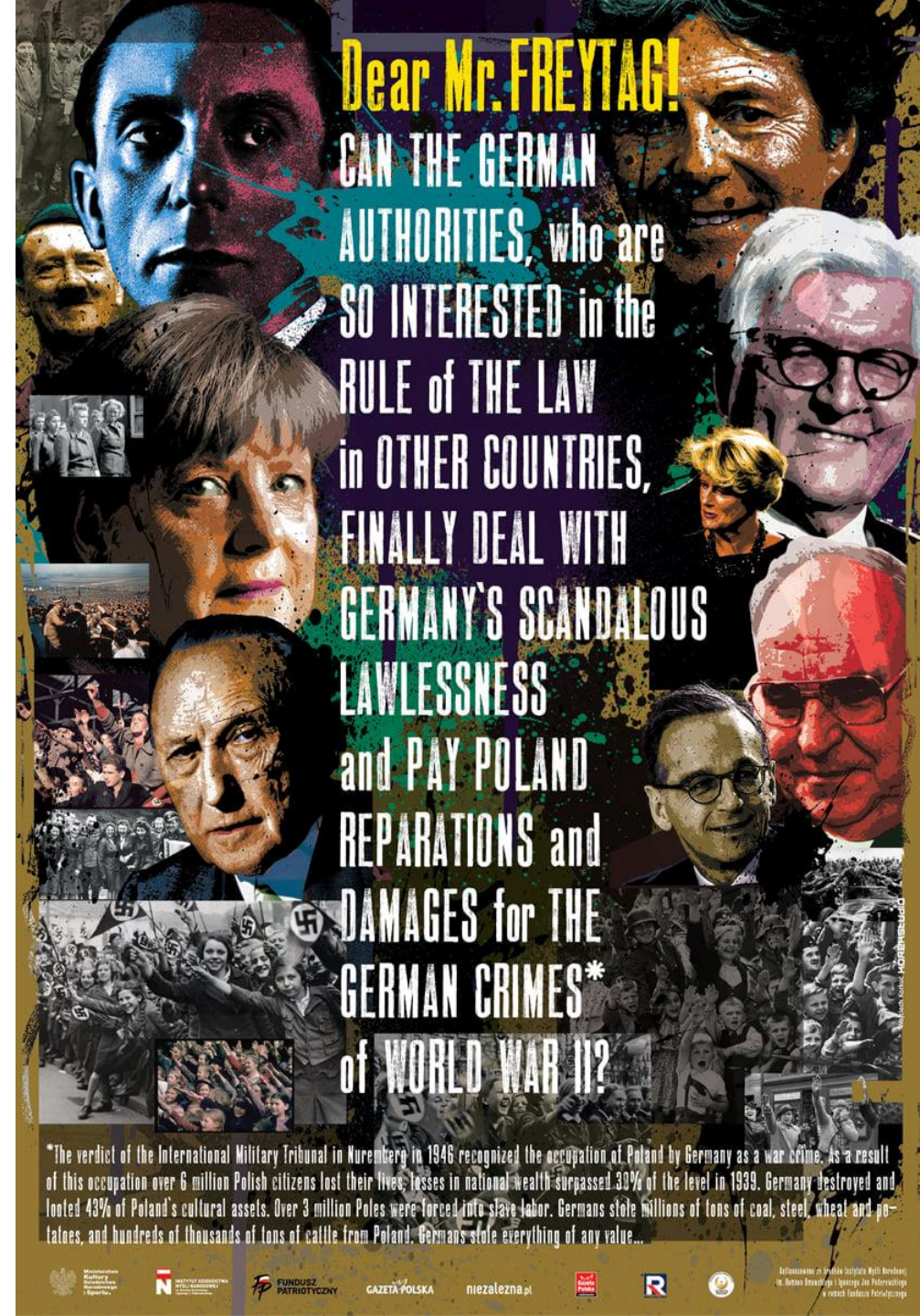
TU-SK 154 Jacka Adamasa

Wojciech Korcuć

Achtung Russia, 2014

Proste pytania do niemieckiego urzędnika państwowego, 2021

Wojciech Korcuć

Wołyń '43, 2011

Pułkownik Kukliński - zwycięska misja, 2015

14 czerwca 1940 (Pierwszy transport), 2022

Wołyń '43

[pamiętaj pamiętać...]

WYSTAWY

- **THYMÓS. Sztuka gniewu 1900 – 2011**, kuratorowana przez Kazimierza Piotrowskiego w CSW Znaki Czasu w Toruniu (2012)
- **Nowa Sztuka Narodowa. Realizm narodowo-patriotyczny w Polsce XXI wieku** (02.06 – 19.08.2012) w Muzeum Sztuki Nowoczesnej w Warszawie, prezentująca wybór Sebastiana Cichockiego i Łukasza Rondudy
- **Co widać. Polska sztuka dzisiaj**, kuratorowana przez Sebastiana Cichockiego i Łukasza Rondudę (oraz *Co widać. Debata o polskiej sztuce dzisiaj. Zwrot konserwatywny*, 25 kwietnia 2014)
- **Strategie Buntu w poznańskim Arsenale** w 2015 roku, gdzie autorem koncepcji był **Piotr Bernatowicz**
- **Historiofilia. Sztuka i polska pamięć** (2017), pomysłu Piotra Bernatowicza, w Starej Drukarni Naukowo-Technicznej w Warszawie i firmowana przez Narodowe Centrum Kultury
- **Znaki wolności. O trwaniu polskiej tożsamości narodowej** w Zamku Królewskim w Warszawie w 2018
- **Sztuka polityczna** w Centrum Sztuki Współczesnej Zamek Ujazdowski w Warszawie, którego dyrektorem był wtedy Piotr Bernatowicz, na przełomie lat 2021-2022

- **Neuropa. Sztuka, patronimikum i nowa plemienność** (Galeria XX1, Warszawa 2003)
- **Diabły**, Galeria Biała w Lublinie, 28.11.2014-08.01.2015, Kurator Piotr Pękala
- **Późna polskość. Formy narodowej tożsamości po 1989 roku**, Centrum Sztuki Współczesnej Zamek Ujazdowski w Warszawie, 2017, oceniana jako lewicowa, „historiofobiczna” i „oikofobiczna”.
- Lewicowo-liberalna, kwestionująca polskość **Ojczyzna w sztuce** w krakowskim MOCAK-u, 2018
- **Odcienie bieli i czerwieni. Sztuka wobec tożsamości (2018-2019)**, Legnica

LARWALNE WIDMA?

Grzegorz Klaman, *Bramy*, 2000

Grzegorz Klaman, *Bramy*, 2000

Grzegorz Klaman, *Crushing In*, 2010
(warsztat Lecha Wałęsy „wjeżdżający” w drzwi
Muzeum Noblowskiego w Sztokholmie)

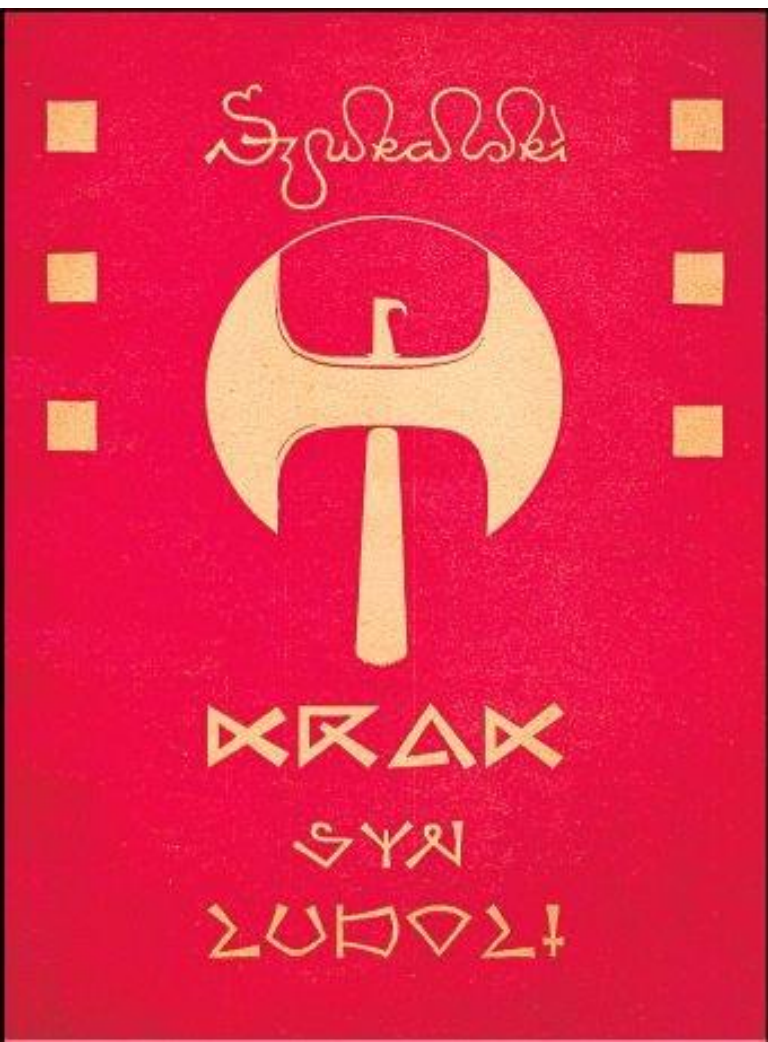
Grzegorz Klaman (1959-) Nowy Targ, Kenar, Solidarność

- W 90. – przestrzeń publiczna: "galeria rotacyjna" w różnych miejscach Gdańska (1984-1986), "Baraki" przy Chmielnej (przełom 1986/87), Galeria Wyspa na cyplu Wyspy Spichrzów (1987-1994) i w domu studenckim PWSSP przy Chlebnickiej (1990-2002), Otwarte Atelier w dawnej łaźni Miejskiej (1992, od 1998 Centrum Sztuki Współczesnej łaźnia). Grupa młodych artystów (Klaman, Kowalczyk, Jacek Staniszewski, Eugeniusz Szczudło, Jarosław Filiciński, Robert Rumas **w roli partnera władzy - obu systemów politycznych**), wywołując jej reakcje, zwykle niekorzystne. Przepaść między obu stronami ujawniła nieudana próba obrony dla sztuki terenów Wyspy Spichrzów, zagrożonych przeznaczeniem na cele komercyjne (zorganizowane przez Klamana i Agnieszkę Wołodźko międzynarodowe sympozja pn. "Projekt Wyspa" w 1992 i 1994).

Instytut Sztuki Wyspa założony w 2004 roku

Neuropa. Sztuka, patronimikum i nowa plemienność, 2003, Galeria XX1, Warszawa

Wystawa prac Stanisława Szukalskiego i szczepu "Rogate Serce" w Towarzystwie Przyjaciół Sztuk Pięknych w Krakowie

Adam Adach, *Minderheit (Mniejszość)*, 2002
olej na płótnie, 80 x 85

***Ministerstwo edukacji*, 2006**

pewna forma twórczości krytycznej - w sensie angażowania się w aktualne debaty na temat władzy (***Gabinet***, 2007), rozliczeń z niedawną przeszłością (***Aula***, 2007) czy zagrożeń skrajnie prawicowymi nostalgiami (***Wilk, Tania historia***, 2007). Na obrazach z tryptyku ***Ministerstwa*** "tropi" ślady totalitarnych ideologii pozostawione w pomnikach architektonicznych i abstrahując je z kontekstu wskazuje na ponadczasową moc tych melancholijnych wizerunków. Nazwy ministerstw wskazują na obszary nastawione przede wszystkim na relacje z ludźmi. Jednak u Adacha budynki te przypominają raczej warowne twierdze, istniejące same dla siebie.

Jan Simon, *Rok Polski na Madagaskarze*, 2006

Odcienie bieli i czerwieni. Sztuka wobec tożsamości (2018-2019), Legnica

Grzegorz Klaman

Diabły, 2014-2015

Diabły, Galeria Biała w Lublinie,
28.11.2014-08.01.2015
Kurator Piotr Pękala

Topos Nie-Polski pojawia się w książce Tomasza Kozaka ***Akteon. Pornografia Późnej Polskości***. Książka ta, inspirowana *Pornografią* Gombrowicza, składa się z dramatu połączonego z dialogiem filozoficznym i prezentuje nową koncepcję świadomości narodowej. Jej fundamenty to specyficznie zdefiniowane pojęcia „solidarności” i „sprawiedliwości” (inspirowane rozważaniami Sartre’a zawartymi w *Bycie i nicości* oraz Heideggera w *Nietzschem*). **Solidarność z wybranymi wartościami oznacza ich przekształcanie — przy pomocy dialektycznej sprawiedliwości znoszącej dogmatyczne formy, w jakich zastygła refleksja o aksjologii politycznej i kulturowej.**

Karol Radziszewski
z cyklu ***Fag Fighters***,
od 2007

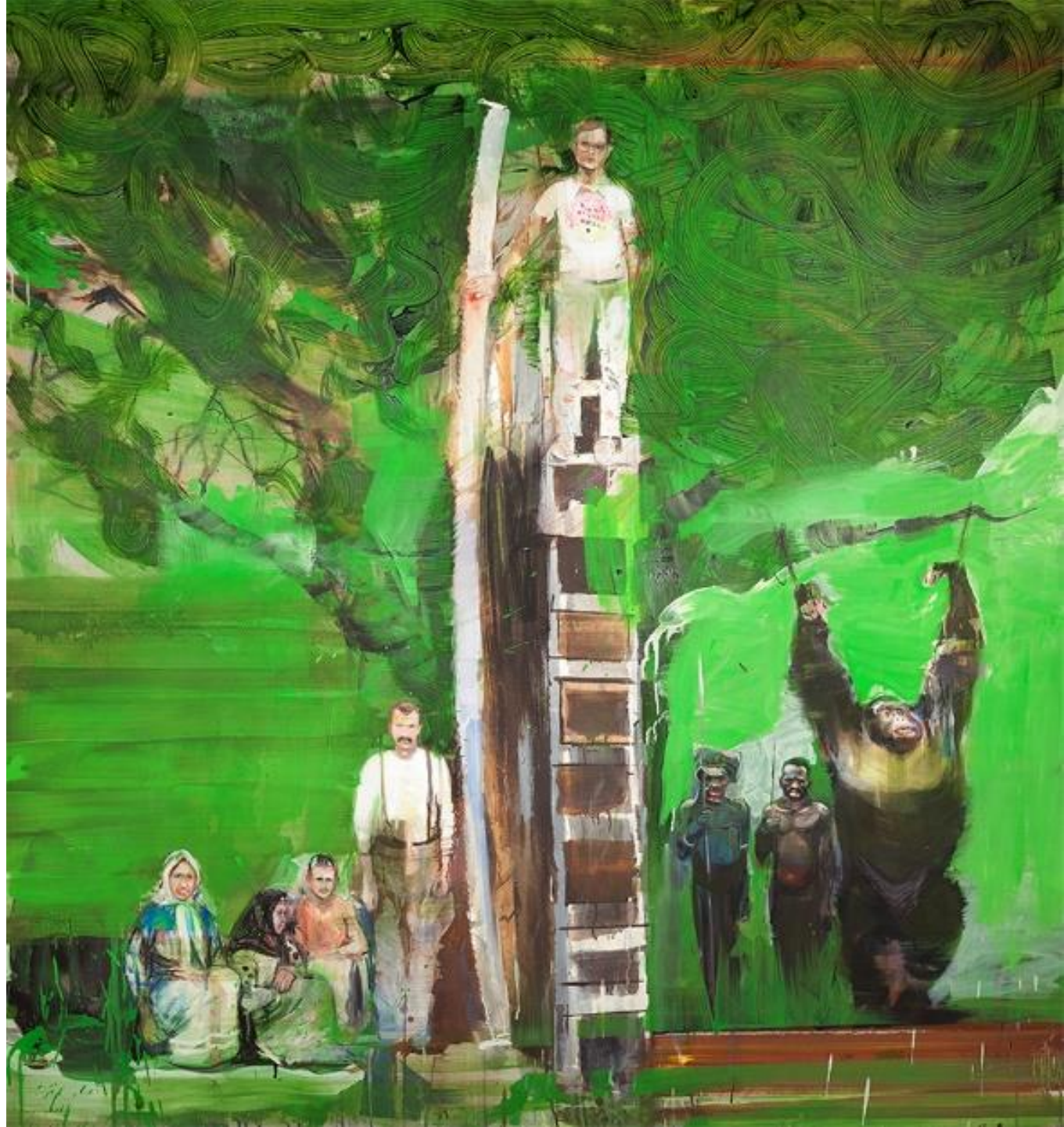

WEJDŹ W TE STRUKTURY BEZBOŻNE I ANTYŻYCIA

Tomasz Kozak,
Autoportret jako
polska świnia, 2003

Radek Szlaga,
Chciałem odciąć się od przeszłości,
ale skaleczyłem się,
2015

INNY JAKO WIDMO

13. Kiedy chłopcy przytulią

Kiedy chłopcy przytulią, łączniczka milczy. Cała jej rodzina para się milczeniem, więc i ona studiowała milczenie, choć od pierwszego semestru wiedziała, że to coś okropnego. Pewnego dnia zauważyła w gazecie ogłoszenie, że za niewielką pensję może wstąpić do wojska. „Jak zostać łączniczką za niewielką pensję?”. Przeczytała sobie, że nie ma nic do stracenia. Zrobiła kurs, po którym dostała pracę w najbliżejszym pułku. To była najlepsza decyzja, jaką podjęła w życiu. Zanim miała być tam, biegała po mieście i jeszcze jej nie było płac. Miałaby, gdy chłopcy przytulią, bo na kursie dowiedziała się, że należy milczeć. Gdy chłopcy przytulią, chłopcy przytulią, ponieważ przeszli w kolorowym magazynie dla kobiet wroga, że łączniczka musi sobie od czasu do czasu pokrzyżać. Jeden z nich przechwycił wycinek z pouczającym listem erytyrniczki. Kiedy łączniczka krzyczy zbyt długo, chłopcy wyjmują wycinek z portfela i nie zdając sobie sprawy odprawy odprawy przestępuje. „Kiedyś, w czasie wakacji w okolicach Berlina, poznałam szczeniaka milczącego oficera piechoty – zakochał się w sobie od pierwszego wejrzenia. Choć postanowiłam wrócić do mojej rodzinnej pracy w Koblencji, zostałam z nim jeszcze tydzień, żeby sobie poradzić z dala od wścibskich sąsiadów i po katolicyzmie pokrzyżować z dala od wścibskich sąsiadów i po katolicyzmie pokrzyżować z dala od wścibskich sąsiadów. Ujawniła się wówczas nieznam mi dotąd strona mojej osoby. Po powrocie do domu zapisałam się na uniwersytet, by studiować krytykę. Jestem już na czwartym roku”. Jeśli łączniczka jest w pobliżu, chłopcy kończą odprawę przed czasem, rozsiadają się wygodnie i zaprzeczają. Jeśli łączniczka nie ma w pobliżu, kończą odprawę przed czasem, szybko dopijają kawę i schodzą do lazaretu, gdzie roi się od milczących łączniczek, które wiedzą z kursów, że gdy chłopcy zaprzeczają, należy krzyżeć.

25. Kiedy chłopcy stukają nerwki

Kiedy chłopcy stukają nerwki, łączniczka zapala papierosa. Przypomina sobie, że kiedy zapaliła „Mój kraj”. Powiedziała przestrogi: „Jaki ten kraj! Oczyszczenie jest w odrodzeniu, a miłych bajek nie wstręsnę”. Kiedy zapaliła papierosa, „Przebieg choroby! Mój kraj, że nie ma przodu i nie ma przodu. Po co kłamać?” Powiedziała: „No, tylko tego nie mów. W kraju jest jedna jedyna wojna: między Niemcami a polakami”. Wstrząsła, że jej się nie udało. A tymczasem wstrząsła, że jej się nie udało. Powiedziała, że nie trzeba się bać w tym momencie, się pokazywać, więc odwróciła się i odwróciła. „Mój kraj ten kraj jest wojennym”. Ciepło się śmiała, że to powstrzymał się, że ten kraj jest wojennym. Tylko w wojennym czasie w obozie, chłopcy będą chwycić się jak małe dzieci”. Wstrząsła głową i głębiej dookoła. Kiedyś dziewczyna, która rozmawiała z nią w powrocie, dała wszystkim podzielić swoje wrażenia, znaczące powoli, kiedy mężczyźni przechodzili. Jej zachowanie było spokojne i przemyślane, powoli się odwróciła od wstrząsła. Kiedyś dziewczyna, która rozmawiała z nią w powrocie, dała wszystkim podzielić swoje wrażenia, znaczące powoli, kiedy mężczyźni przechodzili. Jej zachowanie było spokojne i przemyślane, powoli się odwróciła od wstrząsła. Kiedyś dziewczyna, która rozmawiała z nią w powrocie, dała wszystkim podzielić swoje wrażenia, znaczące powoli, kiedy mężczyźni przechodzili. Jej zachowanie było spokojne i przemyślane, powoli się odwróciła od wstrząsła.

1. Kiedy chłopcy zaprzeczają

Kiedy chłopcy zaprzeczają, łączniczka podnosi głos. Cała jej rodzina para się krzykiem, więc i ona studiowała milczenie, choć od pierwszego semestru wiedziała, że to coś okropnego. Pewnego dnia zauważyła w gazecie ogłoszenie, że za niewielką pensję można wstąpić do wojska. „Jak zostać łączniczką za niewielką pensję?”. Pomyślała sobie, że nie ma nic do stracenia. Zrobiła kurs, po którym dostała pracę w najbliżejszym pułku. To była najlepsza decyzja, jaką podjęła w życiu. Zanim miała być tam, biegała po mieście i jeszcze jej nie było płac. Krzyczy, gdy chłopcy zaprzeczają, bo na kursie dowiedziała się, że należy krzyżeć, gdy chłopcy zaprzeczają. Chłopcy zaprzeczają, ponieważ przeszli w kolorowym magazynie dla kobiet wroga, że łączniczka musi sobie od czasu do czasu pokrzyżać. Jeden z nich przechwycił wycinek z pouczającym listem erytyrniczki. Kiedy łączniczka milczy zbyt długo, chłopcy wyjmują wycinek z portfela i nie zdając sobie sprawy odprawy odprawy przestępuje. „Kiedyś, w czasie wakacji w okolicach Monachium, poznałam uroczego rozwrzeszczanego oficera piechoty – zakochał się w sobie od pierwszego wejrzenia. Choć postanowiłam wrócić do mojej rodzinnej pracy w Lipsku, zostałam z nim jeszcze tydzień, żeby sobie poradzić z dala od wścibskich sąsiadów i po katolicyzmie pokrzyżować z dala od wścibskich sąsiadów i po katolicyzmie pokrzyżować z dala od wścibskich sąsiadów. Ujawniła się wówczas nieznam mi dotąd strona mojej osoby. Po powrocie do domu zapisałam się na uniwersytet, by studiować krytykę. Jestem już na czwartym roku”. Jeśli łączniczka jest w pobliżu, chłopcy kończą odprawę przed czasem, rozsiadają się wygodnie i zaprzeczają. Jeśli łączniczka nie ma w pobliżu, kończą odprawę przed czasem, szybko dopijają kawę i schodzą do lazaretu, gdzie roi się od milczących łączniczek, które wiedzą z kursów, że gdy chłopcy zaprzeczają, należy krzyżeć.

15. Kiedy chłopcy przesuwają sznurki na pulchawo

Kiedy chłopcy przesuwają sznurki na pulchawo, łączniczka próbuje wyprzedzić ich z gazetkami. Przypomina sobie, że kiedy już powróciła, że miała do powrotu, miała dość długie włosy. Mógł nie przetrwać jej zakochany. Wstrząsła: „Mój kraj ten kraj jest wojennym”. Wstrząsła, że jej się nie udało. A tymczasem wstrząsła, że jej się nie udało. Powiedziała, że nie trzeba się bać w tym momencie, się pokazywać, więc odwróciła się i odwróciła. „Mój kraj ten kraj jest wojennym”. Ciepło się śmiała, że to powstrzymał się, że ten kraj jest wojennym. Tylko w wojennym czasie w obozie, chłopcy będą chwycić się jak małe dzieci”. Wstrząsła głową i głębiej dookoła. Kiedyś dziewczyna, która rozmawiała z nią w powrocie, dała wszystkim podzielić swoje wrażenia, znaczące powoli, kiedy mężczyźni przechodzili. Jej zachowanie było spokojne i przemyślane, powoli się odwróciła od wstrząsła. Kiedyś dziewczyna, która rozmawiała z nią w powrocie, dała wszystkim podzielić swoje wrażenia, znaczące powoli, kiedy mężczyźni przechodzili. Jej zachowanie było spokojne i przemyślane, powoli się odwróciła od wstrząsła.

Co robi łączniczka? Zbigniew Libera z tekstem Dariusza Foksa, 2005

Artur Żmijewski, *Polak w szafie*, 2007, film 35'

Mord rytualny – obraz olejny
Karola de Prevot (ok. 1670–
1737) należący do cyklu
„Martyrologium Romanum”

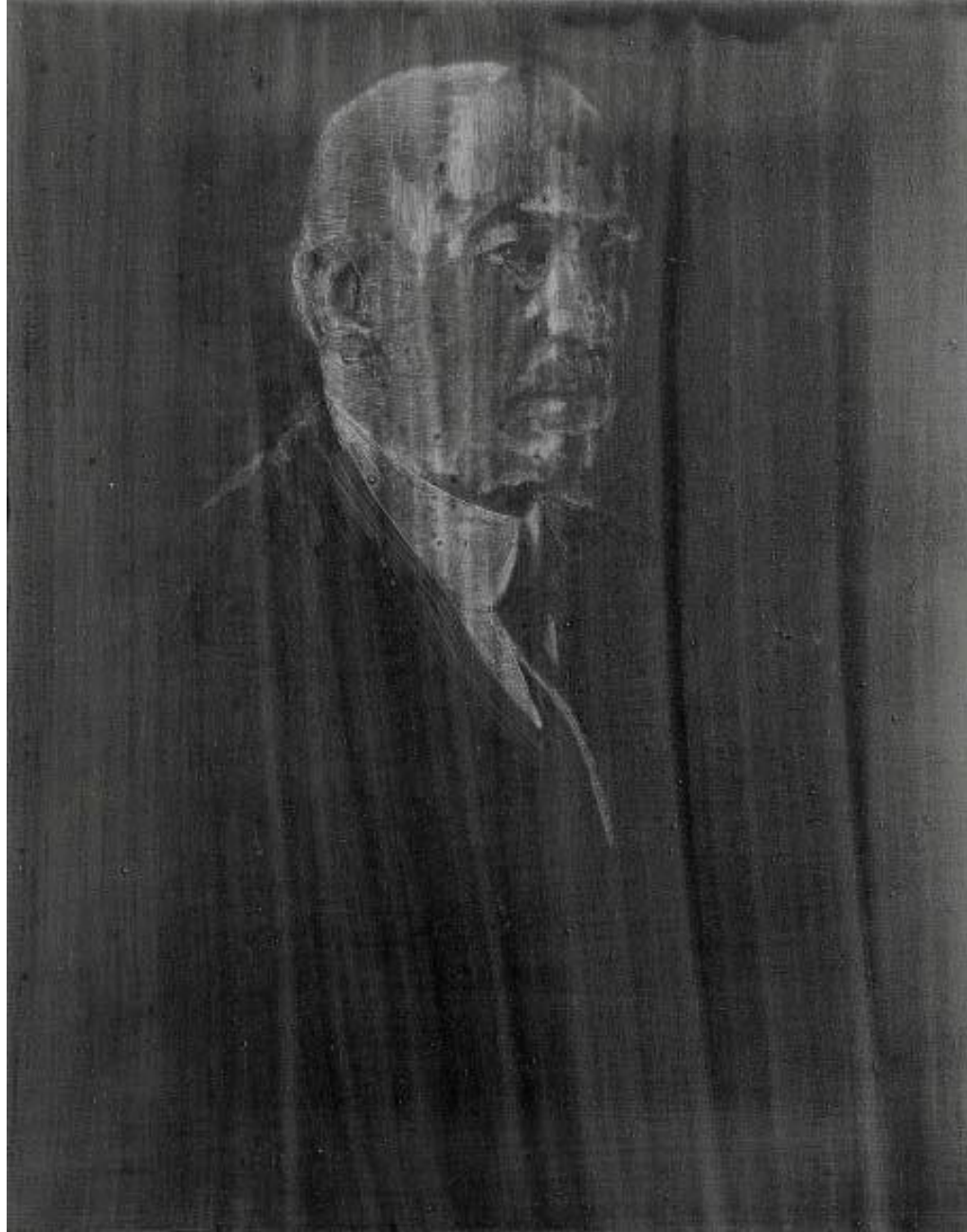
Wilhelm Sasnal

Mościce 1, 2005,
olej na płótnie, 100 x 140 cm

Kraków - Warszawa, 2006,
olej na płótnie, 55 x 70 cm

Wilhelm Sasnal

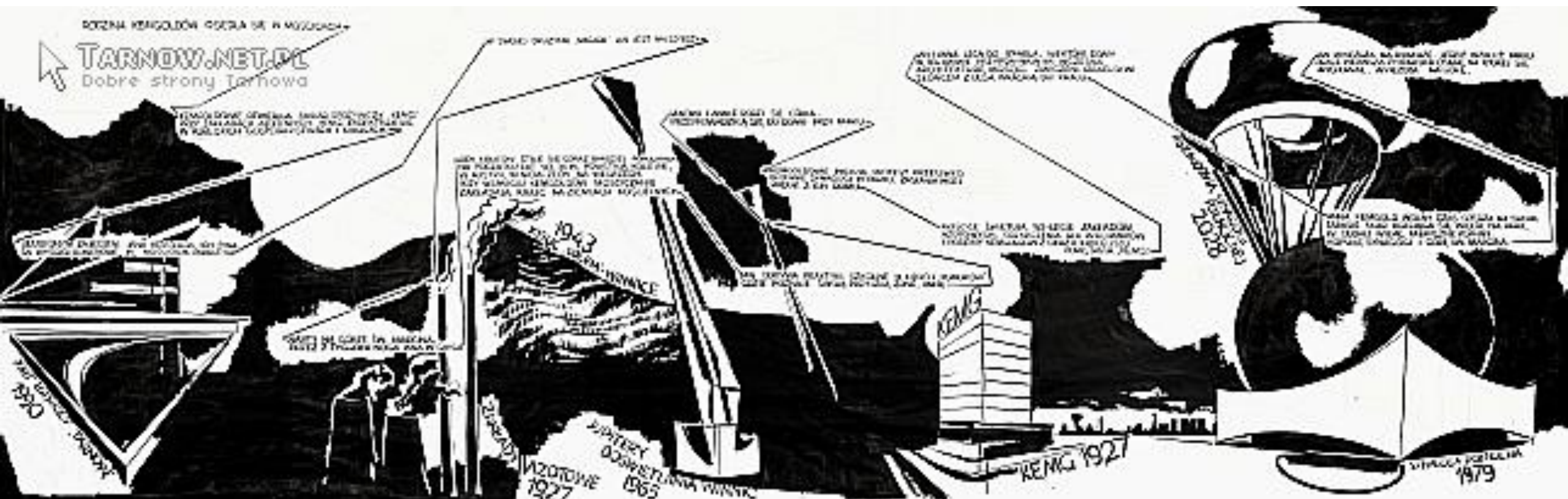

Narutowicz, 2003,
olej na płótnie, 50 x 40 cm

- *Dyrektor*, 2005
portret Tadeusza Zwistockiego

Wilhelm Sasnal, *Synagoga Mościce*, 2014,
plateau, tusz, papier, 150 x 480 cm

Joanna Rajkowska, *Pozdrowienia z Alej Jerozolimskich*, 2002

Peter Fuss, *Żydzi won z katolickiego kraju*, 2007

Yael Bartana, *Mary koszmary*, 2007
[*Mur i wieża* (2009) i *Zamach* (2011)]

Whielki Krasnal Jews! / Sławomir Sierakowski w kadrze filmu Yael Bertany „Mary Koszmary” podczas Biennale w Wenecji 2011/ z cyklu Whielcy Polacy (2011)

Miroslaw Bałka, *AUSCHWITZWIELICZKA*, 2009

©Agencja Gazeta

Mirosław Bałka,
How it is, 2009
Tate Modern

Robert Kuśmirowski, *Wagon*, 2002

Wagon, 2002, Galeria Biała, Lublin.

Wagon, 2006, Berlin Biennale

Wagon, 2006, Hamburger Bahnhof. Staatliche Museen zu Berlin, Nationalgalerie 2009

Rafał Betlejewski, *Spalenie stodoły z kartkami, na których zapisane są nieżyczliwe myśli dotyczące Żydów*, Zawada koło Tomaszowa Mazowieckiego, performance, 2010

©Agencja Gazeta

wyborcza.pl

Łukasz Murzyn, *Dziegieć*, (pamięci Żydów z Wiśniowej), 2019, performance

Wilhelm Sasnal, *Polska i Izrael*, 2000

Karolina Frejno, *Murki i piaskownice*, 2007

..... כן הז'
..... יים'
..... תם וישר היה
..... ואדם'

..... prawdziwy

..... prawym i poważanym był

..... a człowiek

Nagrobek żydowski. Piaskownica. Pl. Żukowa.
www.officyna.art.pl/nagrobki.htm

..... hier ruht in
..... mein lieber Mann u.....
..... Otto Mü.....
..... * 3.
..... + 18

..... tutaj spoczywa w
..... mój ukochany Mąż

..... *Otto Mü*.....

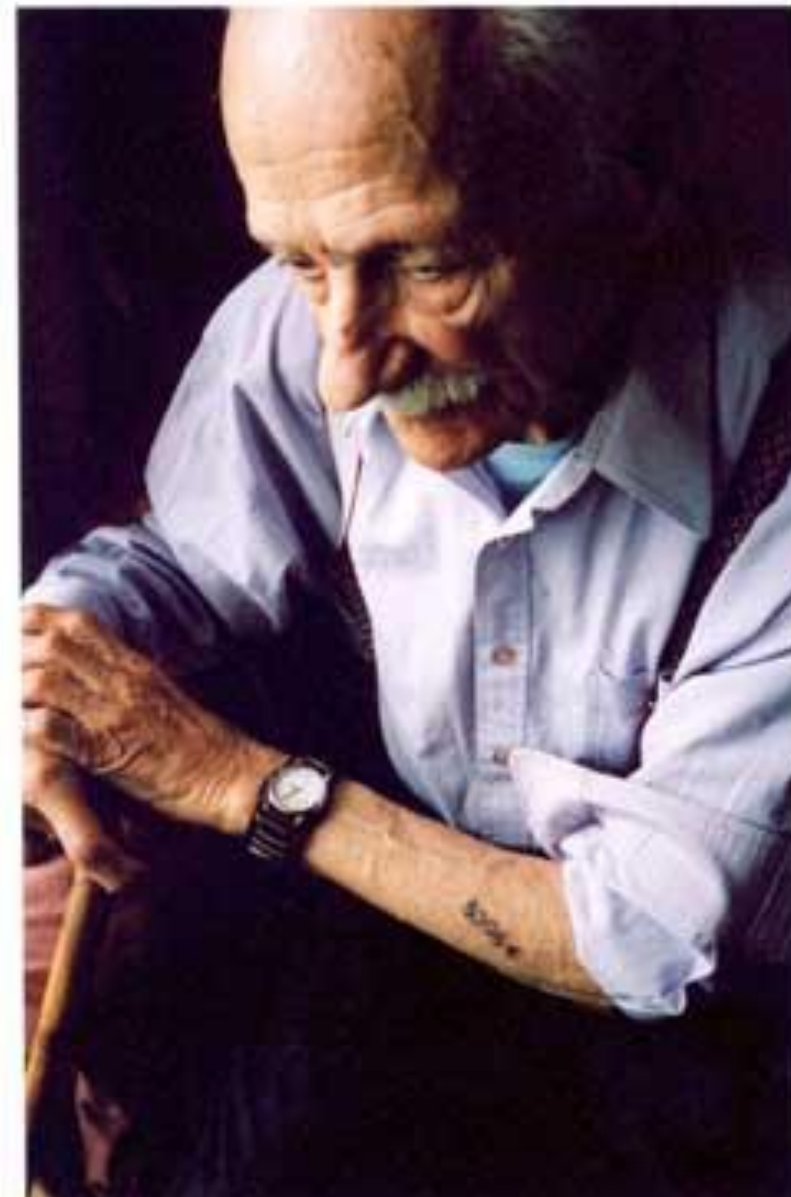
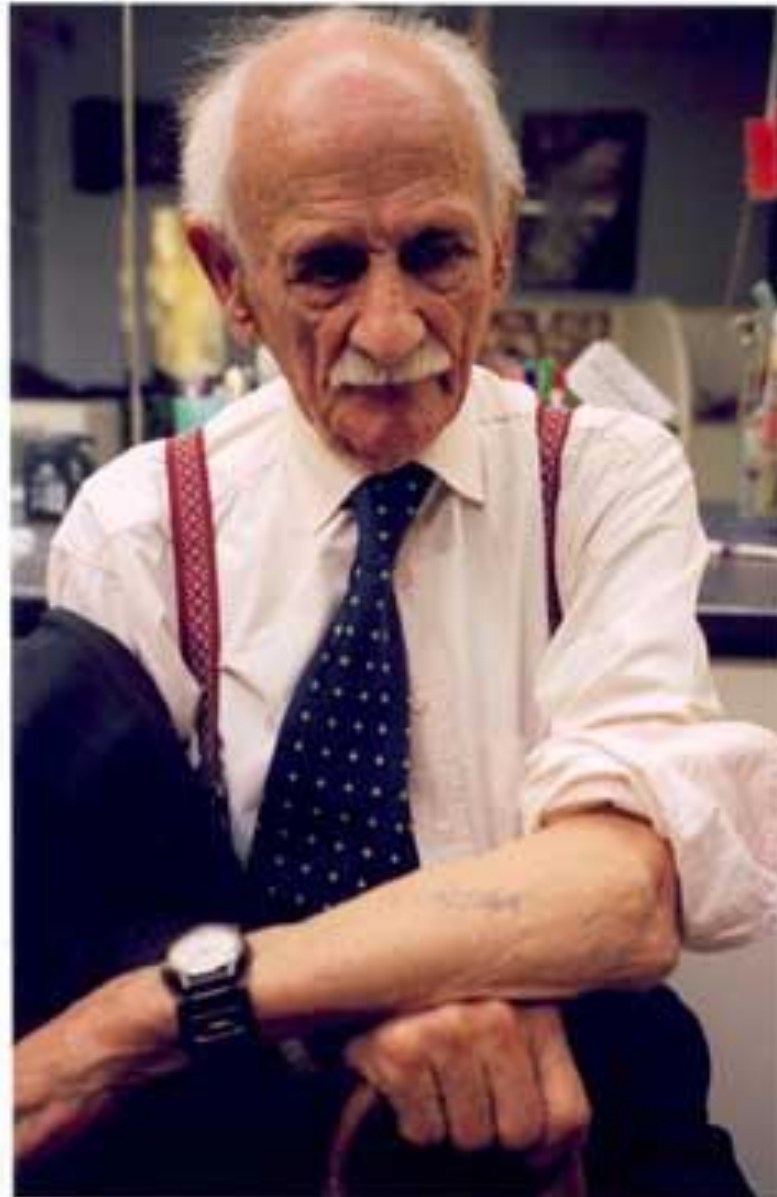
..... * 3.
..... + 18

Nagrobek niemiecki. Murek. Ul. Wyzwolenia.
www.officyna.art.pl/nagrobki.htm

Artur Żmijewski, *80064*, 2004, film 11 min 5 s.

Głównym bohaterem jest Józef Tarnawa, były więzień obozu Auschwitz-Birkenau, którego artysta namówił do wzmocnienia tatuażu z numerem obozowym. Mimo wcześniejszej zgody, w trakcie powtórnego wykonywania tatuażu wspomnienia odżywają i mężczyzna próbuje się wycofać. Wbrew pierwotnym intencjom artysty do akcji wkłada się nowy kontrowersyjny wątek nakłaniania byłego więźnia do poddania się zabiegowi.

Anna Konik, *Przezroczystość*, 2004

Twożywo, *Oni nam wszystko wykupią*, billboard w granicznych Słubicach, 2003

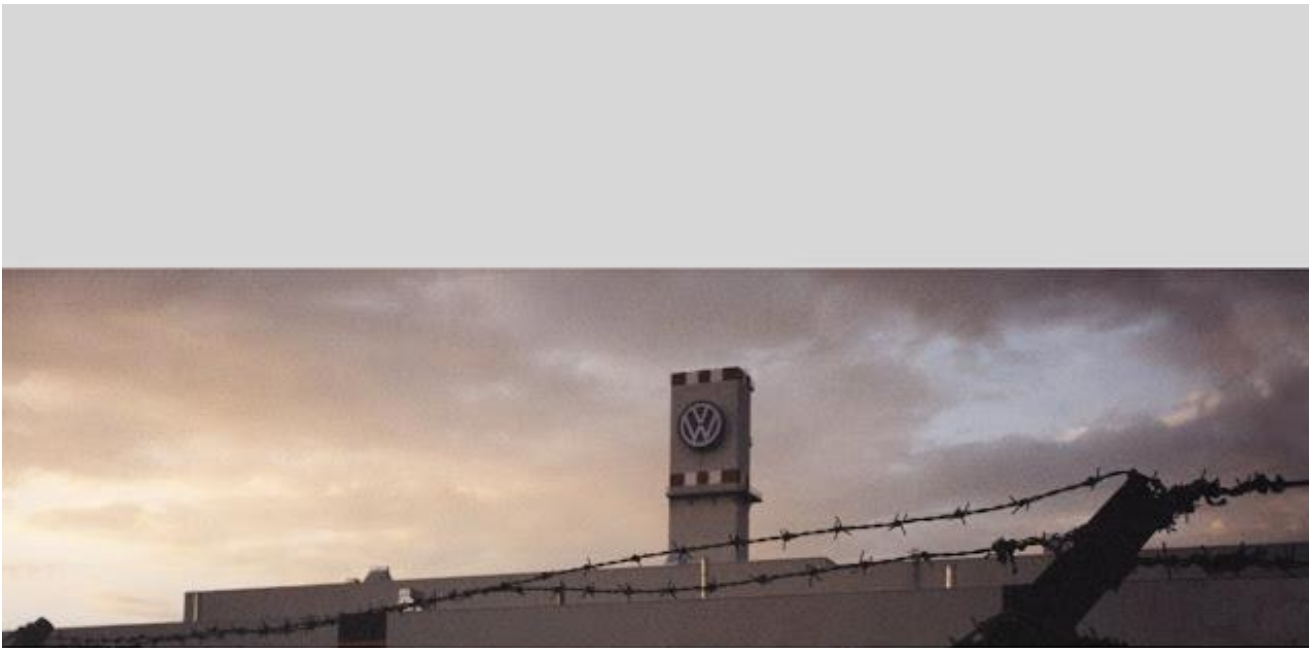

nam
wszystko
wykupią

können
UNS
gestohlen
bleiben

Rafała Jakubowicz, *Arbeitsdisziplin*, 2002

Arbeitsdisziplin

Włodzimierz Jan Zakrzewski,

Barwy Polski /Symbole/, 2000

Barwy Polski /Ziemie/, 2000

Barwy Polski /Granice/, 2000

Polonia-Germania z instalacją *Niebo nad Berlinem* (Poznań, Warszawa, Berlin, 2003/2004).

Włodzimierz Jan Zakrzewski,
Polin i Inne Pejzaże, 28.09 – 30.11.2013

Polin i Inne Pejzaże to druga w Le Guern, indywidualna wystawa Włodzimierza Jana Zakrzewskiego, autora znanej serii obrazów inspirowanych planami bitew. W historii swojej ponad czterdziestoletniej twórczości, artysta sięgał do różnych języków, służących do graficznego przedstawienia przestrzeni i miejsca: od symboli kartograficznych przez nietypowo rozwiązana perspektywę w malarstwie dawnych mistrzów po pamięciowe obrazy miejsca. Zainteresowanie miejscem w sztuce związane jest także z biografią artysty, o polsko-rosyjsko-ormiańskich korzeniach, którego ojciec był artystą malarzem zaangażowanym partyjnie. Na początku lat osiemdziesiątych Zakrzewski zdecydował się wyjechać z Polski i zamieszkał w Stanach Zjednoczonych. Mieszkał również w Finlandii i Holandii. Po ponad dwudziestu latach emigracji powrócił do domu/nie-domu w Polsce w początku lat dwutysięcznych, wypracowując na nowo relację z „miejscem polskim”.

Zuzanna Salamon, *Moje korzenie są tysiące kilometrów stąd*, 2019 (węgiel)

INNY, ALBO MIESZKANIEC RZECZYPOSPOLITEJ

Leon Tarasewicz

TV POLONIA

Mariusz Hermanowicz, *Wilno, a jednak...*, 2002

Jacek Rykała

Bracia Altmann, 2009, obiekt, 49x45cm

Mundurek, 2008, obiekt, 35x23,5cm

Chłopcy z Sosnowca, 2005, 54x172,5cm

Lech Majewski, *Angelus. Komedia metafizyczna, czyli opowieść o tym jak promień z Saturna miał dupnąć w ziemię*, 2001

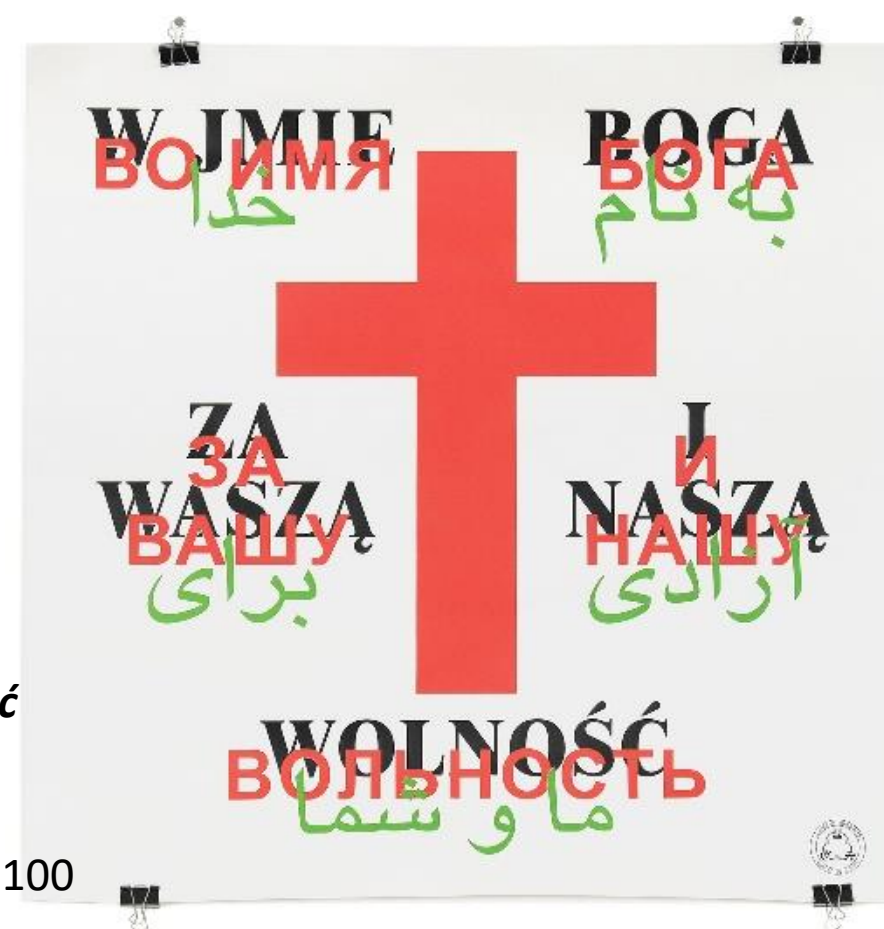

You can take the Slav out of
Bulgaria, Poland, Slovenia,
Slovakia, Russia, Serbia,
Montenegro, Belarus, Croatia,
Bosnia and Herzegovina,
Macedonia, Ukraine,
and the Czech Republic
but you can't take
Bulgaria, Poland, Slovenia,
Slovakia, Russia, Serbia,
Montenegro, Belarus, Croatia,
Bosnia and Herzegovina,
Macedonia, Ukraine,
and the Czech Republic
out of the Slav.

Slavs and Tatars

Za waszą i naszą wolność

2013,
sitodruk, 70 x 70 cm, ed. 100

Adaptacja słynnego, przypisywanego Joachimowi Lelewelowi, hasła z czasów Powstania Listopadowego (1831), znanego m.in. ze sztandaru przechowywanego obecnie w zbiorach Muzeum Wojska Polskiego w Warszawie. Hasło to było oryginalnie używane w języku polskim i rosyjskim dla podkreślenia, że powstanie wymierzone jest przeciwko władzy caratu, a nie przeciw Rosjanom. Sitodruk towarzyszy publikacji książki *Slavs and Tatars Friendship of Nations: Polish Shi'ite Showbiz* (Book Works 2013).

Slavs

2006/2012, sitodruk, 100 x 70 cm, edycja nielimitowana

Plakat można uznać za rodzaj manifestu kolektywu Slavs and Tatars, opierający się na romantycznym poczuciu kulturowego powinowactwa mieszkańców Europy Wschodniej.

**DZIEDZICTWO MIEJSCA,
ALBO MIKRONARRACJE
„POPZRZECZNE” WOBEC BIEGU HISTORII**

Rafał Bujnowski

- *Graboszyce*

2002, olej na płótnie, 75 x 88,5 cm

Jan Bujnowski, *Domy mijane*, 2012-13

Robert Kuśmirowski, *Kanał*, 2006
(film o łódzkich kanałach)

***Miasto płynie*, reż. Balbina Bruszezwska, 2009 (Łódź)**

- **Wojciech Wilczyk, *Czarno-biały Śląsk*, 2004**

- **Tomasz Mażewski, *Palindromy*, 2007**

Ewa Andrzejewska, *Miasto nie moje*, 2007
Muzeum Sztuki, Łódź (Jelenia Góra w zdjęciach)

- **Paweł Bosacki, *Jak Greisera wieszali*, 2009**

- **Rafał Jakubowicz, *Es beginnt in Breslau*, 2008,** biały neon, 2 części, 20 × 130 × 9 cm każda

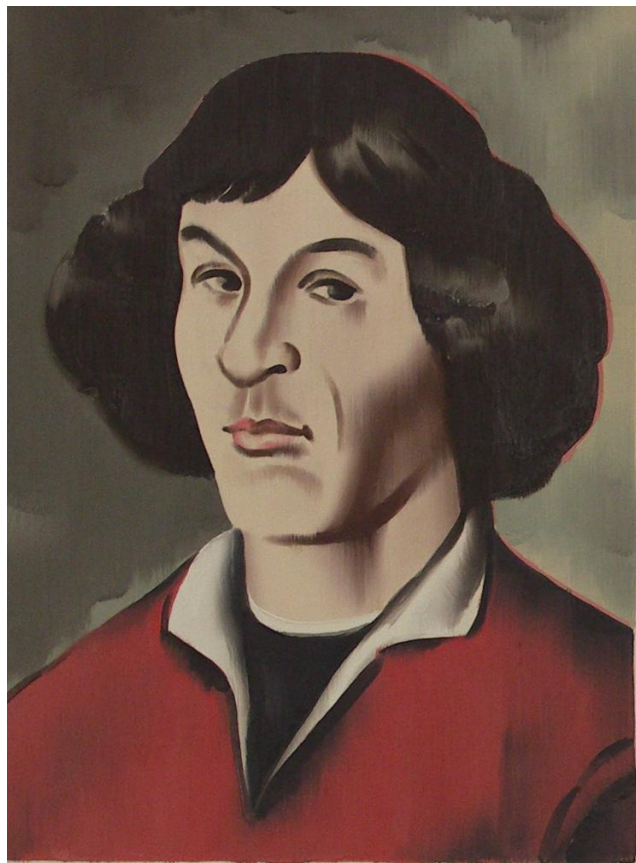
W *Es beginnt in Breslau*, pracy przygotowanej na wystawę *Odczarowywanie. Proces ciągły* (BWA Wrocław, 2008), podobnie jak w wypadku niektórych swoich wcześniejszych dzieł (*Arbeitsdisziplin*, 2002; *Pływalnia*, 2003; *EB*, 2006) artysta porusza temat wypartej historii, wskazuje na pamięć miejsca, szuka śladów przeszłości, pyta o jej „nieobecność”, o brak, o to, co niewypowiedziane, przemilczane czy zapomniane. Zdanie „*Es beginnt in Breslau*” otwiera tę pracę na lokalny kontekst. Lokalny dosłownie, bo odnoszący się do Wrocławia, oraz lokalny w szerszym rozumieniu — bo związany z polską sztuką neoawangardową. Twórca w tytule nawiązał do niezrealizowanego projektu Zbigniewa Gostomskiego *Fragment układu z 1970 roku* (bardziej znanego pod tytułem *Zaczyna się we Wrocławiu*, przygotowanego na Sympozjum Wrocław '70), uznanego później za kluczowe dzieło polskiego konceptualizmu. Projekt Gostomskiego zakładał umieszczenie w przestrzeni miejskiej dwóch prostych formalnie, seryjnie produkowanych obiektów, które byłyby rozmieszczone w arbitralnie określonych odległościach (całkowicie niezależnie od miejsca usytuowania).

u Jakubowicza zaczyna się proces odwrotny od tego, który „zaczął” Gostomski. Jest to bowiem odwrócenie arbitralności owego abstrakcyjnego systemu. Proces ponownego odkrywania tożsamości miejsca, jego historii i powtórnego nadawania znaczeń. Proces przełożenia abstrakcyjnego, konceptualnego, pozornie uniwersalnego (językowego) systemu na niemiecki, przetłumaczenie tych kilku słów z tytułu pracy Gostomskiego: „*Es beginnt in Breslau*”, przywraca ściśle określony historycznie i geograficznie kontekst. Wrocław występuje nie jako neutralna baza pod idealny system, a jako funkcjonujące do 1945 roku niemieckie miasto.

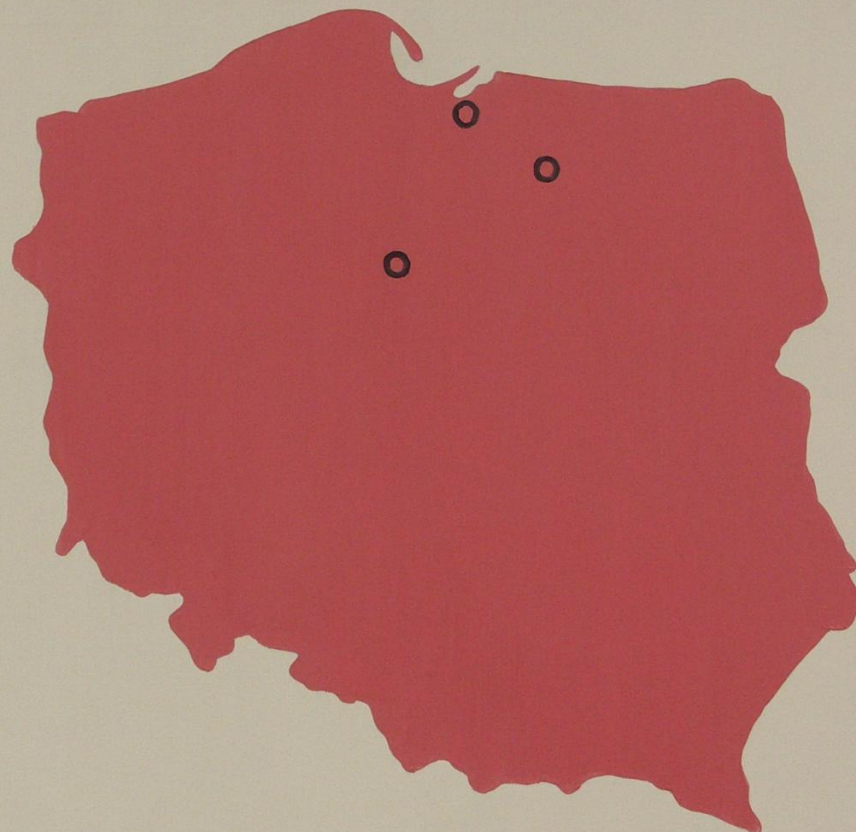
Maciej Świeszewski, *Ostatnia wieczerza*, 2005 (450 x 800 cm, praca nad dziełem trwała od 1995 roku), odsłonięty w gdańskim kościele św. Jana, obecnie w hali przylotów gdańskiego lotniska

Marcin Maciejowski, *Odpowiedz czym zajmował się Mikołaj Kopernik*, 2004

1. Opowiedz czym zajmował się
Mikołaj Kopernik.

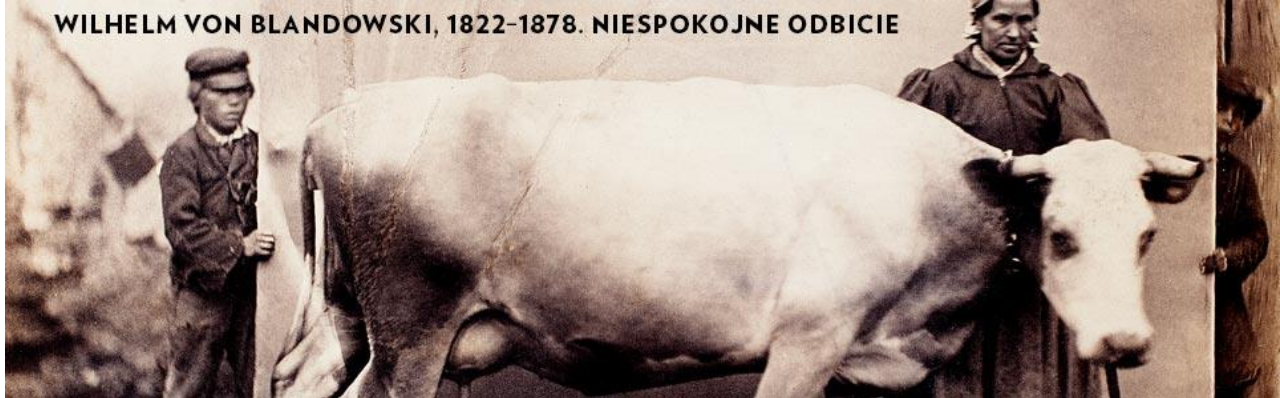
2. Wskaż na mapie Toruń,
Frombork i Olsztyn.

Pod portretem napis wykonany prostą czytelną czcionką: „1. Odpowiedz czym zajmował się Mikołaj Kopernik”. W prawej części płótna z kolei namalowana została, na białym tle, mapa Polski w postaci czerwonej, płaskiej plamy z oznaczonymi trzema punktami w formie małych czarnych okręgów. Pod mapą napis czcionką identyczną jak w lewej części: „2. Wskaż na mapie Toruń, Frombork i Olsztyn” (zapis oryginalny).

Jerzy Lewczyński

Jerzy Lewczyński (z prawej) na otwarciu wystawy fotografii Feliksa Łukowskiego *Było to 50 lat temu*, Muzeum Okręgowe w Zamościu, 1992r.

Wystawa Krzysztofa Vorbrodta to wynik prac archiwizacyjnych i badawczych nad archiwum Jerzego Lewczyńskiego, które prowadziła Fundacja Archeologia Fotografii. W Galerii Asymetria zobaczymy odrealnione kompozycje powstałe z wielokrotnego powielenia jednej klatki, 2010

- **Robert Kuśmirowski**, *Emitime*, 2005 (polemiczne odtworzenie przestrzeni *Umarłej klasy* Tadeusza Kantora);
Teatr Niemożliwy, 2006

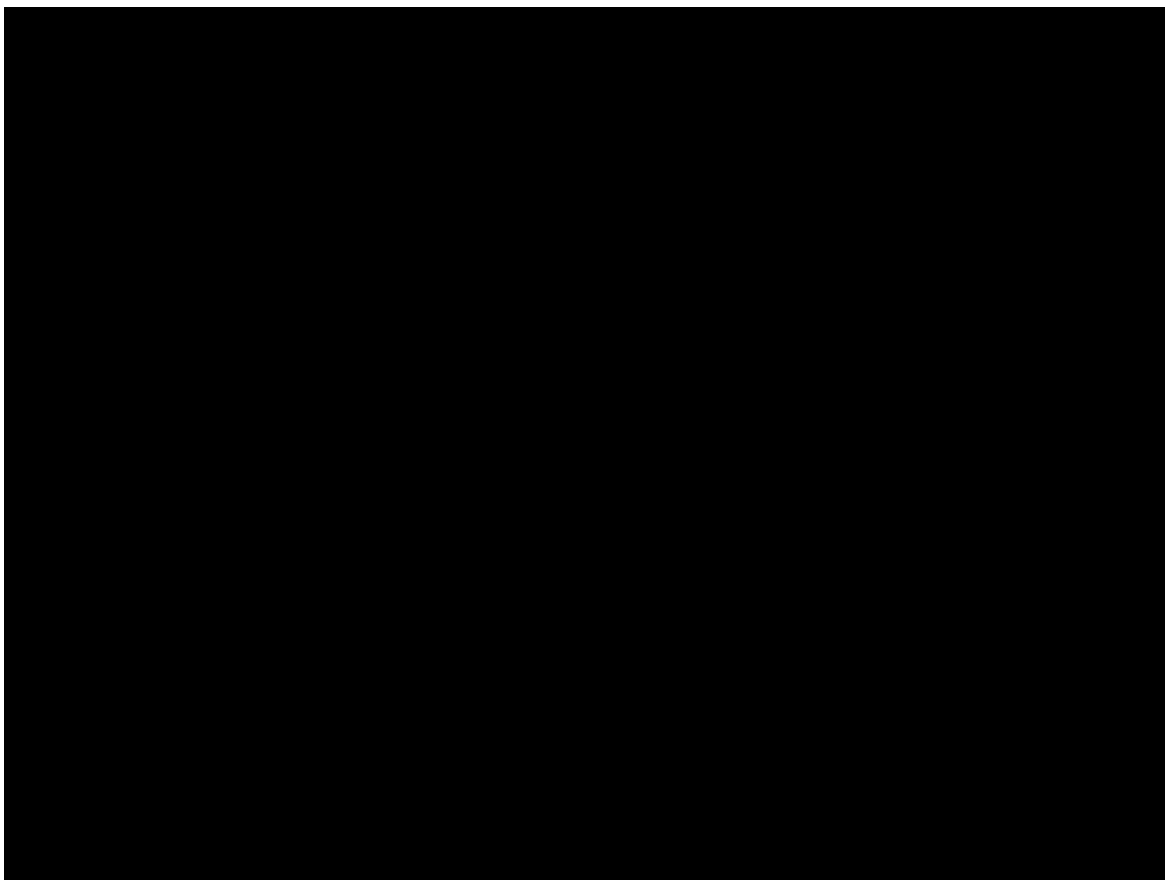

- **Grzegorz Szwertnia** groteskowo „torturował” aktora wg metody Jerzego Grotowskiego w *Historia Teatru Polskiego*, 2008

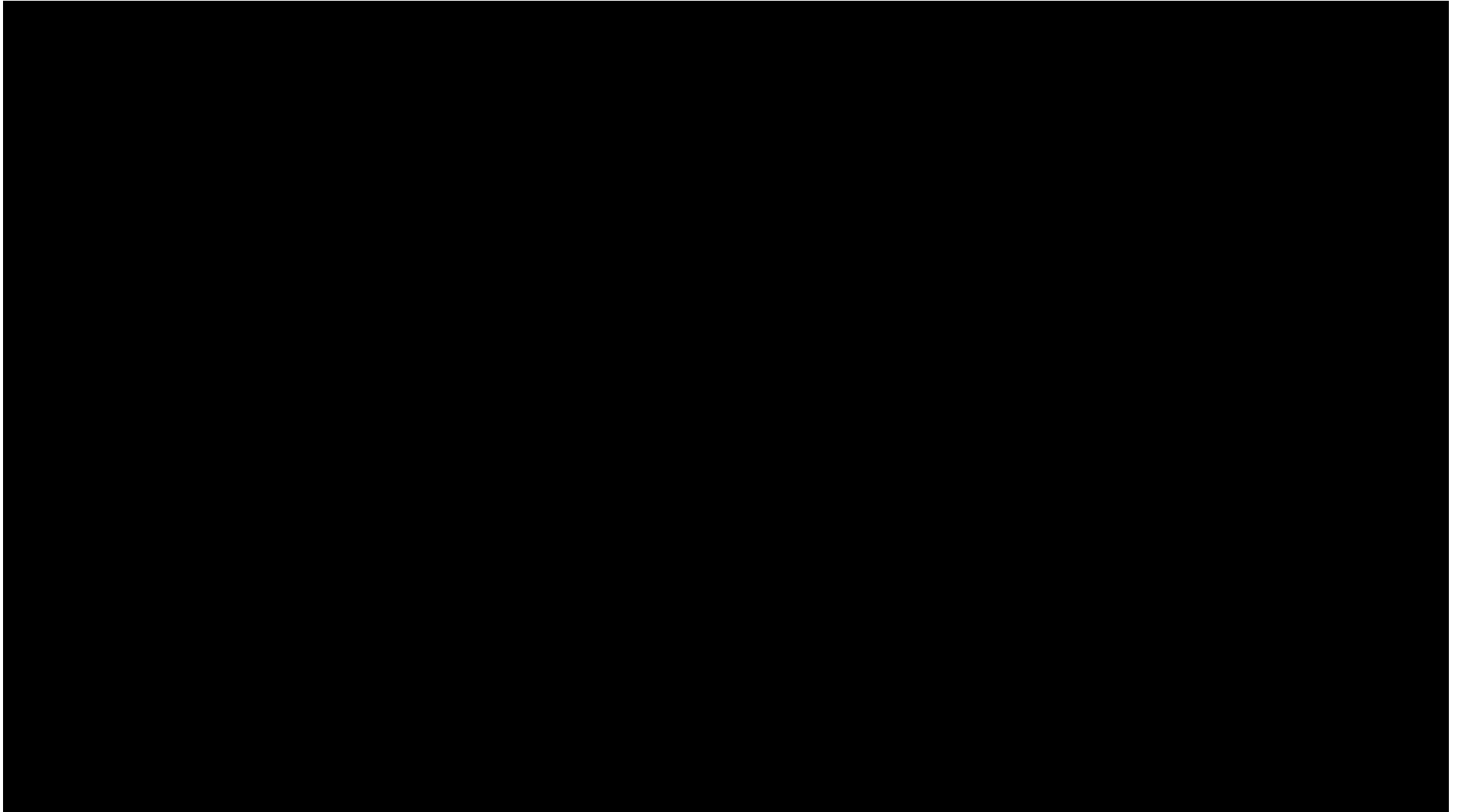

Grzegorz Sztwiertnia, *Rytuał*, 2009

- Palenie Judosza

Łukasz Murzyn, *Banda Burek*, z Wiśniowej, 2013

**Violeta Rzążewska, *Weselnicy, Toast II, Castrum Doloris*,
z cyklu *Sto lat!*, 2017**

- **Marian Stępak**, *Kontrasty*, 2009

- **Honorata Martin**, *Wyjście w Polskę*, 2013

Arkadiusz Andrejkow, *Cichy Memoriał*, 2017-2020

**TRWANIE HISTORII
I W NIEJ EWOLUCJA POLSKIEJ FORMY
AWANGARDOWO-KONSERWATYWNEJ
I INTENSYWNEJ**

The Krasnals. Whielki Krasnal, „Polska Niepodległa”, z cyklu „Piękno w Sztuce”, 11.11.11. (2011), olej, płótno, 40×90 cm, fot. The Krasnals (źródło: dzięki uprzejmości autora)

Jan Matejko, *Hołd Pruski*, 1881

Tadeusz Kantor,
Ambalaz Hołdu Pruskiego,
1975

Trust truskowski

Zeppelintribüne (2002) was shot near the Zepelintribune in Nuremberg, designed by Albert Speer

- The film features fragments of fascist newsreels from the 1930s, mixed with Zmijewski's own footage of a pair of Turkish artists in residence in Germany, dubbed the *Arbeitsmänner* ("workmen"). Shovel in hand, the artists parade around with spades in front of the tribune, parodying the military drill ritual